

LUONNOS 18.11.2016

Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinlain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tuomioistuinlakia, kiinteistönmuodostamislakia, merilakia, ryhmäkannelakia, yrityksen saneerauksesta annettua lakia, ulosottokaarta, sotilasoikeudenkäyntilakia ja tuomioistuinharjoittelusta annettua lakia.

Esityksellä toteutettaisiin käräjäoikeuksien rakenneuudistus. Uudistuksella kehitettäisiin käräjäoikeusverkostoa siten, että sen jälkeen Suomessa olisi 20 käräjäoikeutta nykyisten 27 käräjäoikeuden sijaan. Käräjäoikeuspaikkakunnat olisivat Espoo, Helsinki, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Kajaani, Kouvola, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Maarianhamina, Mikkeli, Oulu, Pori, Rovaniemi, Seinäjoki, Tampere, Turku, Vaasa ja Vantaa. Uudistuksella yhdistettäisiin Espoon ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudet, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeudet, Oulun ja Ylivieska-Raahen käräjäoikeudet sekä Kemi-Tornion ja Lapin käräjäoikeudet. Lisäksi Hyvinkään käräjäoikeuden tuomiopiiri jaettaisiin siten, että sen eteläiset kunnat ja Itä-Uudenmaan, Tuusulan ja Vantaan käräjäoikeudet yhdistettäisiin, ja Hyvinkään käräjäoikeuden tuomiopiirin pohjoiset kunnat ja Kanta-Hämeen käräjäoikeus yhdistettäisiin. Käräjäoikeudet nimettäisiin pääosin maakuntien nimien perusteella. Käräjäoikeuksien toimipaikkojen määrää vähennettäisiin nykyisestä 57:stä 36:een. Käräjäoikeuksien 20 hallinnollisen kanslian lisäksi erillisiä kanslioita jäisi neljälle ja istuntopaikkoja 12 paikkakunnalle.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että eräitä erityisasiaryhmiä eli maa- ja metsätalouden oikeus-, merioikeus-, ryhmäkante-, yrityssaneeraus-, ulosottovalitus- ja sotilasoikeudenkäyntiasioita keskitettäisiin käsiteltäväksi nykyistä harvempiin käräjäoikeuksiin.

Esitykseen on otettu myös eräitä yksittäisiä lähinnä teknisiä tarkistuksia, jotka liittyvät tuomioistuinlain voimaantuloon.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019. Poikkeuksena olisivat tuomioistuinlain 17 luvun 7 §:n ja 19 luvun 6 §:n sekä tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 14 §:n muutokset, jotka ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	5
1 JOHDANTO	5
1.1 Tuomioistuinlaitos ja sen kehittyminen.....	5
1.2 Tuomioistuinten toimintaympäristö ja rakenteelliset muutostarpeet	6
2 NYKYTILA.....	7
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	7
Yleistä	7
Käräjäoikeuksien kielellinen jaotus	10
<i>Ruotsin kieli</i>	10
<i>Saamen kieli</i>	12
Käräjäoikeuksien asiamäärät ja käsittelyajat	13
Henkilöstö, taloudellisuus ja tuottavuus.....	13
Väestökehitys nykyisten käräjäoikeuksien tuomiopiireissä.....	13
2.2 Kehitys muissa Pohjoismaissa	14
2.3 Nykytilan arviointi	15
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	17
3.1 Tavoitteet.....	17
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot	19
Vaihtoehdot käräjäoikeusverkoston toteuttamiseksi	19
Kielellisten oikeuksien turvaamiseen liittyviä näkökohtia	20
3.3 Keskeiset ehdotukset	22
Käräjäoikeudet	22
Toimipaikat.....	23
Erityisasiaryhmien keskittäminen	25
Kielellisten oikeuksien toteutuminen	27
<i>Ruotsin kieli</i>	27
<i>Saamen kieli</i>	29
Hovioikeuksien tuomiopiirit	29
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	29
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	29
Henkilöstö.....	29
Matkakustannukset.....	30
Toimitilat	30
AIPA:n ja turvallisuusjärjestelyjen edellyttämät investoinnit	31
4.2 Vaikutukset henkilöstöön	32
4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	34
4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset	35
4.5 Kielelliset vaikutukset	36
5 ASIAN VALMISTELU	38
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	38
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	39
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ	40
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	41
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	41
1.1 Tuomioistuinlaki	41

2 luku	Käräjäoikeudet	41
17 luku	Asiantuntijajäsenet	41
19 luku	Muu henkilöstö.....	42
1.2	Kiinteistönmuodostamislaki	42
1.3	Merilaki.....	43
21 luku	Toimivaltainen tuomioistuin ja oikeudenkäynti merioikeusasioissa	43
1.4	Ryhmäkannelaki	45
1.5	Ulosottokaari.....	45
11 luku	Muutoksenhaku ulosottomiehen menettelyyn.....	45
1.6	Laki yrityksen saneerauksesta	46
1.7	Sotilasoikeudenkäyntilaki.....	46
1.8	Laki tuomioistuinharjoittelusta	46
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET.....	46
3	VOIMAANTULO JA SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET.....	47
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	48
LAKIEHDOTUKSET		51
Laki tuomioistuinlain muuttamisesta		51
Laki kiinteistönmuodostamislain 241 a §:n muuttamisesta		53
Laki merilain muuttamisesta.....		54
Laki ryhmäkannelain 3 §:n muuttamisesta		57
Laki ulosottokaaren 11 luvun 2 §:n muuttamisesta.....		58
Laki yrityksen saneerauksesta annetun lain 67 §:n muuttamisesta		59
Laki sotilasoikeudenkäyntilain 1 §:n muuttamisesta.....		60
Laki tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 14 §:n muuttamisesta.....		61
RINNAKKAISTEKSTIT		62
Laki tuomioistuinlain muuttamisesta		62
Laki kiinteistönmuodostamislain 241 a §:n muuttamisesta		65
Laki merilain 21 luvun 1 §:n muuttamisesta		67
Laki ryhmäkannelain 3 §:n muuttamisesta		72
Laki ulosottokaaren 11 luvun 2 §:n muuttamisesta.....		73
Laki yrityksen saneerauksesta annetun lain 67 §:n muuttamisesta		75
Laki sotilasoikeudenkäyntilain 1 §:n muuttamisesta.....		77
Laki tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 14 §:n muuttamisesta.....		78
ASETUSLUONNOKSET.....		79
Valtioneuvoston asetus käräjäoikeuksien tuomiopiireistä.....		79
Valtioneuvoston asetus käräjäoikeuksien tuomiopiireistä maa- oikeuden käsiteltäviksi säädettyissä asioissa		80
Valtioneuvoston asetus käräjäoikeuksien tuomiopiireistä ulosottovalituksia koskevissa asioissa		81
Valtioneuvoston asetus käräjäoikeuksien tuomiopiireistä yrityksen saneerausta koskevissa asioissa.....		82
Valtioneuvoston asetus hovioikeuksien sijaintipaikoista ja tuomiopiireistä annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n muuttamisesta		83
Valtioneuvoston asetus erityistä kielitaitoa edellyttävien tuomarin virkojen sijoittamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n muuttamisesta.....		84
Oikeusministeriön asetus käräjäoikeuksien kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainnista.		85
Oikeusministeriön asetus maa- oikeusinsinöörien yhteistoiminta-alueista.....		87

Oikeusministeriön asetus vangitsemisasioiden ja muiden kiireellisten asioiden käsittelystä käräjäoikeuksissa eräissä tapauksissa annetun oikeusministeriön asetuksen 4 §:n muuttamisesta	88
--	----

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

1.1 Tuomioistuinlaitos ja sen kehittyminen

Suomessa on 27 kärjäoikeutta, viisi hovioikeutta ja kuusi hallinto-oikeutta. Ylintä tuomiovaltaa riita- ja rikosasioissa käyttää korkein oikeus ja hallintolainkäyttöasioissa korkein hallinto-oikeus. Ahvenanmaan hallintotuomioistuin toimii Ahvenanmaan kärjäoikeuden yhteydessä. Erityistuomioistuimina toimivat markkinaoikeus, työtuomioistuin ja vakuutus-oikeus. Ylimpiä virkamiehiä koskevissa virkarikosasioissa toimivaltainen on valtakunnanoikeus. Erityistuomioistuimina voidaan pitää myös sotaoikeuksia, joita voidaan asettaa sotatilaan julistetulle alueella. Maassamme toimii myös maa- ja merioikeuksia, mutta ne eivät ole organisatorisesti erillisiä tuomioistuimia vaan ovat osa kärjäoikeuksia. Lisäksi eräitä asiaryhmiä, kuten maa-oikeus-, merioikeus-, ryhmäkante-, ulosottovalitus- ja yrityssaneerausasioita, on keskitetty tiettyjen alueellisten tuomioistuinten ratkaistavaksi.

Nykyinen tuomioistuinjärjestelmä on pitkän historiallisen kehityksen tulos. Oikeudenkäyttö Ruotsi-Suomessa oli aina 1600-luvulle saakka heikosti järjestettyä. Riita- ja rikosasioita käsiteltiin maaseudulla käräjillä (kihlakunnan- ja laamanninoikeudet) ja kaupungeissa raadeissa (raastuvanoikeudet). Ylintä tuomiovaltaa käytti kuningas, jonka puoleen jokaisella oli oikeus kääntyä. Oikeudenhoidon kehittyessä muutoksenhakuasteeksi perustettiin vuonna 1614 Tukholmaan kuninkaallinen hovioikeus eli Svean hovioikeus. Suomeen hovioikeudet on perustettu pitkän ajan kuluessa (Turun hovioikeus 1623, Vaasan hovioikeus 1776, Viipurin hovioikeus 1839, Helsingin hovioikeus 1952 sekä Kouvolan ja Rovaniemen hovioikeudet 1978 ja 1979). Autonomian aikana 1809–1917 yleisen lainkäytön puolella siirryttiin neliasteisesta järjestelmästä kolmiasteiseen, jossa alimpana oikeusasteena toimivat kihlakunnanoikeudet ja raastuvanoikeudet, ylioikeutena hovioikeudet ja ylimpänä asteena senaatin oikeusosasto. Korkein oikeus perustettiin Suomen itsenäistymisen jälkeen vuonna 1918.

Merkittäviä muutoksia yleisten tuomioistuinten rakenteeseen tuli vasta 1990-luvulla. Maaseudun ja kaupunkien alioikeuksien oikeudenkäytön erillisuus päättyi vasta vuonna 1993, jolloin kihlakunnanoikeudet ja raastuvanoikeudet lakkautettiin. Kaksijakoisesta järjestelmästä luovuttiin ja perustettiin kärjäoikeudet yleisiksi alioikeuksiksi koko maahan. Jo tuolloin alioikeuksien määrää vähennettiin 97:stä 70 kärjäoikeuteen. Pienimpien kärjäoikeuksien yhdistämistä on 2000-luvulla jatkettu asteittain niin, että vuonna 2000 kärjäoikeuksia oli 66 ja vuonna 2007 enää viitisenkymmentä.

Kärjäoikeuksien viimeisin rakenneuudistus toteutettiin vuoden 2010 alusta lukien. Rakenneuudistuksen tavoitteena oli siirtää lainkäytön painopistettä ensimmäiseen oikeusasteeseen muodostamalla entistä vahvempia kärjäoikeuksia henkilöstön määrän ja osaamisen sekä niiden myötä lainkäytön laadun osalta. Uudistuksessa kärjäoikeuksien määrä puolitettiin aiemmasta 51 kärjäoikeudesta nykyiseen 27 kärjäoikeuteen. Rakenneuudistuksen yhteydessä kiinteistöjen kirjaamisasiat ja niitä hoitava henkilökunta siirrettiin Maanmittauslaitokselle.

Vastaavanlainen kehitys on ollut myös hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien kohdalla. Hovi- ja hallinto-oikeuksien rakenneuudistus tuli voimaan huhtikuun alusta 2014 (HE 105/2014 vp). Uudistuksella pyrittiin vahvistamaan hovi- ja hallinto-oikeuksien rakennetta niin, että oikeusturva voidaan taata muuttuvissa yhteiskunnallisissa oloissa. Rakenneuudistuksen tavoitteet olivat samansuuntaisia kuin edellä on todettu kärjäoikeuksien kohdalla.

1.2 Tuomioistuinten toimintaympäristö ja rakenteelliset muutostarpeet

Tuomioistuinlaitoksen ja laajemmin koko oikeuslaitoksen tehtävänä on perus- ja ihmisoikeuksiin kuuluvan oikeusturvan toteuttaminen. Oikeusturva perusoikeutena sisältää jokaisen oikeuden saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa sekä saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Tuomioistuinten tehtävänä on tuottaa oikeita ja perusteltuja ratkaisuja kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisin kustannuksin. Tuomioistuinten toimintaedellytyksiin vaikuttavat toimintaympäristön muutokset, kuten väestö- ja elinkeinorakenteen muuttuminen ja kansainvälistyminen. Myös tekniikan ja työvälineiden kehittyminen muuttavat tuomioistuinten toimintaa ja työskentelytapoja. Oikeudellisen ympäristön monimutkaistuminen ja globalisaatio edellyttävät tuomioistuinten henkilöstöltä vahvaa yleis- ja erityisosaamista sekä myös kielellistä ja teknistä osaamista. Meneillään oleva tuomioistuinlaitoksen ikärakenteesta johtuva henkilöstön eläköityminen on sekä haaste että mahdollisuus tuomioistuinten toiminnan ja organisaatioiden kehittämiselle.

Tuomioistuinten toiminnalle paineita asettavat myös vallitseva valtiontaloudellinen tilanne ja sen myötä niukkenevat resurssit. Tuomioistuinten resursseja on vähennetty merkittävästi viime vuosina. Tuomioistuinten toimintakyvyn turvaaminen edellyttää uusia tehokkaampia keinoja järjestää tuomioistuinten toiminta ja johtaa niitä. Oikeudenkäyntien kokonaiskeston lyhentämiseksi ja oikeusturvan laadun parantamiseksi on laadittu oikeusturvaohjelma. Vuonna 2013 annetussa oikeusministeriön oikeushoidon uudistamisohjelmassa vuosille 2013–2025 (Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013) ehdotetaan useita erilaisia toimenpiteitä oikeuslaitoksen toimintakyvyn turvaamiseksi. Yhtenä keinona on mainittu tuomioistuinlaitoksen rakenteiden uudistaminen.

Oikeushoidon uudistamisohjelmassa esitetyt toimenpiteet eivät kuitenkaan enää yksin riitä täyttämään syntyvässä olevaa rahoitusvajetta, minkä vuoksi ohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteuttamista on jatkettava ja samalla etsittävä uusia keinoja, joilla tuomioistuinten työmäärää voidaan vähentää ja toimintaa tehostaa. Oikeusministeriön hallinnonalan määräraha-kehitykset alenevat merkittävästi vuoteen 2020 mennessä, mikä merkitsee tuomioistuinlaitoksessa mittavia menoleikkauksia. Oikeushoidon uudistamisohjelman toimeenpano on pääministeri Sipilän hallituksen toimintasuunnitelmassa yhtenä keskeisenä kivijalkahankkeena (numero 9). Sitä toteutetaan oikeus- ja työministeri Jari Lindströmin oikeushoidon kehittämisohjelman 17.8.2016 mukaisesti. Ohjelman mukaan toimintaympäristön muutoksiin vastataan oikeusministeriön hallinnonalalla rakenneuudistuksilla, palveluiden ja prosessien sähköistämällä sekä lainsäädännön ja menettelyjen sujuvoittamisella. Käräjäoikeuksien rakenneuudistuksen toteuttaminen on yksi ohjelman keskeisistä hankkeista.

Useilla muilla uudistamisohjelmaan ja kehittämisohjelmaan sisältyvillä hankkeilla on kiinteä yhteys käräjäoikeusverkoston kehittämiseen. Näistä tärkeimpiä ovat erityisesti summaaristen asioiden käsittelyn kehittämistä, hallinnollisten sanktioiden käyttöalan laajentamista ja oikeusprosessien keventämistä koskevat ehdotukset, joilla toteutuessaan on huomattava vaikutus käräjäoikeuksissa tulevaisuudessa käsiteltävien asioiden määriin. Niin ikään syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishankkeella (ns. AIPA) sekä muilla sähköistä asiointia lisäävillä toimenpiteillä, kuten videoneuvottelun käytön lisäämisellä, on suuri merkitys tuomioistuinlaitoksen työskentelytapoja kehitettäessä. Digitalisoituminen mahdollistaa toimintojen tehostamisen hallinnossa ja uudenlaisten palveluiden kehittämisen kansalaisille. Digitalisoitumisella on merkitystä sille, miten tuomioistuinpalveluita tulevaisuudessa tarjotaan ja millaista tuomioistuinverkostoa tulevaisuudessa tarvitaan.

Tuomioistuinten toimintaympäristön muuttuminen edellyttää toimenpiteitä, joilla oikeudenhoidon korkea laatu voidaan jatkossakin turvata. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi esityksessä ehdotetaan toteutettavaksi käräjäoikeuksien rakenneuudistus, jolla käräjäoikeuksia vahvistetaan luomalla nykyistä suurempia hallinnollisia yksiköitä. Näin työmäärä ja resurssit voidaan jakaa nykyistä tehokkaammin ja tasaisemmin. Hallintoa keventämällä ja toimitilakustannuksia alentamalla tuomioistuinlaitoksen resursseja voidaan ohjata lainkäyttöön.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Yleistä

Tuomioistuinten yhteiskunnallinen asema ja tehtävät on säännelty perustuslaissa (731/1999). Valtiovallan kolmijako-oppia ilmentävän perustuslain 3 §:n mukaan tuomiovallan käyttö kuuluu riippumattomille tuomioistuimille. Lainkäyttöä koskevat säännökset sisältyvät perustuslain 9 lukuun. Lain 98 §:ssä säädetään tuomioistuinlaitoksen perusrakenteesta. Sen 1 momentin mukaan yleisiä tuomioistuimia ovat korkein oikeus, hovioikeudet ja käräjäoikeudet.

Käräjäoikeudet ovat yleisiä alioikeuksia eli käsittelevät ensimmäisenä oikeusasteena rikos-, riita- ja hakemusasioita. Suomessa on vuoden 2010 alusta lukien ollut 27 käräjäoikeutta. Niistä säädetään vuoden 2017 alusta voimaan tulevassa tuomioistuinlaissa (673/2016). Sen 2 luvun 3 §:n mukaan yleisiä alioikeuksia ovat Ahvenanmaan, Espoon, Etelä-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan, Etelä-Savon, Helsingin, Hyvinkään, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kemi-Tornion, Keski-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan, Tuusulan, Vantaan, Varsinais-Suomen ja Ylivieska-Raahen käräjäoikeudet. Käräjäoikeuksissa käsitellään vuosittain lähes 500 000 asiaa (ks. käräjäoikeuksien asiamääristä tarkemmin jäljempänä s. 12),.

Käräjäoikeuden ratkaisusta haetaan muutosta hovioikeudelta. Hovioikeuksissa on käytössä jatkokäsittelylupajärjestelmä, mikä tarkoittaa, että asianosainen saa hakea muutosta kaikkiin käräjäoikeuden ratkaisuihin, mutta tietyissä asioissa käräjäoikeuden päätöksestä tehdyn valituksen täysimittainen käsittely edellyttää hovioikeuden myöntämää jatkokäsittelylupaa. Vuoden 2016 alusta lukien jatkokäsittelylupajärjestelmä on voimassa kaikissa riita- ja hakemusasioissa sekä niissä rikosasioissa, joissa vastaaja on tuomittu alle kahdeksan kuukauden vankeusrangaistukseen.

Hovioikeuksia on viisi: Helsingin, Itä-Suomen, Rovaniemen, Turun ja Vaasan hovioikeudet. Hovioikeuksiin saapuu ja niissä ratkaistaan vuosittain hieman alle 10 000 asiaa (esimerkiksi vuonna 2015 saapui yhteensä 9 810 asiaa). Tämä tarkoittaa, että vain murto-osasta kaikista käräjäoikeuksien ratkaisemista asioista haetaan muutosta. Hovioikeuden ratkaisuun voidaan hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta, jos se myöntää valitusluvan.

Lainkäytön painopistettä on viime vuosina pyritty siirtämään käräjäoikeuksiin, mistä osoituksena on myös edellä mainittu jatkokäsittelylupajärjestelmä.

Käräjäoikeuksien tuomiopiirit ja toimipaikat

Perustuslain 119 §:ssä säädetään valtionhallinnosta. Sen mukaan valtion keskushallintoon voi kuulua valtioneuvoston ja ministeriöiden lisäksi virastoja, laitoksia ja muita toimielimiä. Valtiolla voi lisäksi olla alueellisia ja paikallisia viranomaisia. Eduskunnan alaisesta hallinnosta

säädetään erikseen lailla. Perustuslain 122 §:ssä säädetään hallinnollisesta jaotuksesta. Sen mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan. Kuntajaon perusteista säädetään lailla.

Valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevasta toimivallasta annetussa laissa (362/2002) säädetään viranomaisten toimivallasta päätettäessä muun muassa pääkaupunkiseudun ulkopuolella sijaitsevien alueellisten ja paikallisten valtion yksikköjen ja toimintojen lakauttamisesta tai supistamisesta. Lain mukaan toimivalta päättää yksikköjen sijoittamisesta kuluu asianomaiselle ministeriölle, mutta asia tulee käsitellä alueellistamisen koordinaatiotyöryhmässä (valtioneuvoston asetus valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevasta toimivallasta, 567/2002). Alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetussa laissa (7/2014) säädetään muun muassa alueiden kehittämisen tavoitteista ja seurannasta. Kehittäminen perustuu valtioneuvoston aluekehittämispäätökseen 2016–2019 (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 28/2016). Sen toteutumista seuraa alueiden uudistumisen neuvottelukunta, AUNE (entinen alue- ja rakennepoliittinen neuvottelukunta, ARNE).

Valtion aluehallintoviranomaisten toimialueiden jaon periaatteista säädetään maakuntajako-laissa (1159/97). Sen mukaan maa jaetaan maakuntiin alueiden kehittämistä ja alueiden käytön suunnittelua varten. Maakunnaksi määrätään alue, johon kuuluvat kunnat muodostavat toiminnallisesti ja taloudellisesti sekä alueen suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Päätöksen maakuntien määräästä ja alueesta tekee valtioneuvosto. Tällä hetkellä maakuntia on 19 Ahvenanmaan maakunta mukaan lukien. Ahvenanmaan maakunnan alueesta säädetään Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1994) 2 §:ssä. Käynnissä oleva, vuoden 2019 alusta voimaan kaavailtu, maakuntauudistus (HE-luonnos 31.8.2016) ei merkittävästi muuta nykyistä maakuntajakoa.

Edellä todetulla tavalla käräjäoikeudet ovat osa riippumatonta tuomioistuinlaitosta. Ne eivät ole edellä tarkoitettuja hallintoviranomaisia, eivätkä niiden tehtävät ole riippuvaisia alueellisista kysymyksistä. Maakunta- tai kihlakuntajaon noudattamista on kuitenkin aiemmin pidetty alueellisena lähtökohdana käräjäoikeuksien tuomiopiirejä muodostettaessa. Menettelyä ovat joustaneet muun muassa käytännön syyt. Esimerkiksi yhteistyö poliisin ja syyttäjän kanssa on joustavampaa, jos aluejaot ovat mahdollisimman pitkälle samanlaiset ja toimipaikat ovat samoilla paikkakunnilla. Viranomaisten toimivallanjako näyttäytyy myös kansalaiselle selkeämmin, kun niiden toimialueet ovat yhtenäisiä ja viranomaiset sijaitsevat samoilla paikkakunnilla. Lisäksi kuntien välinen yhteistyö ja alueen asukkaiden luontainen asiointisuunta ovat vaikuttaneet käräjäoikeuksien tuomiopiirijakoon. Niin ikään kielellisten oikeuksien toteuttamisella, kuten myös henkilökohtaisen asiointin ja neuvonnan vähentyneellä tarpeella on ollut merkitystä nykyisiä piirejä määritettäessä.

Nykyisin käräjäoikeuksien tuomiopiirit noudattavat varsin pitkälle maakuntajakoa niin, että yhdessä maakunnassa on yksi tai useampi käräjäoikeus. Tuomioistuinlain 2 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu yksi tai useampi kunta. Tuomiopiireistä säädetään sanotun pykälän nojalla valtioneuvoston asetuksella. Tuomioistuinlain 2 luvun 4 §:n mukaan käräjäoikeudella voi olla useampia kanslioita ja istuntopaikkoja. Käräjäoikeuden kanslian ja istuntopaikan sijainnista säädetään oikeusministeriön asetuksella. Tuomioistuinlailla on jätetty voimaan ennen sen voimaantuloa annettu valtioneuvoston asetus käräjäoikeuksien tuomiopiireistä (1053/2014) sekä käräjäoikeuksien kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainnista annettu oikeusministeriön asetus (454/2009). Viimeksi mainittu asetus on annettu vuoden 2010 käräjäoikeus uudistuksen yhteydessä. Asetusta on päivitetty useasti, koska vuoden 2010 uudistuksen täytäntöönpanoon liittyviä toimitilajärjestelyjä ei ole käytännön syistä voitu toteuttaa yhdellä kertaa. Viimeisimmät muutokset ovat tulleet voimaan 1.4.2016.

Käräjäoikeudella voi olla niin sanottu hallinnollinen kanslia ja muita kanslioita sekä istuntopaikkoja. Hallinnollisella kanslialla tarkoitetaan tässä käräjäoikeuden päätoimipaikkaa, jossa on sijoitettuna sekä tuomareita että muuta henkilöstöä. Yleensä myös käräjäoikeuden laamanni työskentelee hallinnollisessa kansliassa. Muita kanslioita sijaitsee nykyisin pääosin niillä paikkakunnilla, joista käräjäoikeus on aiemmissa rakenneuudistuksissa lakkautettu. Myös niissä on sijoitettuna henkilöstöä. Kaikissa kanslioissa on asiakaspalvelupiste ja istuntopaikka.

Lisäksi käräjäoikeudella voi tuomiopiirinsä alueella olla istuntopaikkoja. Istuntopaikalla ei yleensä ole asiakaspalvelupistettä tai henkilöstöä, vaan niille matkustetaan käräjäoikeuden kansliasta ainoastaan sovittuina istuntopäivinä. Joissakin istuntopaikoissa on kuitenkin sijoitettuna haastemiehiä. Istuntopaikat ovat tuomiopiirien maantieteellisestä laajuudesta johtuen usein välttämättömiä, koska niillä voidaan vähentää asianosaisten tarvetta matkustaa pitkiä välimatkoja käräjäoikeuden kansliapaikkakunnille. Tarvittaessa käräjäoikeudet voivat järjestää istuntoja myös muualla kuin sille nimetyssä toimipaikassa (esimerkiksi sairaalassa tai vankilassa). Istuntoja voidaan järjestää myös toisen tuomioistuimen toimitiloissa.

Käräjäoikeuksilla on tällä hetkellä hallinnollinen kanslia, kanslia tai istuntopaikka yhteensä 57 paikkakunnalla. Kanslioita on 36 paikkakunnalla, joista 27 on hallinnollisia kanslioita ja 9 muita kanslioita. Lisäksi istuntopaikkoja, joiden yhteydessä ei ole kansliaa, on tällä hetkellä 21. Käräjäoikeuksien 57 toimipisteessä on yhteensä noin 330 istuntosalia, joista pääkäsitteleysaleja on 214 ja valmistelusaleja 118.

Vaikka vuoden 2010 uudistuksen lähtökohtana oli keskittää toiminnot yhteen toimipisteeseen, viidellä käräjäoikeudella säilytettiin hallinnollisen kanslia lisäksi myös muu kanslia lähinnä kielellisistä tai asiamääriin liittyvistä syistä (Iisalmi, Kotka, Lohja, Raahe ja Sodankylä). Muut vielä käytössä olevat kansliat ovat paikkakunnilla, joista käräjäoikeus on jo lakkautettu, mutta toimitilaratkaisuista johtuen toiminta on tilapäisesti jatkunut siirtymäkauden ajan (Imatra ja Varkaus). Kahdella käräjäoikeudella säilytettiin lisäksi niin sanottu kokeilukanslia (Kuusamo ja Savonlinna) kahden vuoden ajan, jonka aikana seurattiin niiden istunto- ja asiamääriä. Nämä molemmat ovat vielä käytössä.

Käräjäoikeuksien tuomiopiirit sekä kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainti ilmenevät liitteenä olevasta kartasta (Liite 2).

Eräiden asiaryhmien keskittäminen

Lailta on keskitetty eräitä asioita vain tiettyjen käräjäoikeuksien käsiteltäväksi, jolloin myös käräjäoikeuksien alueellinen toimivalta ja tuomiopiirijako on säännönmukaisesta poikkeava. Tällaisia ovat merioikeusasiat ja kiinteistönmuodostamiseen liittyvät asiat, jotka on keskitetty käsiteltäväksi tiettyjen käräjäoikeuksien yhteydessä toimiviin merioikeuksiin ja maa- ja metsäoikeuksiin. Meri- ja maa- ja metsäoikeudet eivät ole organisatorisesti erillisiä tuomioistuimia vaan ovat osa yleistä alioikeutta. Lisäksi muun muassa ulosottovalituksia, yrityksen saneerausta ja ryhmäkannetta koskevia asioita sekä sotilasoikeudenkäyntiasioita käsitellään vain tietyissä käräjäoikeuksissa. Keskittämisellä on pyritty varmistamaan riittävästä asiamäärästä erityisasiantuntemuksen säilyttämiseksi.

Maa- ja metsäoikeuksina toimivista käräjäoikeuksista säädetään kiinteistönmuodostamislaisissa (554/1995). Niitä on kahdeksan: Etelä-Savon, Kanta-Hämeen, Lapin, Oulun, Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Vantaan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet. Niiden tuomiopiireistä säädetään valtioneuvoston asetuksella käräjäoikeuksien tuomiopiireistä maa- ja metsäoikeuden käsiteltäväksi säädetyissä asioissa (1075/2013). Maa- ja metsäoikeus on toimivaltainen kokoonpanossa, johon kuuluu lainoppineen puheenjohtajan lisäksi yksi maa- ja metsäoikeusinsinööri ja kaksi lautamiestä. Maa- ja metsäoikeus-

insinööri on toimivaltainen käsittelemään asioita myös muussa maa oikeudessa kuin siinä, johon hänet on nimitetty. Maa oikeusinsinöörien yhteistoiminta-alueista on annettu oikeusministeriön asetus (889/2016). Esimerkiksi Oulun, Lapin ja Pohjanmaan kärjäoikeudet muodostavat yhden yhteistoiminta-alueen. Maa oikeuden lautamiehet kutsutaan yhdestä tai useammasta kärjäoikeudesta, jonka tuomiopiirissä käsiteltävänä olevan toimituksen kohteena oleva alue, raja tai osa siitä on. Erityisestä syystä maa oikeuden jäseniksi voidaan kutsua myös kärjäoikeuden tuomiopiiriin maa oikeusasioissa kuuluvan muun kärjäoikeuden lautamiehet.

Merilain (674/1994) mukaisina merioikeuksina toimivia kärjäoikeuksia on kuusi: Varsinais-Suomen, Pohjanmaan, Etelä-Savon, Helsingin, Oulun sekä Ahvenanmaan kärjäoikeudet. Merioikeuden tuomiopiirinä on hovioikeuspiiri. Ahvenanmaalta tulevat asiat käsitellään kuitenkin Ahvenanmaan kärjäoikeudessa. Merioikeudessa on meriasiantuntijoita, jotka tarvittaessa avustavat oikeutta selvityksillä merenkulullisissa ja meriteknisissä kysymyksissä. He eivät kuitenkaan kuulu merioikeuden ratkaisukokoonpanoon eivätkä toimi tuomarin vastuulla.

Ryhmäkanteasioissa toimivaltaisia kärjäoikeuksia on yksi kussakin hovioikeuspiirissä (ryhmäkannelaki 444/2007) eli yhteensä viisi: Helsingin, Oulun, Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen kärjäoikeudet. Tuomiopiirinä on asianomainen hovioikeuspiiri.

Ulosottokaaren (705/2007) mukaiset asiat on keskitetty 14 kärjäoikeuteen: Ahvenanmaan, Espoon, Etelä-Karjalan, Helsingin, Keski-Suomen, Lapin, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan, Vantaan ja Varsinais-Suomen kärjäoikeudet. Niin ikään yrityksen saneerauksesta annetussa laissa (47/1993) tarkoitetuissa asioissa toimivaltaisia ovat seuraavat, osittain eri kuin ulosottovalitusasioissa toimivaltaiset, 14 kärjäoikeutta: Ahvenanmaan, Espoon, Etelä-Karjalan, Helsingin, Keski-Suomen, Lapin, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan ja Varsinais-Suomen kärjäoikeus. Kärjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksilla kärjäoikeuksien tuomiopiireistä ulosottovalituksia koskevista asioista (340/2013) ja yrityksen saneerausta koskevista asioista (339/2013).

Lisäksi sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) mukaisia asioita eli lähinnä varusmiesten rauhan aikana tekemät tai heihin kohdistuneet rikokset käsitellään tietyissä kärjäoikeuksissa, joiden ratkaisusta tehtävät valitukset on keskitetty Helsingin hovioikeuteen. Näitä asioita käsitteleviä kärjäoikeuksia on 15: Etelä-Karjalan, Helsingin, Kainuun, Kanta-Hämeen, Keski-Suomen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan ja Varsinais-Suomen kärjäoikeudet. Sotilasoikeudenkäyntiasia käsitellään pääsääntöisesti siinä kärjäoikeudessa, joka on lähinnä sen joukko-osaston sijoituspaikkakuntaa, jossa vastaaja palvelee taikka jossa hän on viimeksi palvellut tai ollut velvollinen palvelemaan. Sotilasoikeudenkäyntiasian saa käsitellä myös se edellä mainituista kärjäoikeuksista, joka on lähinnä rikoksen tekopaikkakuntaa taikka vastaajan asuin- tai oleskelupaikkakuntaa, jos tämä esitettävään selvitykseen ja kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden katsotaan soveliaaksi. Sotilasoikeudenkäyntiasiansa kärjäoikeuden kokoonpanoon kuuluu lainoppineen puheenjohtajan lisäksi kaksi sotilasjäsentä.

Kärjäoikeuksien kielellinen jaotus

Ruotsin kieli

Perustuslain 17 §:ssä säädetään kielellisistä oikeuksista. Sen mukaan jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä, turvataan lailla. Perustuslaissa on edelleen säädetty julkiselle vallalle velvollisuus huolehtia suomen- ja ruotsinkielisen väestön oikeuksien toteutumisesta.

Perustuslain 122 §:n mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan. Säännöksen tarkoituksena ei ole ensisijaisesti varmistaa yksikielisten yksiköiden muodostaminen, vaan ennen kaikkea turvata palvelut niin suomen kuin ruotsinkin kielellä. Kielellisten oikeuksien toteutumisesta on huolehdittava myös käräjäoikeuksien rakenteita uudistettaessa. Riippumaton tuomioistuinlaitos ei ole osa valtion hallintokoneistoa eikä aluehallinnon järjestämistä koskeva sääntely sinänsä suoraan koske sitä. Tästä huolimatta perustuslain 122 §:n vaatimus kieliryhmien yhdenvertaisesta kohtelusta on otettu huomioon myös tuomioistuinpalveluita järjestettäessä.

Tuomioistuimissa sovelletaan kielellisten oikeuksien turvaamiseksi säädettyä kielilakia (423/2005). Kielilain mukaisen kielellisen jaotuksen perusyksikkönä on kunta, joka on joko yksikielinen tai kaksikielinen. Valtioneuvoston asetuksella säädetään joka kymmenes vuosi, mitkä kunnat ovat kaksikielisiä ja mikä on näiden kuntien enemmistön kieli sekä mitkä kunnat ovat suomen- tai ruotsinkielisiä yksikielisiä kuntia. Tällä hetkellä voimassa oleva kielellinen jaotus perustuu valtioneuvoston asetukseen kuntien kielellisestä asemasta vuosina 2013–2022 (53/2013).

Viranomaiset ovat joko yksi- tai kaksikielisiä. Yksikielisen viranomaisen virka-alueeseen kuuluu ainoastaan samankielisiä kuntia ja kaksikielisen viranomaisen virka-alueeseen erikielisiä kuntia tai vähintään yksi kaksikielinen kunta. Tuomiopiiriasetusten ja kuntien kielellisestä asemasta annetun asetuksen perusteella kaksikielisiä käräjäoikeuksia ovat Espoon, Helsingin, Itä-Uudenmaan, Keski-Pohjanmaan, Länsi-Uudenmaan, Pohjanmaan, Vantaan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet.

Kielilain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus käyttää suomea tai ruotsia valtion viranomaisessa ja kaksikielisessä kunnallisessa viranomaisessa. Viranomaisen on lisäksi järjestettävä asiassa kuultavalle mahdollisuus tulla kuulluksi omalla kielellään, suomeksi tai ruotsiksi.

Kielilain 3 luvussa on yksityiskohtaiset säännökset asian käsittelykielen määräytymisestä. Kielilain 12—16 §:ssä säädetään asian käsittelykielestä eri asiaryhmissä. Kielilaissa on lisäksi säännökset valtion viranomaisten työkielestä. Kielilain 26 §:n mukaan valtion viranomainen käyttää työkielenään virka-alueen väestön enemmistön kieltä, jollei toisen kielen tai molempien kielten taikka erityisestä syystä vieraan kielen käyttäminen ole tarkoituksenmukaisempaa.

Kielilain 23 §:n mukaan viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Kaksikielisen viranomaisen tulee palvella yleisöä suomeksi ja ruotsiksi. Viranomaisen tulee sekä palvelussaan että muussa toiminnassaan osoittaa yleisölle käyttävänsä molempia kieliä. Kaksikielisen viranomaisen tulee yhteydenotissaan yksityishenkilöihin ja oikeushenkilöihin käyttää näiden kieltä, suomea tai ruotsia, jos se on tiedossa tai kohtuudella selvitettävissä, taikka molempia.

Kielellisten oikeuksien toteutumista turvataan tuomioistuinlain säännöksillä, joiden nojalla kaksikielisessä käräjäoikeudessa voi olla suomen- ja ruotsinkielisen väestön kielellisten oikeuksien turvaamiseksi käräjätuomarin virkoja, joihin edellytetään erityistä kielitaitoa (ns. kieli-tuomarin virka). Kelpoisuusvaatimuksena tällaiseen virkaan on tuomarin yleisten kelpoisuusvaatimusten lisäksi tuomioistuimen tuomiopiirin väestön vähemmistön kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito sekä enemmistön kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito. Eräiden tuomarin virkojen sijoittamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (266/2016) mukaan tällaisia virkoja on tällä hetkellä yhteensä 25 sijoitettuna edellä mainittuihin kahdeksaan kaksikieliseen käräjäoikeuteen.

Julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetussa laissa (424/2003) on säännökset viranomaisen velvollisuudesta huolehtia henkilöstönsä riittävästä kielitaidosta. Sen perusteella käräjäoikeuden laamannin on kansliahenkilöstöä palkatessaan varmistuttava siitä, että palvelukseen otettavalla on työtehtävien edellyttämä kielitaito. Lisäksi oikeusministeriön hallinnonalan eräiltä virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1126/2003, jäljempänä kielitaitoasetus) on säädetty muun muassa käräjäoikeuden kansliahenkilöstön kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista. Sen perusteella yksikielisessä käräjäoikeudessa työskentelevältä virkamieheltä vaaditaan käräjäoikeuden kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito, sekä kaksikielisessä käräjäoikeudessa joko suomen tai ruotsin kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito. Tällaista virkaa täytettäessä on kiinnitettävä huomiota siihen, että suomen tai ruotsin kielen käyttämistä edellyttävät virkatehtävät voidaan jakaa asianomaista kieltä taitavien henkilöiden suoritettaviksi.

Pohjanmaan käräjäoikeus on ainoa kaksikielinen käräjäoikeus, jonka tuomiopiirin väestön enemmistön kieli on ruotsi. Sen tuomiopiirin väestöstä ruotsinkielisiä on noin 50 %. Enemmistö käsiteltävistä asioista on kuitenkin suomenkielisiä (noin 85 % ratkaistuista asioista). Pohjanmaan käräjäoikeuteen on sijoitettu kahdeksan kielituomarin virkaa. Pääkielestä johdettujen kielituomareilta edellytetään erinomaista suomen kielen taitoa sekä ruotsin kielen tyydyttävää taitoa.

Tuomioistuinlain myötä niin sanottujen kieliosastojen perustamiseen liittyvästä erityissääntelystä on luovuttu. Käräjäoikeudet, kuten muutkin kaksikieliset tuomioistuimet, voivat työjärjestyksessään edelleen perustaa myös kieliosaston. Sen työkielenä voidaan käyttää tuomiopiirin väestön vähemmistön kieltä (kielilain 26 §:n 2 momentti). Asian käsittelykieli määräytyy kielilain 3 luvun säännösten perusteella. Sen 16 a §:n mukaan kaksikieliseen tuomioistuimeen perustetulla kieliosastolla käytetään käsittelykielenä tuomioistuimen virka-alueen väestön vähemmistön kieltä, jollei tuomioistuin toisin päättä.

Saamen kieli

Saamelaisten oikeus käyttää omaa kieltään pohjautuu perustuslain 17 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Perustuslain sääntelyä täydentää saamen kielilaki (1086/2003), jonka mukaan lakia sovelletaan muun muassa niihin tuomioistuihin, joiden virka-alueeseen saamelaisten kotiseutualueen kunnat (Enontekiö, Inari, Sodankylä ja Utsjoki) kuuluvat. Saamelaisella on oikeus omassa asiassaan tai asiassa, jossa häntä kuullaan, käyttää saamen kieltä.

Saamelaisten kielelliset oikeudet ja viranomaisten velvollisuudet ovat laajemmat saamelaisten kotiseutualueella, joka käsittää Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueiden lisäksi Sodankylän kunnassa sijaitsevan Lapin paliskunnan alueen. Kotiseutualue on määritelty saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995) ja sen nojalla saamelaiskäräjistä annetussa asetuksessa (1727/1995). Voimassa olevan tuomiopiiriasetuksen perusteella saamelaisten kotiseutualue kuuluu kokonaisuudessaan Lapin käräjäoikeuden tuomiopiiriin.

Saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevassa viranomaisessa tai muussa toimipaikassa asioidessaan saamelaisella on oikeus aina käyttää valintansa mukaan suomen tai saamen kieltä ja hänellä on oikeus saada pyynnöstä asiakirjoja saamen kielellä niiltä osin kuin asia koskee hänen oikeuttaan, etuaan tai velvollisuuttaan. Tällä alueella viranomaisen on lisäksi huolehdittava henkilöstöä palvelukseen ottaessaan siitä, että henkilöstö pystyy palvelemaan myös saamen kielellä.

Käräjäoikeuksien asiamäärät ja käsittelyajat

Vuonna 2015 käräjäoikeuksiin saapui yli 490 000 asiaa ja ratkaistiin noin 480 000 asiaa. Saapuneista asioista suppealla haastehakemuksella vireille tulleita riita-asioita (summaariset asiat) oli lähes 350 000 asiaa, eli yli 70 prosenttia kaikista asioista. Muista kuin summaarisista asioista suurin asiaryhmä on rikosoikeudelliset asiat. Niitä oli lähes 78 000 asiaa ja niistä varsinaisia rikosasioita noin 53 000 asiaa. Varsinaisia rikosasioita oli noin 38 prosenttia kaikista muista kuin summaarisista asioista. Laajojen riita-asioden osalta vastaava prosenttiosuus oli lähes 8 prosenttia. Avioero- ja muita hakemusasioita oli noin 31 prosenttia. Muita asiaryhmiä ovat insolvenssiasiat, turvaamistoimet ja maa- ja metsätalouden asiat. Käräjäoikeuksien asiamäärät ovat viime vuosina olleet kasvussa, mutta lähteneet jälleen laskuun summaaristen riita-asioden määrän vähennyttyä vuonna 2014 (noin 19 % verrattuna vuoteen 2013 verrattuna). Vuonna 2015 asiamäärät ovat kuitenkin pysyneet lähes samana kuin vuonna 2014. Laajojen riita-asioden määrä on kuitenkin kasvanut noin 4 prosenttia.

Keskimääräinen käsittelyaika vuonna 2015 oli rikosasioissa 4,0 kuukautta, laajoissa riita-asioissa 9,3 kuukautta ja summaarisissa asioissa 2,7 kuukautta. Hakemusasioissa käsittelyaika vaihteli asiaryhmästä riippuen 2,4 kuukaudesta 8,9 kuukauteen.

Henkilöstö, taloudellisuus ja tuottavuus

Vuonna 2015 käräjäoikeuksien henkilöstömäärä oli yhteensä 1 908 henkilötyövuotta, joista tuomareita oli 510, käräjänotaareita 138 ja -viskaaleita 5, haastemiehiä 265 ja muuta henkilökuntaa 991 henkilötyövuotta.

Käräjäoikeuksien toimintamenot olivat yhteensä 139,3 miljoonaa euroa, josta noin 75 prosenttia oli henkilöstömenoja.

Tarkemmat käräjäoikeuskohtaiset tilastot ovat liitteenä (Liite 1).

Väestökehitys nykyisten käräjäoikeuksien tuomiopiireissä

Vuoden 2015 lopussa Suomen väkiluku oli 5,49 miljoonaa. Luonnollinen väestönkasvu, Suomen sisäinen muuttovoitto ja suurin osa nettomaahanmuutosta ovat keskittyneet muutamille suurille kaupunkiseuduille. Kaupungistuminen on ollut jo pitkään yksi maailman merkittävimmistä trendeistä. Kaupungistumisen arvioidaan saavan aikaan taloudellista kasvua, osamisen kasautumista ja palvelujen kehittymistä. Suomessa kaupungeissa tai taajama-alueilla asuu tilastointitavasta riippuen 70–84 prosenttia väestöstä. Neljäsatoista suurimmassa kaupungissa (Helsingin, Hämeenlinnan, Joensuun, Jyväskylän, Kouvolan, Kuopion, Lahden, Lappeenrannan, Oulun, Porin, Seinäjoen, Tampereen, Turun ja Vaasan seutukunnat) asuu 69 prosenttia maan väestöstä. Näille alueille kohdistuu 75 prosenttia bruttokansantuotteesta ja 72 prosenttia työpaikoista.

Väestöennusteiden perusteella Itä- ja Kaakkois-Suomen väestömäärä vähenee. Vuoteen 2040 mennessä näiden alueiden väestömäärän on arvioitu laskevan viitisen prosenttia. Muualla Suomessa väestömäärän on arvioitu säilyvän ennallaan tai nousevan. Suurinta väestönkasvun on arvioitu olevan Uudellamaalla ja Ahvenanmaalla. Väestöennuste kuitenkin vaihtelee paikkakunnittain. Suurimmat kaupungit näyttäisivät olevan muuttovoittoisimpia.

Sekä kaupungistuminen että väestöennusteet puoltavat tuomioistuinpalvelujen keskittämistä nykyistä harvemmillä paikkakunnilla. Käräjäoikeuksien toimipaikat sijaitsevat jo nykyisin

suurimmissa kaupungeissa, minkä lisäksi osalla niistä on myös istuntopaikkoja tuomiopiirinsä syrjäisemmillä seuduilla. Käräjäoikeuskohtaiset väestöennusteet ovat liitteenä (Liite 2).

2.2 Kehitys muissa Pohjoismaissa

Pohjoismaiden tuomioistuinjärjestelmiä ja niiden organisaatiouudistuksia on selostettu tarkemmin vuoden 2010 käräjäoikeusuudistusta edeltäneessä työryhmämietinnössä (ks. Käräjäoikeusverkoston kehittäminen, työryhmämietintö 2007:12, s. 10) sekä ja hovi- ja hallinto-oikeuksien rakenneuudistuksen perusteena olleessa hallituksen esityksessä (ks. HE 153/2012 vp, s. 9). Tästä syystä tässä esityksessä on tyydytty kuvaamaan Pohjoismaista kehitystä vain suppeasti.

Suomen tapaan Ruotsissa yleinen lainkäyttö ja hallintolainkäyttö on erotettu. Yleisenä alioikeutena Ruotsissa toimii käräjäoikeus (*tingsrätt*). Käräjäoikeuksia on Ruotsissa 48. Ne käsittelevät riita-, rikos- ja hakemusasioita. Suomea vastaavasti Ruotsin käräjäoikeuksien koko vaihtelee suuresti tuomiopiiriltään sekä asia- ja henkilöstömäärältään. Pienimmissä yksiköissä työskentelee vain noin kymmenkunta henkilöä ja suurimmissa lähes 300 henkilöä. Käräjäoikeudet ovat jakautuneet ympäri maata keskittyen kuitenkin eteläiseen Ruotsiin ja rannikon väestökeskittyisiin.

Norjassa tuomioistuinlinjoja ei ole erotettu vaan kaikki tuomioistuimet käsittelevät riita- ja rikos- sekä hallintoasioita. Järjestelmä on kolmiportainen. Alioikeutena Norjassa toimivat käräjäoikeudet (*tingrett*), joita on 66 kappaletta. Norjan käräjäoikeudet sijaitsevat ympäri maata ja ovat asiamääriltään varsin erikokoisia.

Norjan tapaan Tanskassa tuomioistuinlinjoja ei ole erotettu vaan kaikki tuomioistuimet tutkivat sekä siviili-, rikos- että hallintoasioita. Järjestelmä on kolmiportainen. Alioikeutena toimii *byret*, joita on Tanskassa 24. Ne sijaitsevat ympäri maata. Lisäksi Färsearilla ja Grönlannissa on omat alioikeutensa.

Myös muissa Pohjoismaissa on parina viime vuosikymmenenä toteutettu käräjäoikeuksien rakenteellisia uudistuksia. Ruotsin käräjäoikeusverkostoon on vuodesta 1999 lähtien tehty useita rakenteellisia muutoksia, joilla käräjäoikeuksia ja sivukanslioita on lakkautettu ja yksiköitä yhdistetty. Muutosten seurauksena käräjäoikeuksien lukumäärä on puolittunut 1990-luvun lopun 96 yksiköstä nykyiseen 48 käräjäoikeuteen. Norjassa vuoden 2011 alusta voimaan tuli alioikeuksien organisaatiouudistus, jolla käräjäoikeuksien määrä väheni 92 nykyiseen 66 yksikköön. Tanskassa vuoden 2007 alusta voimaan tullessa alioikeuksien tuomiopiiriuudistuksessa entisiä (82) piirejä yhdistettiin ja muodostettiin nykyiset 24 käräjäoikeutta.

Näissäkin organisaatiouudistuksissa lähtökohtana on pidetty sitä, että tuomitsemistoiminnan laadukkuuden ja käsittelyn tehokkuuden takaamiseksi tuomioistuinorganisaatio tulee mitoittaa niin, että se antaa mahdollisuudet erikoistumiseen, osaamisen kehittämiseen ja toimivaan valmisteluun. Tämän on katsottu edellyttävän tuomioistuimelta riittävän suurta kokoa; kaikissa uudistuksissa lähtökohtana on pidetty noin 10 tuomarin vähimmäismäärää. Tärkeänä on pidetty myös tuomiopiirien kattavuutta niin, että niiden alueella on riittävästi väestöä tuottamaan tarpeeksi asioita tuomioistuimille. Välimatka tuomioistuimeen ei kuitenkaan ole saanut muodostua kohtuuttoman pitkäksi. Tuomioistuinlaitoksen rakenteelle asetettavat kriteerit ovat siten samoja kuin Suomessa on esitetty: tuomioistuimen riittävän suuri koko, sijainti muiden viranomaisten läheisyydessä, väestönkasvu ja keskusrakenne sekä välimatka tuomioistuimeen.

Suomen asukasluku vuoden 2015 lopussa oli lähes 5,5 miljoonaa, Tanskan miltei sama eli hieman alle 5,7 miljoonaa, Norjan lähes 5,2 miljoonaa ja Ruotsin 9,8 miljoonaa. Suomessa on

asukaslukuun nähden verrattain paljon tuomareita. Cepej'n tilastojen (vuoden 2016 European Judicial Systems -raportti, joka perustuu vuoden 2014 tietoihin) mukaan tuomarien määrä on Suomessa 18 tuomaria sataatuhatta asukasta kohden, kun Ruotsissa vastaava luku on 12, Norjassa 11 ja Tanskassa 6. Tuomioistuinten määrässä ei sen sijaan ole suuria eroja lukuun ottamatta Norjaa, jossa on asukaslukuun nähden verrattain paljon ensimmäisen asteen tuomioistuimia (Suomi 0,7, Ruotsi 0,7, Norja 1,3, Tanska 0,5 alioikeutta / 100 000 asukasta).

2.3 Nykytilan arviointi

Käräjäoikeudet ovat edelleen sekä asiamäärällä että väestöpohjalla mitattuna varsin erikokoisia, vaikka niiden lukumäärä on viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana vähennetty 96 tuomioistuimesta (vuonna 1987) nykyiseen 27 käräjäoikeuteen.

Vuoden 2010 käräjäoikeusverkoston tiivistämisellä tavoiteltiin suurempia ja tasakokoisempia tuomioistuimia, joissa olisi hyvät mahdollisuudet tuomioistuintyön laadun parantamiseen niin yleis- kuin erityisosaamista syventämällä. Suurempien yksiköiden katsottiin myös voivan paremmin välttää ruuhkien syntymistä ja taata asioiden viivytyksetön käsittely mahdollisimman yhdenvertaisesti eri puolilla maata. Pääallekkäisten toimintojen poistamisella, hallinnon tehostamisella ja toimitilakustannusten vähenemisellä voitiin saavuttaa myös säästöjä.

Uudistuksesta saadut kokemukset ovat pääosin olleet myönteisiä ja sille asetetut tavoitteet on pääosin saavutettu. Tuomioistuinten toiminnan keskittäminen on helpottanut niiden tulosohjausta sekä henkilöstö- ja muiden voimavarojen oikeaa kohdentamista. Lisäksi se on luonut paremmat edellytykset erityisosaamisen syventämiselle ja monipuolisemman asiakannan myötä tuomareiden ammattitaidon ylläpitämiselle ja kehittämiselle. Tilastojen valossa on havaittavissa, että toiminta on tehostunut ja tuloksellisuus parantunut kaikissa käräjäoikeuksissa.

Uudistuksen seurauksena käräjäoikeuksille jäi useita kanslioita, joista osa on jo lakkautettu tai ollaan lakkauttamassa. Monipaikkaisuus on asettanut haasteita erityisesti johtamiselle, mutta myös henkilöstölle. Sivukanslian johtaminen on joissakin tapauksissa osoittautunut haasteelliseksi ja uudistuksen tavoitteiden toteuttamisessa ei ole täysin onnistuttu. Jatkossa huomiota onkin entistä enemmän kiinnitettävä johtamiseen sekä johtamisen ja henkilöstön tukemiseen muutostilanteissa.

Käräjäoikeuksien rakenneuudistuksesta tehdyn selvityksen (HMV Public Partner Oy:n arviointiraportti 11.6.2013, Käräjäoikeusverkoston rakennemuutoksen arviointi, OM 3/0152/2013) perusteella tuomioistuinpalveluiden maantieteellinen saatavuus ei ole merkittävästi heikentynyt kansalaisen näkökulmasta. Tähän on vaikuttanut erityisesti henkilökohtaisen asiointitarpeen väheneminen esimerkiksi sähköisten asiointimahdollisuuksien lisääntymisen myötä. Myös kansalaisten kielellisten oikeuksien toteutuminen on kyetty turvaamaan.

Uudistuksesta huolimatta käräjäoikeuksien välillä on edelleen eroja tuloksellisuudessa ja tuotavuudessa. Osa käräjäoikeuksista on yhdistämisistä huolimatta varsin pieniä. Erot toiminnan tehokkuudessa vaikuttavat tuomioistuinten käsittelyaikoihin, mikä heikentää kansalaisten alueellista yhdenvertaisuutta. Myös valtiontalouden tilan heikentyminen ja oikeusministeriön hallinnonalan määrärahojen niukkuus edellyttävät keinoja, joilla oikeusturvan saatavuus voidaan taata parhaalla mahdollisella tavalla tiukasta taloudellisesta tilanteesta huolimatta. Oikeuslaitoksen tehtävät kuuluvat valtion ydinalueelle ja toteuttavat valtion yhteiskunnallisia ja perustuslaillisia tehtäviä. Näistä tehtävistä ei voida muuttuvassakaan toimintaympäristössä tinkiä eikä oikeudenhoitoa voi päästää rapautumaan vaarantamatta toimivaa oikeusvaltiota.

Tuomioistuinten yksikkökoon kasvattaminen ja tuomiopiirien laajentaminen luovat pitkällä aikavälillä myös paremmat mahdollisuudet tuomioistuinten yleis- ja erityisosaamisen kehittämiseen yhä vaativammassa oikeusympäristössä. Myös henkilöstöresurssien kohdistamiseen liittyviä rajoitteita on suuremmista tuomioistuinyksiköistä koostuvassa tuomioistuinrakenteessa vähemmän. Tämä puolestaan edistää oikeuden saatavuutta.

Tuomarin toimivalta on sidottu siihen tuomioistuimeen, johon hänet on nimitetty. Tuomarin alueellinen toimivalta rajoittuu pääsääntöisesti käräjäoikeuden tuomiopiiriin. Perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 55/2006 vp, HE 202/2006 vp) perusteella asioiden siirtäminen tuomioistuinten välillä ei ole sopusoinnussa perustuslain tai tuomioistuinten lailla säädetyn alueellisen ja asiallisen toimivallan kanssa. Tämä kanta käytännössä estää asiamäärien tasaamisen tuomioistuinten välillä siirtämällä asioita tuomioistuimesta toiseen. Resurssien kohdentamista tulisi kuitenkin helpottaa nykyisestä ja pyrkiä etsimään muita keinoja, joilla edistetään tuomioistuinten lainkäyttöhenkilöstön osaamisen hyödyntämistä maantieteellisesti nykyistä laajemmilla alueilla. Yhtenä ratkaisuna on ollut mahdollistaa tuomarin siirtäminen suostumuksellaan työskentelemään toiseen tuomioistuimeen tilapäisesti (tuomioistuinlaki 14 luku 2 §). Tätä merkittävämmän työmäärän tasaamista ja resurssienjakoa niin tuomareiden kuin muiden henkilöstöryhmien osalta voidaan tehostaa käräjäoikeuksia yhdistämällä eli muodostamalla tuomioistuinta, joiden tuomiopiiri on nykyistä suurempi.

Oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa (kohta 37) edellytetyllä tavalla tuomioistuinten johtamismalleja on uudistettu tuomioistuinlailla muuttamalla päällikkötuomarin tehtävät määrääkäsiksi. Tuomioistuinten hallintoa voidaan keventää esimerkiksi kehittämällä hallintohenkilöstön toimenkuvia ja perustamalla mahdollinen keskushallinnosta huolehtiva tuomioistuinvirasto. Toimivat johtamis- ja organisaatiomallit edesauttavat sitä, että hallintoon ja johtamistyöhön ei kulu kohtuuttomasti resursseja lainkäytön kustannuksella. Käräjäoikeusverkostoa edelleen kehittämällä voidaan keventää hallintoa ja tarvittaessa tarkistaa johtamis- ja hallintorakenteita ja vaikuttaa niiden toimivuuteen. Näin säästyviä voimavaroja voidaan kohdentaa varsinaiseen lainkäyttötoimintaan.

Asiamäärien väheneminen ja sähköiseen asiointiin siirtyminen johtaa myös asiakkaiden henkilökohtaisen asioinnin vähenemiseen. Tämä kehityssuuntaus oli havaittavissa jo vuoden 2010 rakenneuudistusta valmisteltaessa. Tuolloin todetut huomiot asiointitarpeen vähenemisen vaikutuksista tuomioistuinverkoston maantieteelliseen kattavuuteen pätevät edelleen.

Summaaristen asioiden huomattavan suuri lukumäärä ja niiden käsittelyyn sitoutuva työmäärä huomioon ottaen on selvää, että näiden asioiden keskittäminen vain tiettyihin käräjäoikeuksiin on otettava huomioon käräjäoikeusverkostoa arvioitaessa. Sama koskee rikosasioissa käytönotettua syyteneuvottelujärjestelmää, selvitettävänä olevaa liikenne rikosten dekriminalisointia ja mahdollista siirtämistä hallinnollisen sanktiojärjestelmän piiriin sekä muita oikeusprosessien keventämiseksi valmisteltavana olevia toimenpiteitä (muun muassa kokoonpanojen keventäminen ja kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen käräjäoikeudessa). Kaikki nämä hankkeet toteutuessaan johtavat asiamäärien vähenemiseen, mutta toisaalta myös siihen, että käräjäoikeudet keskittyvät entistä enemmän oikeudellisesti vaikeampien asioiden käsittelyyn. Myös hovioikeuksien jatkokäsittelylupajärjestelmän laajentaminen on johtanut siihen, että lainkäytön painopiste on entistä enemmän käräjäoikeuksissa. Tämä edellyttää panostamista lainkäytön laatuun.

Myös videoneuvottelun käytön ja sähköisen asioinnin lisääminen on vähentänyt henkilökohtaista asiointia. Mahdollisuuksia videoneuvottelun käytön lisäämiseen selvitetään osana oikeusprosessien keventämistä valmistelevaan työryhmän työtä (OM 8/41/2015). Asianhallintajärjestelmien uudistamiseen ja videoneuvottelumahdollisuuksien nykyistä laajempaan hyödyn-

tämiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota käräjäoikeuksia kehitettäessä. Digitalisaation luomat mahdollisuudet tulee hyödyntää käräjäoikeuksien toiminnan kehittämisessä.

Tulevaisuudessa kaikki tuomioistuinten toimipaikat olisi kyettävä varustamaan riittäväillä turvalaitteilla ja -järjestelyillä tuomioistuimissa työskentelevien ja niissä asioivien turvallisuuden takaamiseksi. AIPA:n käyttöönotto edellyttää myös sitä, että toimipisteissä on oltava sen käytön vaatima tietotekninen varustetaso. Näin ollen myös turvallisuus- ja ICT-investointien tarve on otettava huomioon toimipisteverkon laajuutta arvioitaessa.

Välimatkojen ja käräjäoikeuspaikkakunnille matkustamisesta aiheutuvien kustannusten kannalta vaikutusta on myös sillä, säilytetäänkö lautamiesjärjestelmä. Käräjäoikeuksien rakenteiden uudistaminen ei kuitenkaan ole lautamiesjärjestelmän tulevaisuudesta riippuvainen.

Tuomioistuinlaitoksen henkilöstön eläköityminen edellyttää, että jatkossakin voidaan rekrytoida mahdollisimman asiantuntevaa ja motivoitunutta henkilöstöä. Esimerkiksi tuomarikunnasta jää eläkkeelle noin puolet vuoteen 2020 mennessä. Henkilöstön rekrytoinnin kannalta on tärkeää, että tuomioistuimet ovat riittävän suuria yksiköitä, jotka mahdollistavat monipuolisen ammattitaidon kehittämisen ja ovat siten työpaikkoina houkuttelevia. Tässä yhteydessä on kiinnitettävä huomioita myös niin sanottujen vahvojen oikeudellisten keskusten sijaintiin ja muodostumiseen. Käräjäoikeuksien sijainnilla on merkitystä myös muiden oikeudellisten palveluiden saatavuuteen.

Edellä todetulla tavalla tuomioistuinten toimintaympäristössä ja työskentelytavoissa on viime vuosina tapahtunut tai on parhaillaan tapahtumassa muutoksia, jotka edellyttävät käräjäoikeusverkoston kokonaisvaltaista tarkastelua. Kireä taloustilanne ei poista julkisen vallan vastuuta siitä, että perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat. Vallitseva taloudellinen tilanne ja tulevaisuuden kehitysnäkymät edellyttävät toimenpiteitä, joilla varmistutaan tuomioistuinlaitoksen toimintakyvyn turvaamisesta myös jatkossa. Oikeudenhoidon uudistamisohjelman ja ministeri Lindströmin oikeudenhoidon kehittämisohjelman tavoitteiden mukaisesti tämä tarkoittaa niin tuomioistuimissa käsiteltävien asioiden määrän vähentämistä, käsittelyketjujen lyhentämistä ja työtapojen tehostamista kuin tuomioistuinlaitoksen rakenteiden tarkastelemista. Arviointi on perusteltua tehdä jo nyt, vaikka edellisestä uudistuksesta on kulunut vasta vain noin kuusi vuotta.

Tavoitteena on luoda käräjäoikeusverkosto, jonka yksiköt ovat riittävän vahvoja säilyttämään lainkäytön laadun ja oikeusturvan tason edelleenkin korkealla siitä huolimatta, että taloudelliset reunaehdot ovat tiukat. Käräjäoikeuksien henkilöstön ammatillista osaamista on voitava hyödyntää nykyistä laajemmalla maantieteellisellä alueella. Verkoston tulee olla maantieteellisesti riittävän kattava huomioon ottaen sähköisen asioinnin ja videoneuvottelun käytön luomat mahdollisuudet ja vaikutukset. Hallintoa keventämällä ja päällekkäistä työtä poistamalla tulee luoda mahdollisuuksia kehittää ja tehostaa tuomioistuinten toimintaa ja kohdentaa käytössä olevia voimavaroja lainkäyttötoimintaan. Samalla on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota tuomioistuinlaitoksen ammattitaitoiseen johtamiseen ja sen kehittämiseen.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on käräjäoikeuksien rakenteellinen vahvistaminen niin, että oikeusturvan saatavuus ja lainkäytön laatu voidaan jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä tulevaisuudessakin turvata. Tämä edellyttää käräjäoikeuksilta riittävän suurta kokoa. Uudistuksen lähtökohtana on ollut yhdistää kaikkein pienimpiä käräjäoikeuksia. Tavoitteena on ollut vah-

vistaa käräjäoikeuksia muodostamalla hallinnollisesti suurempia yksiköitä, joissa työmäärä ja resurssit voidaan jakaa nykyistä tehokkaammin ja tasaisemmin.

Edellä nykytilan arviointia koskevassa kohdassa tarkemmin selostetuilla, muun muassa kansalaisten yhdenvertaisuuden lisäämiseen sekä oikeudenhoidon laadun kehittämiseen ja hallinnon keventämiseen liittyvillä perusteilla esityksen tavoitteena on muodostaa nykyistä tasakokoisempia käräjäoikeuksia. Tavoitteena on muodostaa käräjäoikeuksista sellaisia, että niiden henkilöstömäärä ja sitä myötä asiamäärät jakautuvat nykyistä tasaisemmin. Myös tuomarin erityisosaamista voitaisiin hyödyntää nykyistä laajemmalla maantieteellisellä alueella, mikä edistäisi kansalaisten yhdenvertaisuutta.

Esityksen tavoitteena on sijoittaa tuomioistuimet ja niiden toimipisteet tavalla, joka turvaa oikeuden saatavuuden maantieteelliset etäisyydet ja väestön painopistealueet huomioon ottaen. Huomiota on siten kiinnitetty siihen, että etäisyydet eivät muodostu kohtuuttoman pitkiksi ja että toimipaikat sijoittuvat paikkakunnille, joilla niille on suurin tarve. Tuomioistuinpalveluja tarvitaan tavanomaisesti eniten siellä, missä väestömäärä on suurin. Väestö on keskittynyt ja keskittyy tulevaisuudessakin maan eteläosiin. Tavoitteena on kuitenkin ollut muodostaa käräjäoikeusverkosto maantieteellisesti riittävän kattavaksi. Koska maantieteellisen kattavuuden merkitys on jo vähentynyt henkilökohtaisen asioinnin vähennyttyä ja tulee entisestään vähemmän sähköisen asioinnin ja videoneuvotteluyhteyksien myötä, on toimintoja pyritty entistä enemmän keskittämään yhteen toimipisteeseen. Verkoston maantieteellisestä kattavuudesta on kuitenkin pyritty huolehtimaan riittävällä määrällä kanslioita ja istuntopaikkoja.

Kansalaisen näkökulmasta olennaista merkitystä ei ole sillä, asioiko hän käräjäoikeuden hallintokansliassa, muussa kansliassa tai istuntopaikassa. Hänelle merkitystä on palvelujen laadulla ja oikeuden saatavuudella. Kansalaisen oikeusturvan toteuttamiseksi on ollut välttämätöntä säilyttää toimipaikkaverkko riittävän tiheänä. Tämä on joiltakin osin edellyttänyt myös useamman kuin yhden kanslian säilyttämistä käräjäoikeuden tuomiopiirissä. Toimintojen hajuttaminen useampaan toimipisteeseen ei ole este käräjäoikeuden hyvälle ja tehokkaalle toiminnalle. Se kuitenkin asettaa haasteita sekä johtamiselle että henkilöstölle. Tästä syystä johtamiseen ja henkilöstön hyvinvointiin on kiinnitettävä erityistä huomiota uudistusta toteutettaessa.

Edellä jo todetulla tavalla verkoston laajuutta arvioitaessa huomioon on otettu myös henkilökohtaisen asioinnin vähentyminen ja teknisten ratkaisujen mahdollistama etäasiointi. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa kaikki käräjäoikeuksien toimipisteet varustetaan AIPA- ja videotekniikalla, kuten myös asiakkaiden ja henkilöstön turvallisuuden varmistamiseksi riittävästi turvalaitteilla. Varustelu edellyttää huomattavia investointeja, mistä syystä käräjäoikeuksien toimipaikkoja ei ole perusteltua säilyttää, ellei sille ole pitkistä välimatkoista, kielellisistä syistä taikka väestö- tai asiamäärästä johtuvaan tosiasiallista tarvetta.

Käräjäoikeuksien tuomiopiirit on pyritty muodostamaan maakuntajakoon perustuen. Maakuntajaosta on kuitenkin poikettu lähinnä kielellisistä syistä. Niin ikään ulosotto-, syyttäjä- ja poliisipiirejä on pääosin noudatettu. Näiden viranomaisten toimialueiden laajuudesta johtuen käräjäoikeuksia on kuitenkin säilytetty lukumääräisesti enemmän. Tämä on perusteltua, koska tuomioistuimissa käsitellään rikosasioiden lisäksi myös riita- ja hakemusasioita. Ulosottolaitoksen ja syyttäjälaitoksen organisaatioita ollaan uudistamassa keskittämällä toimintoja nykyistä harvempiin toimialueisiin. Uudistusten on määrä tulla voimaan vuoden 2019 alusta lukien. Kaavaillut uudistukset ovat sopusoinnussa esityksessä ehdotettavan käräjäoikeusverkoston kanssa.

Esityksen tavoitteena on lisäksi selkiyttää tuomiopiirijakoa eräissä vain tiettyihin käräjäoikeuksiin keskitetyissä asiaryhmissä. Näissä asioissa vaadittavan erityisasiantuntemuksen ja riittävän asiamäärän turvaamisen on katsottu puoltavan käsittelyn keskittämistä nykyistä harvempiin käräjäoikeuksiin.

Tavoitteena on huolehtia myös kielellisten oikeuksien toteutumisesta. Jäljempänä tarkemmin selostetulla tavalla tähän on uudistuksessa kiinnitettävä erityistä huomiota.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Vaihtoehdot käräjäoikeusverkoston toteuttamiseksi

Asian valmistelussa on ollut esillä kaksi vaihtoehtoista mallia käräjäoikeusverkostoksi. Oikeusministeriön virkamiestyöryhmä ehdotti käräjäoikeuksien yhdistämistä niin, että uudistuksen jälkeen käräjäoikeuksia olisi joko 17 tai 14 (ks. Mietintöjä ja lausuntoja 14/2015 s. 77 ss).

Työryhmä arvioi käräjäoikeusverkostoa kokonaisuutena, mistä syystä se ehdotti muutoksia lähes kaikkien käräjäoikeuksien tuomiopiireihin tai toimipaikkoihin. Poikkeuksena tästä olivat Ahvenanmaan, Helsingin, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Satakunnan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet, joiden tuomiopiirit olisivat säilyneet ennallaan.

Työryhmä ei asettanut ehdottamiaan malleja etusijajärjestykseen. Toisen mallin lähtökohtana oli asia- ja henkilöstömääriltään pienimpien käräjäoikeuksien sekä eräiden muiden käräjäoikeuksien yhdistäminen. Mallin mukaan käräjäoikeuksia olisi ollut 17. Toinen malli taas vastasi pitkälti poliisin ja syyttäjän nykyisiä toimialueita. Joidenkin poliisi- ja syyttäjäpiirien alueilla olisi kuitenkin toiminut edelleen useampia kuin yksi käräjäoikeus. Mallin mukaan käräjäoikeuksia olisi ollut 14.

Molemmat mallit noudattivat maakuntajakoa lukuun ottamatta Pyhtään kuntaa, joka kielellisistä syistä olisi jatkossakin kuulunut Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin. Erona malleissa olisi ollut se, että 14 käräjäoikeuden mallissa Pohjanmaan ja Itä-Suomen alueella olisi yhdistetty hallinnollisesti useampia käräjäoikeuksia kuin 17 käräjäoikeuden mallissa.

Toimipaikkojen määrä ja sijainti olisi molemmissa malleissa ollut sama. Työryhmä ehdotti, että käräjäoikeuksien toimipaikkojen määrää vähennettäisiin 57:stä 33:een. Käräjäoikeuksilla olisi 17 tai 14 hallinnollisen kanslian lisäksi ollut 7 tai 10 muuta kansliaa Istuntopaikkoja olisi ollut lisäksi 9 paikkakunnalla. Työryhmän ehdotusten mukaan käräjäoikeus tai kanslia olisi lakannut 12 paikkakunnalta. Myös nykyisistä istuntopaikoista olisi lakkautettu valtaosa. Istuntopaikkoja ehdotettiin säilytettäväksi lähinnä Lapin alueella, missä niiden tarve on pitkistä välimatkoista johtuen suurin.

Työryhmä ehdotti tarkistuksia myös eräisiin vain tiettyihin käräjäoikeuksiin käsiteltäväksi keskitettyjen asiaryhmien tuomiopiirijakoon. Ehdotusten mukaan merioikeus-, maaoikeus-, ulosottovalitus-, yrityssaneeraus-, ryhmäkänne- ja sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevien käräjäoikeuksien määrä vähenisi nykyisestä.

Virkamiestyöryhmän mietinnön ja siitä saadun lausuntopalautteen sekä oikeusministeriössä virkatyönä tehdyn valmistelun perusteella oikeus- ja työministeri Jari Lindström linjasi keväällä 2016, että käräjäoikeuksia on jatkossa 20. Erillisiä kanslioita jäisi neljälle ja istuntopaikkoja 12 paikkakunnalle. Toimipaikkoja säilytettäisiin siten 36, kun työryhmän ehdotuksen mukaan niitä olisi ollut 33. Erona työryhmän ehdottamaan 17 käräjäoikeuden malliin on se, että Etelä-Karjalan, Kainuun ja Kanta-Hämeen käräjäoikeudet säilyisivät itsenäisinä. Lisäksi is-

tuntopaikat säilytettäisiin työryhmän ehdottaman lisäksi kolmella paikkakunnalla eli Kauhalla, Nurmeksessa ja Porvoossa.

Kielellisten oikeuksien turvaamiseen liittyviä näkökohtia

Kielellisten oikeuksien ja suomen- ja ruotsinkielisen väestön tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutuminen on herättänyt keskustelua erityisesti Uudellamaalla. On esitetty näkemyksiä, joiden mukaan kielellisten oikeuksien toteutumista ei kyettäisi uudistuksessa turvaamaan. Uudenmaan käräjäoikeuksien yhdistämisen on katsottu heikentävän kansalaisten kielellisiä oikeuksia niin, että perustuslaissa turvatut kielelliset oikeudet eivät toteudu. On pidetty välttämättömänä, että kansliat Raaseporissa ja Porvoossa säilytetään.

Kyseiset paikkakunnat ovat vahvasti ruotsinkielisiä. On arvioitu, että pitkät välimatkat ja huonot julkiset kulkuyhteydet huomioon ottaen Raaseporissa ja Porvoossa nykyisin työskentelevällä henkilöstöllä ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia siirtyä työskentelemään Espoossa tai Vantaalla. Arvioiden mukaan yhdistetyt tuomioistuimet eivät kykenisi käytännössä rekrytoimaan tarvittavaa henkilökuntaa, jotta vähemmistökielillä annettava palvelu voitaisiin turvata. Tutkimusten mukaan ruotsin kielen käyttöön viranomaisissa vaikuttaa se, millä paikkakunnalla palvelua tarjotaan. Näin ollen toimipaikan fyysisellä sijainnilla on merkitystä halukkuuteen käyttää omaa kieltään. Uudistusten vaikutusten on siten arvioitu kohdistuvan voimakkaimmin ruotsinkieliseen väestöön, koska välimatkan pitenemisen lisäksi myös palveluiden saatavuus omalla kielellä heikkenee. On katsottu, että ruotsinkielisten tuomioistuinpalveluiden saatavuus heikkenisi Uudellamaalla huomattavasti varsin lyhyessä ajassa.

Yhtenä vaihtoehtona on pidetty sitä, että Raaseporissa ja Porvoossa säilytettäisiin palvelupisteet, joissa voisi tarvittaessa työskennellä myös käräjäoikeuden henkilöstöä. On katsottu, että tällaisilla palvelupisteillä voitaisiin paremmin taata ruotsinkielisen väestön kielellisten oikeuksien toteutuminen myös tosiasiasa.

Kuten edellä on selostettu, esityksen ensisijaisena tavoitteena on vahvistaa käräjäoikeuksia muodostamalla hallinnollisesti suurempia yksiköitä. Tämä on välttämätöntä, jotta oikeusturvan toteuttaminen ja lainkäytön laatu kyetään turvaamaan myös tulevaisuudessa. Tämä edellyttää käräjäoikeuksien ja niiden toimipaikkojen määrän vähentämistä. Esityksen tavoitteiden mukaisesti tuomioistuimet ja niiden toimipaikat tulee sijoittaa niin, että oikeuden saatavuus turvataan maantieteelliset etäisyydet ja väestön painopistealueet huomioon ottaen. Esityksen tavoitteena on myös kielellisten oikeuksien toteuttaminen. Esityksessä on otettu huomioon kaikki nämä, osittain ristiriitaiset, tavoitteet ja pyritty löytämään ratkaisu, joka toteuttaa niitä mahdollisimman hyvin.

Välimatka Raaseporista Espooseen on noin 80 kilometriä ja Porvoosta Vantaalle 40 kilometriä. Tätä ei voida pitää poikkeuksellisen pitkänä työmatkana pääkaupunkiseudulla ottaen myös huomioon työssäkäyntialuetta koskevat säännökset. On todennäköistä, että ainakin osa yhdistyvien tuomioistuinten henkilöstöstä siirtyy työskentelemään uusille paikkakunnille. Molemissa edellä mainituissa käräjäoikeuksien yhdistymisissä yhdistetään kaksikielisiä tuomioistuimia keskenään. Tuomioistuinpalveluiden tarjoaminen ruotsin kielellä ei edellytä sitä, että kansliahenkilöstö on äidinkieleltään ruotsinkielistä. Kielellisten oikeuksien toteuttamisen kannalta riittävää on, että virkamiesten keskuudessa on kaksikielisen palvelutason ylläpitämiseksi tarvittava määrä sekä suomen että ruotsin kieltä osaavia henkilöitä.

Kaksikielisen käräjäoikeuden virkamiehillä tulee kielitaitoasetuksen mukaan olla joko suomen tai ruotsin kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito. Tällaista virkaa täytettäessä on kiinnitettävä huomiota siihen, että suomen tai ruotsin kielen käyttämistä edellyttävät virkatehtävät voi-

daan jakaa asianomaista kieltä taitavien henkilöiden suoritettaviksi. Julkisyhteisön henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetussa laissa edellytetyllä tavalla on käräjäoikeuden laamannin tehtävä varmistautua siitä, että käräjäoikeudessa on riittävästi henkilökuntaa suoriutumaan asiakaspalvelutehtävistä ruotsin kielellä. Tätä voidaan edesauttaa myös kielikoulutuksella.

Espoon käräjäoikeudessa on tällä hetkellä viisi ja Vantaalla kolme ruotsin kielen taitoista käräjäsihteeriä tai asiakaspalvelutehtävissä toimivaa. Vastaavasti Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden henkilöstöön kuuluu 11 kaksikielistä käräjäsihteeriä ja Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden 12 käräjäsihteeristä lähes kaikki kykenevät palvelemaan sekä suomeksi että ruotsiksi. Espoon sekä Itä- ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuksien haastemiehistä osa on ruotsinkielentaitoisia. Hyvinkään ja Tuusulan käräjäoikeuksissa ei ruotsinkielisiä asioita juuri ole ja ruotsinkielisen palvelun tarve on hyvin vähäinen.

Uudenmaan kunnista puolet on kaksikielisiä. Uudenmaalla asuu noin 1,6 miljoonaa ihmistä, joista 8,3 % eli lähes 133 000 ihmistä on ruotsinkielisiä. Sekä Espoo että Vantaa ovat kaksikielisiä paikkakuntia. Espoossa ruotsinkielisten osuus on 7,6 % ja Vantaalla 2,7 %. Lisäksi Helsingissä asuvien ruotsinkielisten osuus on lähes 6 %:a eli maan keskiarvoa (5,3 %) jonkin verran korkeampi. Espoon välittömässä läheisyydessä sijaitsevan Kauniaisten kaupungin väestöstä lähes 35 % on ruotsinkielisiä. Raaseporin (65 %) lisäksi myös Inkoossa väestön enemmistö on ruotsinkielisiä (54,4 %). Uudenmaan kunnista kaksikielisiä (ruotsinkielisten osuus suluissa) ovat myös: Kirkkonummi (17,4 %), Lapinjärvi (33,1 %), Lohja (3,5 %), Loviisa (41,7 %), Myrskylä (9,3 %), Porvoo (30,1 %), Sipoo (34,8 %) ja Siuntio (29,3 %).

Pääkaupunkiseudulla ja sen läheisyydessä sijaitsee tällä hetkellä seitsemän käräjäoikeutta mukaan lukien Länsi- ja Itä-Uudenmaan käräjäoikeudet. Väestön työssäkäynti ja asiointi kohdistuu voimakkaasti pääkaupunkiseudulle. Välimatka ja julkiset kulkuyhteydet ovat kohtuulliset. Ottaen lisäksi huomioon, että pysyvien erillisten kanslioiden tai sivutoimipisteiden säilyttäminen Porvoossa ja Raaseporissa heikentäisi uudistuksen tavoitteiden toteuttamista, ei niiden säilyttämistä ole pidettävä perusteltuna. On kuitenkin mahdollista, että siirtymäkauden eli käytännössä toimitilojen vuokrasopimusten voimassaoloajan näissä toimipisteissä on sijoitettuna käräjäoikeuksien henkilökuntaa.

Koska Porvoon ja Raaseporin toimipaikkojen säilyttäminen ei ole uudistuksen tavoitteet huomioon ottaen perusteltua, tuomioistuinpalvelujen saatavuudesta molemmilla kielillä on huolehdittava muilla keinoilla. Tämä edellyttää, että yhdistyvissä kaksikielisissä tuomioistuimissa on riittävä määrä sekä suomen että ruotsin kielen taitoisia tuomareita ja muuta henkilökuntaa. Suuremmat yksiköt ovat työpaikkoina houkuttelevampia ja niihin on siten paremmat edellytykset rekrytoida uutta henkilöstöä. Laajemmat etenemis- ja kouluttautumismahdollisuudet lisäävät ihmisten halukkuutta työskennellä käräjäoikeuksissa. Käräjäoikeuden koolla on merkitystä myös käräjänotaareiden ja oikeustradenomien kouluttamisen kannalta. Suuremmissa yksiköissä voidaan nykyistä paremmin tarjota koulutusta ja työssä oppimista myös ruotsin kielellä. Suuremmat yksiköt ovat myös vähemmän haavoittuvia, kun henkilöstön poissaoloihin ja muihin poikkeustilanteisiin kyetään reagoimaan paremmin. Suuremmissa yksiköissä on paremmat mahdollisuudet perustaa kieliosasto, jolla työkielenä voi olla tuomiopiirin väestön vähemmistön kieli. Näillä kaikilla on merkitystä kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta myös tulevaisuudessa. Lisäksi Uudenmaan maakunnan väestörakenne tukee mahdollisuuksia rekrytoida kielitaitoisia henkilöstöä uusiin Länsi- ja Itä-Uudenmaan käräjäoikeuksiin.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Käräjäoikeudet

Esityksessä ehdotetaan, että käräjäoikeuksien määrää vähennettäisiin seitsemällä. Uudistuksen jälkeen käräjäoikeuksia olisi siten nykyisten 27 sijaan 20. Käräjäoikeuksia yhdistettäisiin seuraavasti:

- Espoon ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudet Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudeksi,
- Hyvinkään käräjäoikeuden tuomiopiirin pohjoiset kunnat (Hausjärvi, Loppi ja Riihimäki) ja Kanta-Hämeen käräjäoikeus Kanta-Hämeen käräjäoikeudeksi,
- Hyvinkään käräjäoikeuden tuomiopiirin eteläiset kunnat (Hyvinkää ja Nurmijärvi), Itä-Uudenmaan, Tuusulan ja Vantaan käräjäoikeudet Itä-Uudenmaan käräjäoikeudeksi,
- Kemi-Tornion ja Lapin käräjäoikeudet Lapin käräjäoikeudeksi,
- Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeudet Pohjanmaan käräjäoikeudeksi sekä
- Oulun ja Ylivieska-Raahen käräjäoikeudet Oulun käräjäoikeudeksi.

Uudistuksen jälkeen käräjäoikeuksia olisivat siten Ahvenanmaan, Etelä-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan, Etelä-Savon, Helsingin, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Keski-Suomen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet.

Esityksen perusteella käräjäoikeudet muodostuisivat henkilöstö-, asia- ja väestömäärältään nykyistä tasakokoisemmiksi. [Täydennetään: Käräjäoikeuksia koskevat tarkemmat tilastot ovat liitteenä (Liite).]

Tuomiopiirit

Käräjäoikeuksien tuomiopiirit muodostuisivat yhdistyvien käräjäoikeuksien tuomiopiireistä. Piirijakoa tarkistettaisiin kuitenkin niin, että se noudattaisi nykyistä paremmin maakuntajakoa. Käräjäoikeuden tuomiopiiriin voisi kuulua yksi tai useampi maakunta tai maakunnassa voisi olla useampi käräjäoikeus. Esityksessä ehdotetaan, että käräjäoikeuksien tuomiopiireistä säädettäisiin jatkossa maakunta- ja kuntajakoon perustuen, kun piirijaottelu on nykyisin yksinomaan kuntaperusteinen.

Ehdotuksen mukaan Etelä-Suomessa noudatettaisiin Uudenmaan ja Kanta-Hämeen maakuntien välistä aluejakoa. Sen perusteella Tuusulan, Vantaan ja Itä-Uudenmaan käräjäoikeudet ja osa Hyvinkään käräjäoikeuden tuomiopiiristä muodostaisivat Uudenmaan maakunnan itäisen osan käräjäoikeuden. Osa Hyvinkään käräjäoikeuden tuomiopiiristä sekä Kanta-Hämeen käräjäoikeus muodostaisivat yhden käräjäoikeuden, jonka tuomiopiiri käsittäisi Kanta-Hämeen maakunnan alueen kokonaisuudessaan. Hyvinkään käräjäoikeuden tuomiopiiristä Hausjärvi, Loppi ja Riihimäki kuuluisivat siten Kanta-Hämeen käräjäoikeuteen ja Hyvinkää ja Nurmijärvi kuuluisivat Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen. Myös Uudenmaan maakunnan läntisen alueen eli Espoon ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudet yhdistettäisiin. Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiiriin ei tehtäisi muutoksia.

Yksittäisenä poikkeuksena maakuntajaosta olisi Kymenlaakson maakuntaan kuuluva kaksikielinen Pyhtään kunta, joka säilytettäisiin kielellisistä syistä edelleen Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiirissä. Tämä on perusteltua, koska kaikki muut Kymenlaakson maakunnan kunnat ovat yksikielisiä.

Edellä todetulla tavalla muutoksia tehtäisiin lisäksi Pohjoisimpien käräjäoikeuksien tuomiopiireihin yhdistämällä Lapin ja Kemi-Tornion käräjäoikeudet sekä Oulun ja Ylivieska-Raahen käräjäoikeudet. Pohjanmaan alueella yhdistettäisiin Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeudet. Näilläkin alueilla noudatettaisiin maakuntajakoa.

Muiden käräjäoikeuksien tuomiopiirit noudattavat jo nykyisinkin maakuntajakoa.

Uudistuksessa on huomioitu vuoden 2019 alusta voimaan tulevaksi ehdotettu maakuntaudistus. Tätä kirjoitettaessa lausuntokierroksella olevassa 31.8.2016 päivätyssä luonnoksessa hallituksen esitykseksi eduskunnalle maakuntaudistukseksi ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistukseksi sekä niihin liittyviksi laeiksi ehdotetaan, että maakuntalain 2 §:ssä tarkoitettujen maakuntien julkisoikeudellisina yhteisöinä perustettaisiin kuitenkin jo 1.7.2017 lukien. Esityksessä todetulla tavalla tämä on tarpeen, jotta kyettäisiin valmistelevin toimenpitein varmistamaan, että maakuntien organisaatorakenne, hallinto, taloudelliset edellytykset, henkilöstö ja muut toimintaedellytykset olisivat siinä kunnossa, että maakunnat voisivat itsenäisinä julkisen hallinnon viranomaisina ja julkisoikeudellisina oikeushenkilöinä ryhtyä vuoden 2019 alusta lukien hoitamaan niille säädettyjä tehtäviä ja käyttämään tehtäviin liittyvää toimivaltaa.

Esityksen mukaan maakuntajaosta säädettäisiin maakuntalain ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain voimaantulon jälkeen annetun lain 5 §:ssä. Siinä ehdotettu maakuntajakko ja maakuntien nimet olisivat pääosin nykyistä vastaavat. Maakuntajakkoa on kuitenkin ehdotettu tarkistettavaksi siten, että Heinävesi siirrettäisiin Etelä-Savon maakunnasta Pohjois-Karjalan maakuntaan, Iitti Kymenlaakson maakunnasta Päijät-Hämeen maakuntaan, Isokyrö Pohjanmaan maakunnasta Etelä-Pohjanmaan maakuntaan ja Joroinen Etelä-Savon maakunnasta Pohjois-Savon maakuntaan.

Käräjäoikeuksien tuomiopiirit muodostettaisiin näiden uusien maakuntien mukaisesti. Lisäksi on otettu huomioon vuoden 2017 alusta lukien voimaan tulevat kuntaliitokset, joiden myötä Rääkkylä yhdistyy Kiteeseen ja Juankoski Kuopioon. Kuntaliitoksilla ei ole vaikutusta Pohjois-Karjalan eikä Pohjois-Savon käräjäoikeuksien tuomiopiireihin.

Toimipaikat

Esityksessä ehdotetaan, että käräjäoikeuksien toimipaikkojen määrää vähennettäisiin nykyisestä 57:stä 36:een. Käräjäoikeuksilla olisi 20 hallinnollisen kanslian lisäksi neljä muuta kansliaa. Istuntopaikkoja olisi lisäksi 12 paikkakunnalla.

Käräjäoikeuspaikkakunnat olisivat Espoo, Helsinki, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Kajaani, Kouvola, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Maarianhamina, Mikkeli, Oulu, Pori, Rovaniemi, Seinäjoki, Tampere, Turku, Vaasa ja Vantaa. Erilliset kansliat sijaitsivat Hyvinkäällä, Kemissä, Kokkolassa ja Ylivieskassa. Istuntopaikat säilytettäisiin seuraavilla paikkakunnilla: Inari (Ivalo), Kauhava, Kittilä, Kuusamo, Nurmes, Porvoo, Raasepori, Rauma, Salo, Savonlinna, Sodankylä ja Utsjoki.

Uudistuksen seurauksena käräjäoikeus tai kanslia lakkaisi 12 paikkakunnalta. Näistä kolme on sellaisia, joilla on käräjäoikeuden hallinnollinen kanslia. Ne kaikki sijaitsevat Etelä-Suomessa (Järvenpää, Porvoo ja Raasepori). Muista kanslioista lakkaisivat ne viisi, jotka vuoden 2010 uudistuksessa säilytettiin (Iisalmi, Kotka, Lohja, Raahen ja Sodankylä) ja ne neljä, joille uudistuksessa jäi toimintaa siirtymäkaudeksi (Imatra, Kuusamo, Savonlinna ja Varkaus).

Järvenpäässä, Porvoossa ja Raaseporissa nykyisin sijaitsevien Tuusulan, Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuksien päätoimipaikkojen lakkauttamista puoltaa niiden sijainti

eteläisessä Suomessa, jossa välimatkat ovat lyhyitä ja liikenneyhteydet hyviä. Ehdotuksen mukaan Porvooseen ja Raaseporiin jäisi istuntopaikka.

Muiden kanslioiden lakkauttamista puoltaa se, että niissä käsiteltävien asioiden tai asiakaskäyntien määrä ei ole riittävän suuri, kun otetaan huomioon palveluverkoston kokonaisuus. Käräjäoikeusverkoston kehittämistyöryhmä osoitti käräjäoikeuksille kyselyn, johon saadut vastaukset vahvistivat sitä, että jo vuoden 2010 uudistuksessa lakkautettuja, mutta siirtymäkaudesta johtuen toiminnassa vielä olevia, kanslioita koskeva ratkaisu on ollut perusteltu. Tämä koskee myös Kuusamon ja Savonlinnan niin sanottuja kokeilukanslioita. Osittain tämä koskee myös niitä viittä kansliaa, jotka edellisessä uudistuksessa säilytettiin. Pienimpiä näistä ovat Raaha ja Sodankylä. Niissä käsiteltyjen asioiden, järjestettyjen istuntojen tai asiakaskäyntien määrä ei puolla niiden säilyttämistä. Myös välimatkat muihin toimipisteisiin jäävät kohtuullisiksi. Ehdotuksen mukaan Sodankylään jäisi kuitenkin istuntopaikka. Iisalmen, Lohjan ja Kotkan sivukansliat ovat asia- ja henkilöstömääriltään suurimpia. Välimatkat ja monessa tapauksessa hyvät liikenneyhteydet kuitenkin puoltavat niidenkin lakkauttamista.

Nykyisistä istuntopaikoista lakkautettaisiin 14 (Alajärvi, Alavus, Kauhajoki, Kemijärvi, Kemiönsaari, Kirkkonummi, Kristiinankaupunki, Kuhmo, Pieksämäki, Pietarsaari, Pudasjärvi, Suomussalmi, Tornio ja Uusikaupunki) koska ne ovat vähäisellä käytöllä, niiden turvallisuudessa on puutteita ja niiden vaatima tekninen varustelutaso edellyttäisi käyttötärpeeseen nähden suuria investointeja. Pitkät välimatkat puoltavat Lapin käräjäoikeuden istuntopaikkojen (Kittilä, Utsjoki sekä Ivalossa sijaitseva Inarin istuntopaikka) säilyttämistä. Välimatka hallinnolliseen kansliaan puoltaa myös Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeuden Kauhavan ja Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden Nurmeksien istuntopaikkojen säilyttämistä. Myös Varsinais-Suomen käräjäoikeuden Salon ja Satakunnan käräjäoikeuden Rauman kanslian lakkauttamisen yhteydessä säilytetyt istuntopaikat säilyisivät edelleen. Nykyisistä kansliapaikkakunnista viidellä eli Kuusamossa, Porvoossa, Raaseporissa, Savonlinnassa ja Sodankylässä säilyisi istuntopaikka.

Väestöennusteet tukevat ehdotuksia. Käräjäoikeuksien toimipaikat sijoittuisivat väestökeskitymiin eli suurimpiin kaupunkeihin. Toisaalta istuntopaikkoja olisi välimatkoista johtuen säilytettävä myös muualla.

Ehdotukset käräjäoikeuksien hallintokanslioiden sijaintipaikoiksi vastaavat pitkälti syyttäjänvirastojen, ulosottovirastojen ja poliisilaitosten päätoimipaikkojen sijaintia. Myös oikeusaputoimistojen toimipaikkoja sijaitsisi kaikilla käräjäoikeuksien kansliapaikkakunnilla. Niin ikään hovi- ja hallinto-oikeudet sijaitsivat niillä paikkakunnilla, joissa jatkossakin olisi käräjäoikeus. Myös poliisivankilat sijoittuisivat näille paikkakunnille, mikä helpottaa vangittujen asioiden käsittelyn järjestämistä. Näin ollen kaikilla niillä paikkakunnilla, joilla olisi käräjäoikeuden toimipiste, olisi myös muiden viranomaisten toimipisteitä. Tuomioistuinten ja oikeushallinnon muiden viranomaisten sijoittamisesta samoilla paikkakunnilla on etuja sekä toimitilaratkaisuissa että käytännön työskentelyn järjestämisessä.

On todennäköistä, että varsinkin yksityiset oikeudelliset palvelut keskittyvät käräjäoikeuksien toimipaikoille. Näiden palveluiden vähenemistä tietyiltä paikkakunnilta ei kuitenkaan yksin voida pitää ratkaisevana seikkana käräjäoikeusverkostoa arvioitaessa. Lisäksi valtion oikeusaputoimistojen toimipaikkaverkko on kattava.

Etäisyyksien piteneminen aiheuttaa lisäkustannuksia esimerkiksi asianosaisten, avustajien ja lautamiesten matkakustannuksina. Toisaalta lautamiesten osallistuminen istuntoihin on vähentynyt keväällä 2014 voimaan tulleen uudistuksen seurauksena. Välimatkojen piteneminen vaikuttaa myös haastemiesten työskentelyyn. Haastemiestiedoksiantojen määrä on kuitenkin vä-

hentynyt uusien tiedoksiantotapojen myötä. Tämä kehitys tulee jatkumaan, mikäli todisteellista tiedoksiantoa kehitetään.

Toimipaikkoja arvioitaessa ratkaisevaa merkitystä ei ole haluttu antaa nykyisten toimitilojen vuokrasopimusten kestolle. Uudistuksella pyritään luomaan pitkäkestoinen rakenteellinen ratkaisu, mikä edellyttää paitsi pitkää siirtymäkautta myös toimitiloihin investoimista.

Erityisasiaryhmien keskittäminen

Maaoykeusasiat

Maaoykeuksia on tällä hetkellä kahdeksan: Etelä-Savon, Kanta-Hämeen, Lapin, Oulun, Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Vantaan ja Varsinais-Suomen kärjajoykeudet. Niissä käsitellään vuosittain yhteensä noin 600–700 asiaa, joista 400–500 on varsinaisia asiaratkaisuja. Maaoykeudet toimivat nykyisellään varsin hyvin, mistä syystä niiden määrään tai tuomiopiireihin ei ehdoteta muutoksia. Yhdistämisten seurauksena nykyisen Vantaan kärjajoykeuden sijaan maaoykeusasioissa toimivaltainen olisi jatkossa Itä-Uudenmaan kärjajoykeus. Kiinteistönmuodostamislakiin ja kärjajoykeuksien tuomiopiireistä maaoykeuden käsiteltäväksi säädetyissä asioissa annettuun valtioneuvoston asetukseen (1075/2013) on tehtävä tämän edellyttämä tekninen tarkistus.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että maaoykeuksien toimivaltaa käsitellä asioita kirjallisessa menettelyssä lisättäisiin. Tämä koskisi kirjaamisasioita koskevien valitusten käsittelyä. Ehdotuksen mukaan Maanmittauslaitoksen tekemää maakaaren 9 luvussa tarkoitettua kirjaamisasian ratkaisua koskeva valitus käsiteltäisiin lähtökohtaisesti yksinomaan kirjallisessa menettelyssä. Pääkäsittely olisi kuitenkin järjestettävä asianosaisen vaatimuksesta tai milloin asian ratkaiseminen sitä muutoin edellyttäisi.

Merioykeusasiat

Esityksessä ehdotetaan, että merioykeusasioiden käsittely keskitetään nykyisten kuuden kärjajoykeuden sijaan kahteen. Tämä on perusteltua ottaen huomioon merioykeudellisten asioiden vähäinen määrä ja niissä tarvittava erityisasiantuntemus. Vuonna 2014 ratkaistiin yhteensä 62 asiaa, joista 44 käsiteltiin Helsingin kärjajoykeudessa ja vuonna 2015 yhteensä vain 13 asiaa, joista 3 Helsingin kärjajoykeudessa.

Merioykeutena toimisivat jatkossa vain Ahvenanmaan ja Helsingin kärjajoykeudet. Merioykeusasioita ei siten enää käsiteltäisi Etelä-Savon, Oulun, Pohjanmaan eikä Varsinais-Suomen kärjajoykeuksissa. Ahvenanmaan merioykeuden tuomiopiirinä olisi Ahvenanmaan maakunta ja Helsingin merioykeuden koko muu Suomi.

On selvää, että välimatkat pitenevät, kun tuomioistuimen tuomiopiirinä on koko maa. Välimatkojen pitenemisestä aiheutuvaa haittaa pienentää se, että Helsinkiin on kohtuulliset kulkuyhteydet kaikkialta maasta. Lisäksi asiointia voidaan helpottaa asiointi- ja palvelupisteillä ja lisäämällä sähköisen asiointin mahdollisuuksia. Merioykeus voi tarvittaessa järjestää istuntoja myös muualla maassa. Asian käsittelyssä voidaan hyödyntää myös videoneuvottelua.

Ryhmäkannesasiat

Edellä merioykeusasioista todettua vastaavilla eli vähäisiin asiamääriin ja erityisasiantuntemuksen tarpeeseen liittyvillä perusteilla ehdotetaan, että myös ryhmäkannesasioiden käsittely keskitetään Helsingin kärjajoykeuteen, jonka tuomiopiirinä näissä asioissa olisi koko maa.

Ryhmäkanteasioita ei enää käsiteltäisi Oulun, Pohjanmaan, Pohjois-Savon eikä Varsinais-Suomen käräjäoikeuksissa.

Oikeus ryhmäkanteen vireillepanoon on yksinomaan kuluttaja-asiamiehellä. Ryhmäkannelaki on tullut voimaan vuonna 2007, mutta tätä kirjoitettaessa käräjäoikeuksissa ei ole käsitelty yhtään ryhmäkanteasiaa. Oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa (kohta 28) ehdotetun ryhmäkannelain soveltamisalan tai ryhmäkanejärjestelmän muuttamisen ei ole arvioitu olevan esteenä käräjäoikeuksien toimivallan muuttamiselle. Asian valmistelua ei ole toistaiseksi aloitettu.

Yrityksen saneerausta ja ulosottovalituksia koskevat asiat

Esityksessä ehdotetaan, että yrityssaneerausasioiden ja ulosottovalitusasioiden käsittely keskittäisiin nykyisten 14 käräjäoikeuden sijaan yhdeksään käräjäoikeuteen. Molemmat asiaryhmät vaativat erityisosaamista, jonka saavuttaminen edellyttää, että henkilöstö voi erikoistua näiden asioiden käsittelyyn. Keskittäminen edistää tällaisen erityisosaamisen syntymistä ja kehittämistä. Asiaryhmät käsitellään pääosin kirjallisessa menettelyssä, joten välimatkojen piteneemisestä aiheutuva lisärasitus olisi vähäinen verkoston tiivistämisestä saataviin hyötyihin nähden. Etäyhteyksien käytöllä voidaan vähentää välimatkojen piteneemisestä aiheutuvaa haittaa. Toimivaltaperusteiden selkeyden vuoksi näitä asioita käsittelevien käräjäoikeuksien olisi perusteltua olla pääosin samoja.

Ulosottovalitusasioiden osalta on otettava huomioon ulosottolaitoksen erikoisperintäyksikköjen sijainti. Vaikeasti selvitettävissä ulosottoasioissa käytettävä erikoisperintä, jolla pyritään myös torjumaan harmaata taloutta, lisää ulosottovalitusten todennäköisyyttä. Ulosoton erikoisperintää hoidetaan erikoisperintäalueiden keskuspaikoista, joita tällä hetkellä ovat Helsinki, Turku, Tampere, Kuopio, Vaasa ja Oulu. Ulosottolaitoksessa on vireillä rakenneuudistus, jonka on määrä tulla voimaan vuonna 2018. Muutosta ulosottoviraston päätökseen haetaan siltä käräjäoikeudelta, jonka tuomiopiirissä täytäntöönpanotoimi on suoritettu. Näin ollen ulosottolaitoksen rakenneuudistus ei vaikuta siihen, miten ulosottovalitusasiat ohjautuvat käräjäoikeuksiin. Toisaalta tiettyjen ulosottoasiaryhmien käsittelyn keskittämisestä joillekin ulosoton toimipisteille saattaa johtua, että näistä asiaryhmistä tehdyt valitukset kasautuvat ja ohjautuvat tämän toimen suorittamispaikan mukaisesti tietyille käräjäoikeudelle.

Edellä todettu huomioon ottaen esityksessä ehdotetaan, että ulosottovalitusasioita käsitelisivät ne käräjäoikeudet, joiden alueella on ulosottoviraston päätoimipaikka ja erikoisperintäyksikön keskuspaikka (Helsingin, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet). Lisäksi asiamäärät huomioon ottaen perusteltua olisi, että näitä asioita käsiteltäisiin jatkossakin Länsi-Uudenmaan ja Päijät-Hämeen käräjäoikeuksissa. Tämän lisäksi toimivaltainen olisi Ahvenanmaan käräjäoikeus. Yrityssaneerausasiat ehdotetaan keskittäväksi näihin samoihin käräjäoikeuksiin.

Näitä asiaryhmiä ei siten käsiteltäisi enää Etelä-Karjalan, Keski-Suomen, Lapin eikä Satakunnan käräjäoikeuksissa. Yrityssaneerausasioita ei käsiteltäisi myöskään Pohjois-Karjalan käräjäoikeudessa. Ulosottovalitusasioita ei käsiteltäisi myöskään yhdistetyssä Itä-Uudenmaan käräjäoikeudessa (nykyisin toimivaltainen on Vantaan käräjäoikeus).

Tuomiopiirit määriteltäisiin käräjäoikeuksittain siten, että yhdessä hovioikeuspiirissä olisi yksi tai useampi ulosottovalitus- ja yrityssaneerausasioissa toimivaltainen käräjäoikeus. Koska ulosottopiirit noudattavat nykyisin pitkälti maakuntajakoa, ei käräjäoikeuksien tuomiopiirin määrittelyperusteen muuttuminen ulosottoviraston alueesta maakuntajakopohjaiseen käräjäoikeuden tuomiopiirijakoon aiheuttaisi suurta muutosta nykytilaan.

Sotilasoikeudenkäyntiasiat

Sotilasoikeudenkäyntiasioissa toimivaltainen on pääsääntöisesti se käräjäoikeus, joka sijaitsee lähinnä varusmiehen palveluspaikan joukko-osastoa. Esityksessä ehdotetaan, että sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevien käräjäoikeuksien määrää vähennetään nykyisestä 15 käräjäoikeudesta kahdeksaan. Näitä olisivat Helsingin, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Satakunnan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet. Sotilasoikeudenkäyntiasioita ei siten enää käsiteltäisi Etelä-Karjalan, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon eikä Päijät-Hämeen käräjäoikeuksissa.

Sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevien käräjäoikeuksien määrän vähentäminen on perusteltua ottaen huomioon Suomen puolustusvoimissa vuosina 2012–2015 toteutettu puolustusvoimauudistus, jossa joukko-osastojen määrä on vähentynyt. Näin ollen asiat tulisi keskittää käräjäoikeuksiin, jota sijaitsevat niiden joukko-osastojen läheisyydessä, joista voidaan varusmiesmäärät huomioon ottaen olettaa saapuvan määrällisesti eniten asioita. Sotilasoikeudenkäyntiasioiden kokonaismäärä (vuonna 2014 yhteensä 286 asiaa ja vuonna 2015 yhteensä 202 asiaa) huomioon ottaen toimivaltaisista käräjäoikeuksista ei tarvitse olla kahdeksaa enempää.

Varusmiesmäärältään suurimpia joukko-osastoja ovat Porin Prikaati Säkylässä (noin 4000 varusmiestä/vuosi), Kainuun Prikaati Kajaanissa (3800), Karjalan Prikaati Kouvolassa (3600) ja Jääkäriprikaati Sodankylässä (2600). Tämän lisäksi Kaartin Jääkäriyrykmentissä Helsingissä ja Panssari-prikaatissa Hämeenlinnassa on kummassakin noin 2000 varusmiestä vuosittain. Muiden yksiköiden varusmiesmäärät ovat huomattavasti pienempiä. Varsinais-Suomen käräjäoikeuden toimivallan säilyttämistä puoltaa merivoimien toimintaan ja sotilasmerenkulkuun liittyvien rikosasioiden käsittelyssä vaadittava asiantuntemus.

Keski-Suomen käräjäoikeus käsittelee nykyisin Jyväskylässä sijaitsevista Ilmavoimien Esikunnasta ja ilmasotakoulusta tulevat asiat. Asiamäärä (noin 10 asiaa vuodessa) on niin pieni, että kahden sotilasjäsenen, tuomarin ja syyttäjän kokoontuminen yksinkertaisten asioiden käsittelyä varten ei ole perusteltua. Koska asiat käsitellään yleensä niin sanotussa poissaolokäsittelyssä tai kirjallisessa menettelyssä, välimatkalla (noin 190 km) toiseen lähimpään toimivaltaiseen eli Hämeenlinnassa sijaitsevaan Kanta-Hämeen käräjäoikeuteen ei tosiasiallisesti ole suurta merkitystä. Näin ollen perusteltua on, että Keski-Suomen käräjäoikeuden toimivalta näissä asioissa lakkaa.

Helsinki ja pääkaupunkiseutu muodostavat yhden merkittävimmistä puolustettavista kohteista, mikä edellyttää, että sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevien käräjäoikeuksien kapasiteetista tulee huolehtia myös poikkeusoloissa. Tästä syystä Helsingin käräjäoikeus on perusteltua säilyttää toimivaltaisena, vaikka siellä käsiteltävien asioiden määrä on normaalioloissa varsin vähäinen. Lisäksi Helsingin käräjäoikeus on ainoa toimivaltainen käräjäoikeus käsittelemään kriisinhallintatehtävissä toimivien henkilöiden rikosasioita (Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta 29 §).

Kielellisten oikeuksien toteutuminen

Ruotsin kieli

Ehdotusten myötä kaksikielisten käräjäoikeuksien määrä vähenisi nykyisestä kahdeksasta viiteen, kun Espoon ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudet, Itä-Uudenmaan ja Vantaan käräjäoikeudet sekä Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeudet yhdistettäisiin.

Pohjanmaan käräjäoikeus muuttuisi enemmistökieliltään suomenkieliseksi. Sen työkieli muuttuisi ruotsista suomeksi. Asioiden käsittelykieli määräytyisi kuitenkin kielilain 3 luvun perusteella siten, että rikosasiassa käytettäisiin pääsääntöisesti vastaajan kieltä ja riita-asiassa jomman kumman asianosaisen kieltä. Uuden Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiopiirin väestön ruotsinkielisten osuus olisi 39 %, kun se nykyisin on noin 50 %. Ruotsinkielisten ratkaisujen osuus laskisi 14 %:sta 10 %:iin.

Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiopiirin ruotsinkielisen väestön oikeudet kyetään jatkossakin turvaamaan niin, että sinne sijoitetaan riittävä määrä kielituomarin virkoja. Niihin edellytettäisiin ruotsin kielen erinomaista taitoa. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että nykyisten suomenkielisten kielituomareiden sijaan Pohjanmaan käräjäoikeudessa olisi ruotsinkielisiä kielituomareita. Ruotsinkielisten asioiden ja tuomiopiirin ruotsinkielisen väestön määrä huomioon ottaen kielituomareita tulisi olla 8. Näistä osa voisi olla sijoitettuna Kokkolan kansliaan. Tämä olisi riittävä määrä muodostamaan myös vahvennettuja ruotsinkielisiä asioita käsitteleviä kokoonpanoja. Väestöpohjasta johtuen on varmistettava siitä, että myös käräjäoikeuden muuhun henkilöstöön kuuluu riittävä määrä sekä suomen että ruotsin kielen taitoisia henkilöitä. Tämä ei ole Pohjanmaan alueella tähän mennessä ollut ongelma.

Uudistus vaikuttaisi myös Uudenmaan käräjäoikeuksien tuomiopiirien ruotsinkielisen väestön osuuteen. Uuden Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin väestöstä noin 14 % olisi ruotsinkielisiä, kun nykyisen Länsi-Uudenmaan alueella heitä on nyt 21 % ja Espoon käräjäoikeuden alueella 9 %. Vastaavasti uuden Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiirissä ruotsinkielisten osuus olisi vain noin 7 %, kun nykyisin se on 30 % ja Vantaan käräjäoikeuden alueella 3 %. Ruotsinkielisten ratkaisujen määrä laskisi molemmissa käräjäoikeuksissa 5–6 %:iin.

Kielellisten oikeuksien toteuttaminen ei ole ongelma tuomareiden osalta, koska nykyiset kielituomarit sijoitettaisiin käräjäoikeuksiin ehdotettujen yhdistämisten mukaisesti. Kielituomarin virkojen lukumäärää ei ole tarpeellista muuttaa. Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudessa kielituomareita tulisi siten olla viisi ja Itä-Uudenmaan käräjäoikeudessa kolme.

Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä siihen, että käräjäoikeuksissa olisi riittävä määrä sekä suomen että ruotsinkielentaitoista henkilöstöä. Yhdistyvien käräjäoikeuksien arvioiden mukaan uudessa Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudessa tulisi olla asiakaspalvelutehtävissä ainakin neljä ja käräjäsihteerin tehtävissä 7–10 ruotsinkielentaitoista henkilöä riippuen summaaristen asioiden keskittämistä koskevasta ratkaisusta. Vastaavasti uudessa Itä-Uudenmaan käräjäoikeudessa tulisi olla asiakaspalvelutehtävissä ainakin neljä ja käräjäsihteerin tehtävissä 7–8 (summaaristen asioiden käsittelijät mukaan lukien) ruotsinkielentaitoista henkilöä. Tämän lisäksi molemmissa käräjäoikeuksissa tulisi olla riittävästi ruotsinkielentaitoisia haastemiehiä ja hallintohenkilöstöä. Edellä toteuttamisvaihtoehtoja koskevassa kohdassa todetulla tavalla suuremmissa käräjäoikeuksissa on paremmat mahdollisuudet toteuttaa kielellisiä oikeuksia esimerkiksi muodostamalla vahvennettuja kokoonpanoja tai kieliosasto ruotsinkielisten asioiden käsittelyä varten. Niissä kyetään myös panostamaan henkilöstön kielikoulutukseen sekä tarjoamaan monipuolisia mahdollisuuksia myös oikeustradenomikoulutukseen ja tuomioistuinharjoitteluun osallistuville. Koska suuremmat yksiköt ovat työpaikkoina yleensä myös houkuttelevampia, ei kielitaitoisen henkilöstön rekrytointi muodostune ongelmaksi. Tätä tukee myös Uudenmaan väestörakenne.

Muiden kaksikielisten eli Helsingin ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksien kielituomareiden lukumääriin ei uudistuksella puututtaisi.

Saamen kieli

Voimassa olevan tuomiopiirijaotuksen mukaan saamelaisten kotiseutualue kuuluu kokonaisuudessaan Lapin käräjäoikeuden tuomiopiiriin. Lapin käräjäoikeudessa on siten sovellettava saamen kielilakia.

Työryhmän ehdotuksen mukaan Lapin käräjäoikeuden tuomiopiiri laajenisi, kun Kemi-Tornion käräjäoikeus yhdistettäisiin siihen. Lapin käräjäoikeuden toimipaikkaverkko muuttuisi tuomiopiirin pohjoisosassa siten, että Sodankylän kanslia ja Kemijärven istuntopaikka lakkautettaisiin. Sodankylään jäisi kuitenkin istuntopaikka. Muut saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevat istuntopaikat säilytettäisiin. Ehdotukset eivät heikennä saamelaisten kielellisiä oikeuksia.

Saamen kielilakia sovelletaan lisäksi niissä erityisasiaryhmissä, jotka on keskitetty käsiteltäväksi vain osaan käräjäoikeuksia. Lapin käräjäoikeus säilyisi toimivaltaisena maa- ja sotilasoikeudenkäyntiasioissa. Sen sijaan Lapin käräjäoikeuden tuomiopiirin alueelta tulevat ulosotto- ja yrityssaneerausasiat on ehdotettu keskitettäväksi Oulun käräjäoikeuteen. Vastaava tilanne on nykyisin myös merioikeus- ja ryhmäkänneasioiden osalta. Tilanne ei näiden osalta muutu sillä, että asiat keskitettäisiin Helsingin käräjäoikeuteen. Saamenkielisten oikeudet kyettään keskittämistä huolimatta turvaamaan riittäväällä tavalla ottaen huomioon asiamäärien ja asiointitilanteiden vähäisyys.

Hovioikeuksien tuomiopiirit

Uudistuksessa yhdistettävistä käräjäoikeuksista Espoon käräjäoikeus kuuluu Helsingin hovioikeuspiiriin ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus Turun hovioikeuspiiriin. Yhdistäminen tapahtuu siis yli hovioikeuspiirirajojen, mistä syystä tuomiopiirijakoa on tarkistettava myös tältä osin. Ehdotusten mukaan uuden Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden hallinnollinen kanslia sijaitsisi Espoossa, minkä lisäksi sillä olisi istuntopaikka Raaseporissa. Hallinnollisen kanslian sijainti huomioon ottaen ehdotetaan, että uusi Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus kuuluisi Helsingin hovioikeuspiiriin.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Henkilöstö

Uudistus merkitsisi muutoksia käräjäoikeuksien organisaatioon. Tuomioistuinten yhdistymisen seurauksena käräjäoikeuksien henkilöstöä voidaan pidemmällä aikavälillä vähentää arviolta 30–40 henkilötyövuodella vuodelle 2017 tulosneuvotteluissa sovittuihin henkilötyövuosiin verrattuna. Tämä on toteutettavissa hyödyntämällä nykyistä suurempien yksiköiden mahdollisuutta kehittää työmenetelmiään ja tuottavuuttaan sekä poistamalla päällekkäisiä toimintoja. Erityisesti tämä koskee käräjäoikeuksien hallintoa. Vähentäminen tehtäisiin sitä mukaa kuin eläköitymisen myötä tai muutoin vapautuu virkoja eli irtisanomisiin ei olisi tarvetta.

Käräjäoikeuksien yksikkökoon kasvaessa on tarpeen perustaa hallintopäällikön virkoja nykyistä useampiin käräjäoikeuksiin. Yksikkökoon kasvu vaikuttaa myös tiettyjen virkojen palkkausperusteisiin. Mainitut lisäkustannukset huomioon ottaen saataisiin arviolta noin 1,4 miljoonan euron vuotuiset nettosäästöt palkkauskustannuksissa vuodelle 2017 sovittuun verrattuna.

Myös tuomioistuinten henkilöstöön muutostilanteessa kohdistuvista tukitoimenpiteistä syntyy siirtymävaiheessa jonkin verran kustannuksia.

Matkakustannukset

Asiointimatkojen piteneminen tulee lisäämään myös asianosaisille ja heidän avustajilleen aiheuttavia matkakustannuksia, joista osa maksetaan valtion varoista. Näiden määrän arviointi on kuitenkin hyvin hankalaa. Laskennassa perusteeksi voitaisiin ottaa se, kuinka paljon lakkautettavissa toimipaikoissa on viime vuosina käsitelty asioita istunnoissa. Lisäksi voitaisiin selvittää, kuinka pitkä matka lakkautettavasta toimipaikasta on käräjäoikeuden hallinnolliseen kansliaan tai muuhun lähimpänä sijaitsevaan toimipaikkaan. Saatavilla ei kuitenkaan ole tietoa, kuinka monta asianosaista tai todistajaa kussakin istunnossa on ollut paikalla. Mahdotonta on myös selvittää, mistä asiakkaat ovat istuntoihin matkustaneet. Tämän lisäksi vireillä on useita hankkeita, joilla pyritään lisäämään sähköistä asiointia sekä vähentämään käräjäoikeuksien asiamääriä, kuten oikeusprosessien keventäminen ja rikosasioiden siirtäminen hallinnollisen sanktiojärjestelmän piiriin. Näillä kaikilla on vaikutusta käräjäoikeuksissa tapahtuvaan asiointiin, eikä aiempien vuosien istunto- ja asiakasmäärien perusteella laskettavat tiedot, vaikka ne olisivat kohtuudella selvitettävissä, antaisi luotettavaa kuvaa kustannusten määrästä. Näin ollen asianosaisille ja heidän avustajilleen aiheutuvien matkakustannusten määrää on mahdotonta selvittää sellaisella tarkkuudella, että se voitaisiin ottaa huomioon ehdotuksen kokonaistaloudellisia vaikutuksia arvioitaessa. Sähköistä asiointia ja videoneuvottelua lisäämällä voidaan kuitenkin vähentää asiointimatkojen pitenemisestä aiheuttavia kustannuksia.

Toimintojen keskittämisen voidaan arvioida vähentävän jonkin verran niille käräjäoikeuksille, joiden toimipaikkoja lakkautetaan, istuntopäivien järjestämisestä aiheuttavia kustannuksia. Ehdotettujen kanslioiden ja istuntopaikkojen lakkauttamisesta aiheutuva matka- ja yöpymiskustannusten säästö olisi kokonaisuutena arvioiden kuitenkin varsin vähäinen eli noin 50 000 euroa vuodessa. Toisaalta uudistus johtaa todennäköisesti siihen, että matkakäräjiä järjestetään nykyistä enemmän. Näin ollen kokonaisuutena arvioiden matkakustannuksista ei ole odotettavissa säästöä.

Lisäksi on varauduttava lautamiesten matkakustannuksista aiheutuviin lisäkustannuksiin.

Toimitilat

Uudistuksen toimitilakustannusten arvioinnissa on otettu huomioon toimitilojen tiivistämistarpeet niillä paikkakunnilla, joihin henkilökuntaa siirtyy. Esityksellä on saavutettavissa säästöjä, jotka syntyvät toimintojen keskittämisestä harvempiin yksiköihin sekä kanslioiden ja käräjäoikeuksien istuntopaikkojen vähentämisestä.

Ehdotuksen mukaisissa toimitiloissa oleellista tiivistämistä pitäisi tehdä tai lisätilaa hankkia yhteensä viidessä kansliassa. Istuntosalitilat ovat pääosin riittävät. Istuntosalikapasiteettia tulisi kasvattaa arvion mukaan vain kolmella paikkakunnalla. Laskelmissa on huomioitu toimitilojen irtisanomisesta aiheutuvien vuokrasäästöjen lisäksi myös tiivistämisen ja mahdollisen lisätilan vuokraamisen aiheuttamat arvioidut lisäkustannukset.

Ehdotetun käräjäoikeusverkoston myötä voitaisiin irtisanoa kolmen hallinnollisen kanslian, yhdeksän muun kanslian ja 14 istuntopaikan vuokrasopimukset. Edellä mainituista kanslioista kuitenkin viiden kanslian osalta voitaisiin irtisanoa vain toimistotilat, koska paikkakunnilla säilyisi istuntopaikka.

Irtisanottavista toimitiloista kertyvät säästöt on laskettu niin, että toistaiseksi voimassa olevat sopimukset irtisanottaisiin päättymään 1.1.2019 lukien ja muut irtisanomisaikojen puitteissa. Vireillä oleviin hankkeisiin liittyvät toimitilojen irtisanomiset on ajoitettu kyseisten hankkeiden tiedossa olevien aikataulujen mukaisesti.

Käräjäoikeuksilla on tällä hetkellä yhteensä noin 330 istuntosalia, joista pääkäsittelysaleja on 214 ja valmistelusaleja 118. Esityksessä ehdotettujen käräjäoikeuksien istuntomääriin perustuva salitarve olisi yhteensä 282, joita 174 olisi pääkäsittelysaleja ja 108 valmistelusaleja. Pääkäsittelysalien määrä vähenisi 38 istuntosalilla ja valmistelusalien määrä 10 salilla. Jäljelle jäävä määrä kattaa valtakunnallisesti juttumäärien perusteella määritellyn laskennallisen istuntosalien kokonaistarpeen. Joihinkin virastoihin näyttäisi jäävän ylimääräistä istuntosalikapasiteettia ja joissakin virastoissa kapasiteettia tulisi lisätä.

Toimitilojen vuokratkustannukset laskisivat ja olisivat vuonna 2023 arviolta noin 1,9 miljoonaa euroa vähemmän vuodessa verrattuna vuoden 2016 tasoon. Tämä vuosittainen säästö on laskettu puhtaasti rakennemuutoksen aiheuttamista toimitilajärjestelyistä eikä laskelmassa ole huomioitu jo meneillään olevia hankkeita. Myöskään summaaristen asioiden käsittelyn keskittämisestä aiheutuvia toimitilakustannuksia (lisävuokratkustannus arviolta noin 400 000 euroa/vuosi) ei ole tässä huomioitu.

[Täydennetään: Ehdotetun käräjäoikeusverkoston vuokratkustannusvaikutukset vuosille 2016–2026 on kuvattu liitteenä olevassa taulukossa (Liite n).]

Toimitilojen irtisanomisesta aiheutuu myös muihin toimitilakustannuksiin (muun muassa siivous, sähkö ja turvallisuuspalvelut) liittyviä säästöjä. Näiden määrä olisi yhteensä arviolta noin 260 000 euroa vuodessa. Uusista tiloista aiheutuu muiden toimitilakustannusten lisäystä noin 90 000 euroa vuodessa eli säästöä muista toimitilakustannuksista jäisi näin ollen noin 170.000 euroa vuodessa, kun kaikista irtisanottavista tiloista on luovuttu ja kaikki korvaavat toimitilajärjestelyt on saatu valmiiksi eli arviolta vuonna 2023.

AIPA:n ja turvallisuusjärjestelyjen edellyttämät investoinnit

Nykyisten istuntosalien varustaminen AIPA:n edellyttämällä teknisillä laitteistoilla aiheuttaa lisäkustannuksia. AIPA:n käyttö edellyttää useiden näyttöjen hankkimista kokoonpanolle sekä yhtä näyttöä todistajalle. Lisäksi jokaisessa salissa tulisi suunnitelmien mukaan olla yksi iso esitysnäyttö ja mahdollisesti joitakin pienempiä asianosaisia varten. Saleissa tulee olla myös asianmukainen verkkokaapelointi sekä esitysnäyttöjen ohjausjärjestelmä. Myös videolaitteita ja kalustusta voidaan joutua uusimaan. Kustannusten määrä riippuu merkittävästi siitä, mikä on salien varustelun nykytila.

Ehdotuksen mukaisen käräjäoikeusverkoston kaikkien istuntosalien (yhteensä 282) varustaminen nykyaikaisella esitystekniikalla, joka täyttää sähköisen istunnon (AIPA) vaatimukset aiheuttaisi arviolta noin 5–7,5 miljoonan euron kustannukset riippuen siitä, osoittautuuko kehittyneillä oleva langaton vaihtoehto toteutuskelpoiseksi. Lisäksi istuntosalien kalustuksen muutostarpeet voivat aiheuttaa yhteensä jopa 1,8 miljoonan euron kustannukset, jos kaikki salikalusteet uusitaan. Kalusteiden uusimistarve tulee arvioida tarkemmin toteutussuunnittelun yhteydessä.

Vastaavasti kaikkien nykyisen käräjäoikeusverkoston istuntosalien (yhteensä 330) varustamisesta aiheutuva investointitarve olisi noin 9,1 miljoonaa euroa ja istuntosalikalusteiden muutoksista aiheutuva kustannus lähes 2,2 miljoonaa euroa.

Tällä hetkellä kiinteitä turvatarkastuspisteitä, joissa on myös läpivalaisulaitteet, on 11 käräjäoikeudessa. Näissä pisteissä turvatarkastus on jatkuvaa, eli kaikki tuomioistuimen tiloihin saapuvat henkilöt tarkastetaan. Lisäksi muutamassa käräjäoikeudessa on metallinpaljastinportit. Useissa käräjäoikeuksissa turvatarkastukset on järjestetty siten, että tarkastuksia suoritetaan vain istuntopäivinä tai erikseen niinä istuntopäivinä, joiden juttukannasta on tunnistettu erityinen turvariski. Nykyisen käräjäoikeusverkoston toimipaikoista kiinteä ja jatkuva turvatarkastus puuttuu 13 hallinnollisesta kansliasta sekä kaikista muista kanslioista (9) ja istuntopaikoista (21). Näistä toimipaikoista useimmissa turvatarkastuksista on huolehdittu muilla edellä mainituilla tavoilla ilman kiinteää turvatarkastusta.

Ehdotuksen mukaisessa käräjäoikeusverkostossa kiinteä ja jatkuva turvatarkastus puuttuisi edelleen kuudesta hallinnollisesta kansliasta, kolmesta kansliasta ja 12 erillisestä istuntopaikasta. Turvatarkastuksien asianmukaisesta järjestämisestä tulee huolehtia myös niillä paikkakunnilla, joilla sijaitsee muu kuin hallinnollinen kanslia tai erillinen istuntopaikka. Ehdotuksen mukaiset kansliat ovat kokoluokaltaan niin suuria, että on perusteltua olettaa, että kaikkiin ehdotuksen mukaisiin kanslioihin tarvitaan kiinteä turvatarkastus riippumatta siitä, onko kyseessä hallintokanslia vai muu kanslia. Myös erillisten istuntopaikkojen osalta lähtökohtana on pidetty sitä, että niihin kaikkiin sijoitetaan kiinteä laitteisto, mutta turvatarkastuksia suorittava henkilökunta on paikalla vain istuntopäivinä.

Ehdotuksen mukaisen käräjäoikeusverkoston kaikkien toimipisteiden (joista turvatarkastus puuttuu) varustaminen turvatarkastuslaitteistoilla aiheuttaisi ensimmäisenä vuonna noin 1,0 miljoonan euron investoinnin ja noin 2,0 miljoonan vuosittaisen käyttökustannuksen. Käyttökustannukset sisältävät turvatarkastusten operoinnin ja laitteistojen ylläpidon. Nykyisellä toimipaikkaverkostolla toimipisteiden (joista turvatarkastus puuttuu) varustaminen turvatarkastuslaitteistoilla edellyttäisi ensimmäisenä vuonna noin 2,1 miljoonan euron investointia, minkä lisäksi käyttökustannukset olisivat noin 4,0 miljoonaa euroa vuodessa.

Investoinnit AIPA-varusteluun ja turvalaitteistoihin jakautuisivat useammalle vuodelle, koska kaikkien käräjäoikeuksien ja niiden toimipaikkojen varustaminen ei käytännössä ole mahdollista kerralla. Lisäksi kiinteiden turvatarkastuspisteiden rakentaminen ja varustelu on järkevintä tehdä muiden toimitilajärjestelyjen yhteydessä.

Edellä todettu huomioon ottaen uudistuksella voidaan alentaa käräjäoikeuksien toiminnan kannalta välttämättömien AIPA-varustelun ja turvalaiteinvestointien kustannuksia. Jos käräjäoikeuksien toimipaikkoja ja sitä kautta niiden istuntosalien määrää vähennettäisiin ehdotetulla tavalla, se tarkoittaisi noin 1,2–1,6 miljoonan euron vähennystä AIPA -varustelun kustannuksista verrattuna siihen, että kaikki tämän hetkisen käräjäoikeusverkoston istuntosalit varustettaisiin vastaavalla tavalla. Myös istuntosalien kalustuskustannukset alenisivat noin 0,4 miljoonaa euroa. Vastaavasti ehdotuksen mukaisten käräjäoikeuksien turvallisuustason parantamisen edellyttämä investointi olisi 1,1 miljoonaa euroa ja vuosittaiset käyttökustannukset 2,0 miljoonaa euroa vähemmän kuin nykyisellä toimipaikkaverkostolla. Näin ollen menopaine alenisi yhteensä noin 1,9–2,3 miljoonaa euroa sekä vuosittaisissa käyttökustannuksissa noin 2 miljoonaa euroa.

4.2 Vaikutukset henkilöstöön

Henkilöstön määrää voitaisiin uudistuksen perusteella vähentää arviolta enintään noin 40 henkilötyövuotta vuodelle 2017 tulosneuvotteluissa sovittuun verrattuna, mutta vastaavasti lisäyksiä olisi noin 10 henkilötyövuotta. Muun muassa lakkautettavien laamannin virkojen tilalle perustettaisiin tuomarin virkoja, joten nettomuutos olisi noin 30 henkilötyövuotta. Verkostouudistukseen liittyy myös summaaristen asioiden keskittäminen. Tästä annetaan erillinen halli-

tuksen esitys ja siinä arvioidaan henkilöstömuutokset tältä osin erikseen. Suurin osa vähennyksistä kohdistuisi hallinnon henkilöstöön. Lisäksi osassa käräjäoikeuksia henkilöstön toimipaikka vaihtuisi.

Henkilöstön asemaan sovellettaisiin yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annettua lakia sekä valtion virkamieslain (750/1995) säännöksiä henkilöstön asemasta valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelyssä (5a–5 d §). Muutostilanteissa noudatettavaksi tulevat myös valtion henkilöstön aseman järjestämisestä organisaation muutostilanteissa 26.1.2012 annetussa valtioneuvoston periaatepäätöksessä (VM/201.00.00.02.2012) kuvatut menettelytavat. Tuomareiden osalta on luonnollisesti otettava huomioon perustuslain 103 §:ssä säädetyt edellytykset tuomarin siirtämisestä. Tuomareita koskevat lisäksi tuomioistuinlain 14 luvun 4 §, jossa säädetään tuomarin siirtämisestä tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä. Sen mukaan myös tuomareiden siirtämisessä noudatetaan edellä mainittuja virkamieslain säännöksiä. Näin ollen tuomareihin ja käräjäoikeuksien muuhun henkilöstöön sovelletaan pääosin samoja säännöksiä.

Lähtökohtana on, että virkamies siirtyy 5 a §:ää noudattaen sinne, minne tehtävät ja virka uudelleenjärjestelyssä siirtyvät. Määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetty virkamies siirtyy viraston palvelukseen määräaikaisen virkasuhteensa keston ajaksi. Suostumusta siirtoon on tiedusteltava ainoastaan silloin, kun siirto tapahtuu virkamiehen työssäkäyntialueen ulkopuolelle. Työssäkäyntialue käsittää työttömyysturvalain (1290/2002) 1 luvun 9 §:n mukaisesti 80 kilometrin alueen henkilön tosiasiallisesta asuinpaikasta.

Henkilöstön sijoittautumisvaihtoehdot perustuvat edellä mainittuun valtioneuvoston periaatepäätökseen. Tuomareiden osalta eri sijoittautumisvaihtoehdoista säädetään kuitenkin nimenomaisesti tuomioistuinlain 14 luvun 4 §:n 2 momentissa. Lähtökohtana on, että tuomari voidaan sijoittaa vain tuomarin virkaan, ellei hän itse toivo muunlaista ratkaisua. Rajoituksena on lisäksi se, että tuomari voidaan sijoittaa vain virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Pykälän 3 momentissa on nimenomaiset säännökset tuomareiden siirtämisessä noudatettavasta menettelystä. Sen mukaan tuomari nimitetään aina uudelleenjärjestelyssä siirtyvään virkaan taikka sijoittautumisvaihtoehtojen mukaiseen virkaan säännönmukaista nimittämismenettelyä noudattaen. Virkaa ei kuitenkaan julisteta haettavaksi. Tuomarin nimittämistä koskevan lausunnon laamanneja ja käräjätuomareita koskien antaa korkein oikeus. Tuomioistuinlaissa on lisäksi säännökset eron antamista koskevasta menettelystä tilanteissa, joissa tuomari kieltäytyy siirtymästä tai vastaanottamasta hänelle sijoittautumisvaihtoehtojen mukaisesti tarjottua virkaa. Tuomari ei suostumuksen antamatta jättämisellä siten voi estää virkansa siirtoa tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä.

Lakivaliokunta on hovi- ja hallinto-oikeuksien rakenneuudistuksen yhteydessä (HE 153/2013 vp, LaVM 2/2013 vp) ottanut kantaa siihen, millä eri tavoin tuomioistuinten uudelleenjärjestely voidaan toteuttaa. Tällä on merkitystä arvioitaessa yhdistyvien tuomioistuinten henkilöstön asemaa. Valiokunnan näkemyksen mukaan uudelleenjärjestely voidaan toteuttaa joko niin, että yksi tuomioistuin lakkautetaan ja yhdistetään toiseen tuomioistuimeen, tai niin, että molemmat tuomioistuimet lakkautetaan ja niiden tilalle perustetaan uusi tuomioistuin.

Yleisesti ottaen se, että tuomioistuimen tuomiopiiri merkittävästi laajenee, ei lakivaliokunnan näkemyksen mukaan ilman muita muutoksia vielä merkitse uuden tuomioistuimen perustamista. Tätä ei merkitse myöskään pelkästään tuomioistuimen nimen muuttaminen ilman muita muutoksia. Näissä tilanteissa uudistuksella ei ole sellaista vaikutusta vastaanottavan tuomioistuimen henkilöstön asemaan, että se olisi siirrettävä ja tuomarit nimitettävä virkoihinsa uudelleen. Tällöin ainoastaan toiseen tuomioistuimen yhdistyvän (ja siten lakkaavan) tuomioistuimen henkilöstö siirtyy tehtäviensä mukana vastaanottavaan tuomioistuimeen edellä mainittuja

säännöksiä soveltaen. Sen sijaan silloin, kun uudistuksella laajennetaan tuomioistuimen tuomiopiiriä ja myös muutetaan sen nimi, kyseessä on valiokunnan näkemyksen mukaan uuden tuomioistuimen perustaminen. Tällöin kaikki yhdistyvät tuomioistuimet lakkaavat ja niiden henkilöstö siirtyy uusiin tuomioistuihin.

Esityksessä ehdotettavista yhdistymisissä ei ole kysymys uusien tuomioistuinten perustamisesta, vaan jo olemassa olevien yhdistymisestä. Käräjäoikeuksia ei myöskään nimetä uudelleen. Näin ollen uudistuksessa lakkaavien eli Espoon, Hyvinkään, Kemi-Tornion, Keski-Pohjanmaan, Tuusulan, Vantaan ja Ylivieska-Raahen käräjäoikeuksien henkilöstö siirtyy yhdistymisten mukaisesti toisen viranomaisen eli Länsi-Uudenmaan, Kanta-Hämeen, Lapin, Pohjanmaan, Itä-Uudenmaan ja Oulun käräjäoikeuksien palvelukseen. Lakkaavien tuomioistuinten tuomarit on nimitettävä uusiin tuomioistuihin siirtyviin virkoihinsa uudelleen.

Päällikkötuomarina toimivien laamannien määrä vähenisi nykyisestä 27 seitsemällä. Heidän osaltaan yhdistämistilanteet on otettu huomioon tuomioistuinlain 2 luvun 6 §:n 3 momentissa. Sen mukaan tuomiopiirejä yhdistämällä perustetussa käräjäoikeudessa voi olla tilapäisesti useampi kuin yksi laamannin virka. Virkoihin nimitetyistä kuitenkin vain yksi toimii päällikkötuomarina. Kuten vuoden 2010 uudistuksessa, myös nyt olisi perusteltua, että yhdistettävien käräjäoikeuksien laamannin virat täytettäisiin ensimmäistä kertaa niin, että ne julistetaan vain asianomaisten tuomioistuinten laamannien haettavaksi. Muutoin virka täytettäisiin päällikkötuomarin nimitämisestä tuomioistuinlaissa säädettyä menettelyä noudattaen.

Tuomioistuinlain myötä päällikkötuomarin virkoihin nimitetään seitsemän vuoden määräajaksi. Tämä koski myös käräjäoikeusuudistuksen perusteella yhdistyviin käräjäoikeuksiin nimitettäviä laamaneja. Tuomioistuinlain 24 luvun 4 §:n siirtymäsäännöksen mukaan ennen lain voimaantuloa nimitetty päällikkötuomari katsotaan eronneeksi virastaan siitä ajankohdasta lukien, josta hänet on nimitetty toisen tuomioistuimen päällikkötuomariksi seitsemän vuoden määräajaksi. Tällaiselle määräajaksi nimitetylle laamannille taattaisiin tuomarin virka noudattaen, mitä tuomioistuinlain 11 luvun 13 §:ssä säädetään (niin sanottu virkatakuu).

4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Uudistuksen voidaan katsoa kohdistuvan voimakkaimmin toimistohenkilöstöön, jolla ei välttämättä ole mahdollisuuksia hoitaa työtehtäviään etäyhteyksien avulla yhtä laajasti kuin tuomareilla. Heidän siirtymisensä työskentelemään toiselle paikkakunnalle ei välttämättä myöskään ole taloudellisesti realistista. Osaavan kansliahenkilöstön menettäminen voi vaikuttaa negatiivisesti myös käräjäoikeuksien toimintaan. Tällä voi olla vaikutusta myös kielellisten oikeuksien toteuttamiseen (ks. jäljempänä kohta 4.5).

Käräjäoikeuksien koon kasvattaminen korostaa johtamiselle, hallinnolle ja käräjäoikeuden sisäiselle organisaatiolle asetettavia vaatimuksia. Johtamiseen ja sen tukemiseen on kiinnitettävä huomiota. Suurissa käräjäoikeuksissa päällikkötuomarin apuna johtamisessa tulisi olla paitsi hallintopäällikkö myös osaston johtajat. Jokaisessa kansliassa tulisi olla nimetty vastuutuomari. Edellä todetulla tavalla tämä aiheuttaa jonkin verran lisäkuluja.

Uudistuksen tavoitteena on muodostaa hallinnollisesti suurempia yksiköitä, joissa henkilöstön osaamista ja ammattitaitoa voidaan hyödyntää nykyistä monipuolisemmin ja maantieteellisesti laajemmalla tuomiopiirillä. Olennaista uudistuksen onnistumisen kannalta on, että yhdistetyt tuomioistuimet kykenevät jatkossa toimimaan yhtenä tuomioistuinena. Tämä korostuu niissä käräjäoikeuksissa, jotka uudistuksen jälkeen toimisivat useammassa kansliassa. Johtamisen ja henkilöstön tukemiseen onkin kiinnitettävä erityistä huomiota. Yhteydenpidon eri toimipaikkojen välillä tulisi olla tiivistä. Tässäkin voidaan tarvittaessa hyödyntää etäyhteyksiä.

Käräjäoikeuksien tärkeimpiä sidosryhmiä ovat poliisi, syyttäjänvirastot, oikeusaputoimistot, asianajo- tai lakiasiaintoimistot sekä hovioikeudet. Ehdotuksella yhtenäistettäisiin käräjäoikeuksien tuomiopiirejä vastaamaan muiden viranomaisten toimialueita. Tämä edesauttaa sekä hallinnollista yhteistyötä että käytännön työskentelyä. Eri viranomaisten toimialueet noudattaisivat pitkälti maakuntajakoa. Pääsääntöisesti kaikilla niillä paikkakunnilla, joilla olisi käräjäoikeuden toimipiste, olisi syyttäjänviraston toimipaikka ja poliisiasema, kuten myös poliisivankila.

Niin ikään ulosottolaitoksella ja rikosseuraamuslaitoksella olisi toimipaikkoja samoilla paikkakunnilla kuin käräjäoikeuksilla. Vankiloiden sijainnilla on merkitystä erityisesti vangitsemisasioiden ja vangittujen rikosasioiden vastaajien asioiden käsittelyn kannalta. Mikäli video kuulemisen käyttöä laajennetaan suunnitelmien mukaisesti niin, että myös rikosasian vastaaja voisi osallistua istuntoon videon välityksellä, ei vankiloiden sijainnilla ole enää vastaavaa merkitystä. Ulosottolaitoksen kannalta käräjäoikeuden sijainnilla on merkitystä ulosottovalitusasioita käsiteltäessä, koska ulosottomies osallistuu asian käsittelyyn. Välimatkojen pitene misestä aiheutuvaa haittaa voidaan vähentää videoyhteyksien käytöllä. Ulosottovalitusasiat edellyttävät erityisosaamista, mikä puoltaa niiden keskittämistä nykyistä harvempiin käräjäoi keuksiin.

Myös oikeusaputoimistoja sijaitsisi kaikilla käräjäoikeuspaikkakunnilla. Asianajajat ja lupalaki miehet ovat yleensä keskittäneet toimintansa niille paikkakunnille, joilla on käräjäoikeus. Tämä tulee todennäköisesti jatkumaan käräjäoikeusuudistuksen myötä. Näin ollen yksityiset oikeudelliset palvelut tulevat entistä enemmän keskittymään tietyille paikkakunnille. Oikeus aputoimistojen toimipaikkaverkko on maantieteellisesti kattava. Myös asianajajat ja lupalaki miehet voivat toimia useissa eri toimipisteissä. Oikeudellisten palveluiden saatavuuden ei siten voida arvioida merkittävästi heikentyvän.

Käräjäoikeus sijaitsisi myös kaikilla niillä paikkakunnilla, joilla on hovi- tai hallinto-oikeus. Tämä edesauttaisi toimitilajärjestelyjä ja tarvittaessa esimerkiksi istuntosalien yhteiskäyttöä. Käräjäoikeuksien lukumäärän vähentymisen myötä myös hovioikeuksien valvontatehtävän suorittamisesta aiheutuva työmäärä vähenee. Työryhmän ehdotuksilla on vaikutusta hovioi keuspiireihin ja sitä kautta myös hovioikeuksien asiamääriin. Turun hovioikeuteen saapuneista asioista noin 10 prosenttia (vuonna 2015 noin 250 asiaa) on tullut nykyisestä Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudesta. Nämä asiat käsiteltäisiin jatkossa Helsingin hovioikeudessa. Mikäli niihin sitoutui asianmäärän suhteellisen osuuden mukaisesti henkilöstövoimavaroja, niiden käsittelyn vaatima työmäärä vastaa 10 henkilötyövuotta, kun Turun hovioikeuden ko konaishenkilötyövuosimäärä oli 104 vuonna 2015.

Vaikka keskittäminen voi tarkoittaa palveluiden vähenemistä harvemmin asutuilta seuduilta, on sillä myös etunsa. Vahvojen oikeudellisten keskusten luominen voi edesauttaa henkilöstön rekrytointia. Suuremmissa kaupungeissa sijaitsee yleensä myös yliopisto tai muita oppilaitok sia. Rekrytointipohjan lisäksi korkeakoulut tarjoavat mahdollisuuksia myös henkilöstön am mattitaidon kehittämiseen. Lisäksi sidosryhmien välinen vuoropuhelu on helpompaa, kun toi minnot sijaitsivat samalla paikkakunnalla. Yhteistyöllä voidaan kehittää sekä oikeuslaitoksen että sen sidosryhmien toimintaa. Rekrytointimahdollisuuksien tärkeys korostuu tilanteessa, jossa kaikki nykyisten käräjäoikeuksien henkilöstöstä ei todennäköisesti tule siirtymään uusiin toimipaikkoihin.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Käräjäoikeuksien rakennetta vahvistamalla voidaan varmistua siitä, että oikeusturvaa kyetään jatkossakin tuottamaan laadukkaasti ja viivytyksettä. Hallinnon päällekkäisiä toimintoja pur

kamalla käräjäoikeuksien voimavarat voidaan entistä paremmin kohdistaa niiden perustehtävän hoitamiseen eli lainkäyttöön. Suuremmissa yksiköissä henkilöstön asiantuntemus ja osaaminen saadaan nykyistä monipuolisemmin ja laajemmin käyttöön. Rakenteelliset muutokset voivat myös osaltaan edesauttaa ratkaisukäytäntöjen yhtenäistämistä ja siten lisätä kansalaisten yhdenvertaisuutta lain edessä.

Ehdotetut muutokset tarkoittavat väistämättä sitä, että joissain tapauksissa välimatka tuomioistuimeen jonkin verran kasvaa. Yksittäinen kansalainen asioi tuomioistuimessa elämänsä aikana vain satunnaisesti, jos lainkaan. Hänelle merkityksellisintä on oikeudellisten palveluiden korkea laatu, eikä niinkään välimatka tuomioistuimeen. Ehdotettu toimipaikkaverkko olisi käräjäoikeuksien yhdistämisestä huolimatta varsin kattava. Sen ei voida katsoa merkittävästi heikentävän oikeuden saatavuutta. Välimatkojen pitenemisestä aiheutuvaa haittaa voidaan vähentää sähköistä asiointia ja etäyhteyksien käyttömahdollisuuksia lisäämällä.

4.5 Kielelliset vaikutukset

Valtioneuvoston kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisesta 2013 todetaan, että kaksikielisten käräjäoikeuksien käsityksen mukaan ruotsinkieliset luopuvat joskus oikeudestaan käyttäen omaa kieltään tuomioistuimessa rikos-, riita- ja hakemusasioissa. Kielellisistä oikeuksista luopuminen saattaa johtua siitä, että asianosainen haluaa varmistaa oikeudenkäynnin sujuvuuden ja sen, että tulee ymmärretyksi. Myös avustajan puutteellinen kielitaito voi johtaa siihen, että asianosainen valitsee suomen kielen. Näissä tilanteissa asianosainen luopuu kielellisistä oikeuksista kuitenkin omasta aloitteestaan. Tutkimuksesta ilmenee myös, että ruotsinkielentaitoisten käräjäsihteerien tai muun kansliahenkilökunnan rekrytoiminen on ollut vaikeaa joihinkin kaksikielisiin käräjäoikeuksiin, mutta pääosin tilanne on nykyisellään ongelmaton. Laamannien vastauksissa kyselytutkimukseen on todettu myös, että julkisuudessa tuotiin vuoden 2010 tapahtuneiden käräjäoikeuksien yhdistämisen jälkeen esille epäily kielellisten oikeuksien toteutumisesta uudistuksen jälkeen, mutta tällaista epäilyä ei enää ole ilmennyt.

Kielibarometri 2012 -selvityksestä ilmenee kuitenkin, että ruotsinkieliset palvelut, tuomioistuimet ja oikeuslaitos mukaan lukien, eivät kielivähemmistöjen mukaan toteudu kovin hyvin. Vastaavat tulokset ilmenevät myös vuoden 2016 kielibarometristä. Sen mukaan ruotsinkieliset ovat keskimäärin tyytymättömämpiä palveluiden saatavuuteen omalla kielellä kuin suomenkieliset. Tämä koskee sekä kunnallisia että valtiollisia palveluita. Toisaalta vuoden 2012 kielibarometristä käy ilmi, että muun muassa Vantaan, Espoon ja Kokkolan kaltaiset kunnat ovat viime vuosina panostaneet aktiivisesti kielellisten palvelujensa parantamiseen. Oletettavasti juuri näiden panostusten ansiosta kielivähemmistöt näissä kunnissa antoivatkin palveluille paremman arvosanan kuin aiemmin. Muutokset ovat aikaisempiin mittauksiin verrattuna melko pieniä, mutta myös esimerkiksi Vaasassa ruotsinkieliset asukkaat kokevat saavansa parempaa palvelua äidinkielellään kuin aiemmin.

Ehdotusten myötä kaksikielisten käräjäoikeuksien määrä vähenisi viiteen. Ehdotuksen myötä Pohjanmaan käräjäoikeuden pääkieli vaihtuisi ruotsista suomeksi. Viranomaisen työkieli ei kuitenkaan ole ratkaisevassa asemassa kansalaisten oikeusturvan toteuttamisen kannalta, vaan heidän oikeutensa asioida omalla kielellään on kielilain säännöksillä turvattu käräjäoikeuden työkielestä riippumatta. Ottaen huomioon Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiopiirin väestön kielellinen jakauma, tuomioistuinpalvelujen tuottaminen molemmilla kansallisilla kielillä ei hallituksen käsityksen mukaan muodostu ongelmaksi.

Kielellisten oikeuksien turvaamisesta huolehdittaisiin sijoittamalla kaksikielisiin käräjäoikeuksiin riittävä määrä kielituomarin virkoja. Myös ruotsinkielisen kansliahenkilöstön riittävydestä on varmistuttava, jotta tuomioistuinpalveluja kyetään jatkossakin antamaan tasapuolises-

ti molemmilla kansalliskielillä. Riskinä uudistuksessa on, että nykyisten käräjäoikeuksien osaava ja kielitaitoinen henkilöstö ei ole halukas siirtymään työskentelemään uusiin toimipaikkoihin. Kielitaidon osalta tämä koskisi lähinnä Itä- ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuksia. Hallituksen käsityksen mukaan kielellisten oikeuksien toteuttamisesta kyetään huolehtimaan yhdistyvissä käräjäoikeuksissa jo nykyisin työskentelevän ja tarvittaessa niihin rekrytoitavan uuden henkilöstön voimin. Kuten edellä on jo todettu, suuremmat yksiköt ovat työpaikkoina yleensä houkuttelevia, mikä parantaa mahdollisuuksia rekrytoida niin tuomareita kuin kansliahenkilöstöäkin. Uudenmaan maakunnan väestön kielellinen jakauma sekä työssäkäynti- ja asiointisuunnat huomioon ottaen kielitaitoisen henkilöstön rekrytointi ei muodostune ongelmaksi.

Edellä keskeisiä ehdotuksia koskevassa kohdassa selostetulla tavalla suurempien hallinnollisten yksiköiden muodostaminen voi pidemmällä aikavälillä edesauttaa kielellisten oikeuksien toteuttamista. Kaksikieliset tuomioistuimet voisivat jatkossakin perustaa kieliosastoja, jonka työkielenä voitaisiin käyttää tuomiopiirin väestön vähemmistön kieltä. Tällaisia osastoja ei ole toistaiseksi juuri perustettu, mikä voi osittain johtua siitä, että se ei ole ollut perusteltua käräjäoikeuden koko ja ruotsinkielisten asioiden määrä huomioon ottaen. Myös monijäsenisten ratkaisukokoonpanojen muodostaminen olisi suuremmissa yksiköissä nykyistä helpompaa. Suuremmissa yksiköissä henkilöstön koulutukseen ja osaamisen kehittämiseen kyetään panostamaan. Tämä luo paremmat mahdollisuudet tarjota sekä tuomioistuin- että oikeustradenomiharjoittelua myös ruotsin kielellä. Näin voidaan varmistua kielitaitoisen tuomioistuinhenkilöstön saatavuudesta tulevaisuudessakin. Suuremmissa yksiköissä myös kielellistä osaamista voidaan keskittää ja sen kautta panostaa ruotsinkieliseen palveluun. Näin voidaan pyrkiä parantamaan ruotsinkielisen väestön kokemusta tuomioistuinpalveluista ja siten lisätä heidän halukkuuttaan käyttää tuomioistuimessa omaa kieltään.

Kielellisten oikeuksien toteutumisesta tuomioistuinlaitoksessa edesauttaa myös se, että muihin kaksikielisiin tuomioistuihin voidaan nykyisin sijoittaa kielituomarin virkoja. Kaksikielisissä hovioikeuksissa eli Turun, Vaasan ja Helsingin hovioikeuksissa on nykyisin yhteensä yhdeksän kielituomarin virkaa.

Edellä selostetuista kielellisiä vaikutuksia koskevista tutkimuksista ilmenee, että ruotsinkielinen väestö on keskimäärin tyytymättömämpää palvelujen saatavuuteen omalla kielellään kuin suomenkielinen. Tyytymättömyys ei kuitenkaan kohdistu yksinomaan tuomioistuinlaitokseen, eikä tutkimuksista ilmene, että käräjäoikeuksien aiemmat rakenteelliset uudistukset olisivat heikentäneet kielellisten oikeuksien toteutumista. Tätä tukee myös vuonna 2013 laadittu arviointiraportti, jonka mukaan vuoden 2010 käräjäoikeusuudistus ei ole vaikuttanut kielellisten oikeuksien toteutumiseen kotimaisten kielten osalta. Tämä koskee myös nykyistä enemmistökieleltään ruotsinkielistä Pohjanmaan käräjäoikeutta, joka tuolloin muodostettiin yhdistämällä Vaasan ja Mustasaaren käräjäoikeudet. Käräjäoikeuden asiakkaat ovat ennen ja jälkeen uudistuksen saaneet palveluita suomen ja ruotsin kielellä ongelmitta.

Edellä todettu huomioon ottaen käräjäoikeuksien yhdistämisen ei voida katsoa suoraan johtavan ruotsinkielisten tuomioistuinpalveluiden heikkenemiseen. Käräjäoikeuksien yhdistymisillä voi kuitenkin olla vaikutusta kielellisten oikeuksien toteutumiseen, ainakin jos niiden turvaamiseen ei uudistuksessa kiinnitetä riittävästi huomiota. Erityisesti tämä koskee niitä vahvasti ruotsinkielisiä alueita, joilta käräjäoikeus lakkaa eli Raaseporia ja Porvoota. Ehdotusten mukaan näille paikkakunnille jäisi istuntopaikka, mutta käräjäoikeuksien toiminnot keskitettäisiin Espooseen ja Vantaalle. Tästä syystä hallitus katsoo, että uudistuksessa on panostettava kielellisten oikeuksien toteuttamiseen erityisesti Uudellamaalla. Tämä edellyttää, että kielituomarin virkojen lisäksi kiinnitetään huomiota myös kansliahenkilöstön kielitaitoon. Laamannien tehtävänä on siten huolehtia erityisesti siitä, että yhdistyneissä kaksikielisissä käräjä-

oikeuksissa on riittävä määrä sekä suomen että ruotsinkielentaitoista henkilöstöä. Tämä koskee sekä tuomareita että käräjäoikeuden kansliahenkilöstöä, kuten käräjäsihteereitä ja haastemiehiä. Näihin toimenpiteisiin panostamalla yhdistymiset kyetään hallituksen käsityksen mukaan toteuttamaan ilman, että uudistuksella heikennettäisiin perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien toteutumista. Tällöin tuomioistuinpalveluja kyetään jatkossakin tuottamaan sekä suomen että ruotsin kielellä samojen perusteiden mukaisesti. Edellä todetut toimintojen keskitämiseen liittyvät edut huomioon ottaen oikein toteutettuna uudistus voi johtaa siihen, että kielelliset oikeudet toteutuvat jopa nykyistä paremmin. Tätä tukevat myös edellä mainitut tutkimukset, joiden mukaan ruotsinkielisten palvelujen saatavuus on parantunut niillä alueilla, joilla niiden toteuttamiseen on kiinnitetty entistä enemmän huomiota.

Ruotsinkielisten oikeudet kyettäisiin turvaamaan myös tiettyihin käräjäoikeuksiin keskitetyissä asiaryhmissä, koska niissä toimivaltaisista ovat muiden ohella edellä mainitut kaksikieliset käräjäoikeudet.

Ehdotusten mukaan Lapin käräjäoikeuden tuomiopiiri laajenee. Lisäksi saamelaisten kotiseutualueella sijaitseva Sodankylän kanslia lakkautettaisiin, mutta paikkakunnalle jäisi istuntopaikka. Kanslian lakkauttamisesta huolimatta kansalaisilla olisi käräjäoikeudessa asioidessaan oikeus käyttää saamen kieltä. Lapin käräjäoikeutta koskevilla ehdotuksilla ei heikennetä saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumista. Tämä koskee myös keskitettyjä asiaryhmiä siitä huolimatta, että ulosotto- ja yrityssaneerausasiat keskitettäisiin Oulun käräjäoikeuteen. Siellä olisi näissä asioissa sovellettava jatkossa saamen kielilakia. Vastaava tilanne on nykyisin merioikeus- ja ryhmäkanneasioiden kohdalla, jotka nykyisellään kuuluvat Oulun käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Niiden keskittäminen Helsingin käräjäoikeuteen ei siten muuta tilannetta nykyisestä. Saamenkielisten asioiden määrä ja asiointitilanteet ovat hyvin vähäisiä. Tarvittaessa voitaisiin hyödyntää tulkkausta tai mahdollisuuksien mukaan toisen tuomioistuimen kielitaitoista henkilöstöä. Hallituksen käsityksen mukaan saamenkielisten oikeudet kyettäisiin yhdistymisistä huolimatta turvaamaan.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Oikeusministeriö asetti 28.10.2014 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus käräjäoikeusverkoston jatkokehittämiseksi (OM 17/31/2014). Työryhmän asettamisen taustalla oli oikeusministeriössä valmisteltu oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013–2025 (Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013). Oikeuslaitoksen toimintakyvyn turvaamiseksi ohjelmassa on ehdotettu muun muassa, että käräjäoikeuksien rakenneuudistusta jatketaan (kohta 11).

Käräjäoikeusverkostotyöryhmä on keväällä 2015 antamassaan mietinnössään ”Käräjäoikeusverkoston kehittäminen” (Mietintöjä ja lausuntoja 14/2015, ruotsiksi 31/2015) ehdottanut kahden vaihtoehdoista mallia käräjäoikeusverkoston uudistamiseksi (14 tai 17 käräjäoikeutta nykyisten 27 sijaan). Työryhmä ehdotti muutoksia lähes kaikkien käräjäoikeuksien tuomiopiireihin ja toimipaikkoihin.

Työryhmä ehdotti tarkistuksia myös tiettyihin käräjäoikeuksiin käsiteltäväksi keskitettyjen asiaryhmien tuomiopiirijakoon. Ehdotusten mukaan tällaisia keskitettyjä asiaryhmiä eli merioikeus-, maa- ja metsäoikeus-, ulosottovalitus-, yrityssaneeraus-, ryhmäkanne- ja sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevien käräjäoikeuksien määrä vähenisi nykyisestä.

Oikeusministeriö pyysi virkamiestyöryhmän mietinnöstä lausuntoa yhteensä noin 300 viranomaiselta ja yhteisöltä. Lausunnonantajista yli puolet (noin 60 %) vastusti uudistusta. Kriitti-

simmin uudistukseen suhtautuivat ne tahot, joihin käräjäoikeuksien yhdistäminen tai toimipaikkojen lakkauttaminen voimakkaimmin kohdistuisivat (käräjäoikeudet, kaupungit ja kunnat). Toisaalta uudistus sai eniten kannatusta ministeriöiden, laillisuusvalvojen ja keskusvirastojen keskuudessa. Valtaosa näistä piti uudistusta tai sen tavoitteita kannatettavina. Nämä lausunnonantajat korostivat muun muassa sitä, että käräjäoikeusverkoston uudistamisessa ei ole kysymys ainoastaan säästöhankeesta, vaan huomiota olisi kiinnitettävä erityisesti oikeudenkäytön laatuun sekä henkilöstön ja työmenetelmien kehittämiseen.

Myös erityisasiaryhmien keskittämistä nykyistä harvempiin käräjäoikeuksiin pääosin kannatettiin. Lausunnonantajat olivat kuitenkin erimielisiä siitä, mitä nämä käräjäoikeudet olisivat. Eniten kritiikkiä saivat osakseen työryhmän maa-oikeusasioita koskevat ehdotukset. Moni lausunnonantaja arvioi, että maa-oikeuksien määrän vähentäminen tulisi arvioida kokonaan erikseen.

Lausuntopalautteesta on laadittu tiivistelmä (”Käräjäoikeusverkoston kehittäminen. Lausunto-tiivistelmä”, Mietintöjä ja lausuntoja 44/2015, ruotsiksi 46/2015), josta lausunnonantajien kannat ilmenevät tarkemmin.

Oikeusministeriö asetti 31.3.2016 jatkovalmisteluhankkeen käräjäoikeusverkoston kehittämiseksi. Hankkeen asettamisen taustalla on edellä kirjatun virkamiestyöryhmän mietinnön ja siitä saadun lausuntopalautteen lisäksi selvitysmiesten raportti ”Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittäminen” (Selvityksiä ja ohjeita 52/2014) lausuntopalautteineen (Mietintöjä ja lausuntoja 39/2015) sekä oikeus- ja työministeri Jari Lindströmin linjaus. Ministerin linjauksen mukaan käräjäoikeuksia on jatkossa 20. Käräjäoikeuksien hallinnollisten kanslioiden lisäksi erillisiä kanslioita jäisi neljälle ja istuntopaikkoja 12 paikkakunnalle. Linjauksen mukaan hankkeessa tulee valmistella myös erityisasiaryhmien käsittelyn keskittämistä. Lisäksi ministeri on linjannut, että summaariset riita-asiat keskitetään enintään kahteen käräjäoikeuteen hoivioikeuspiiriä kohti. Näitä asioita käsitteleviä käräjäoikeuksia olisi Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeudet. Summaaristen asioiden käsittelyn keskittäminen arvioidaan erillisessä työryhmässä (OM 6/41/2016), jonka toimikausi päättyy 31.1.2017. Uudistuksessa arvioidaan myös mahdollisuuksia kehittää todisteellista tiedoksiantoa sekä mahdollisuuksia siirtää perimään summaarisen asian oikeudenkäyntimaksu enakkoon. Työryhmä laati ehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Edellä käräjäoikeusverkoston kehittämisestä laaditun mietinnön johdosta järjestetyn lausunkierroksen lisäksi oikeusministeriö on syksyllä 2016 kuullut yleisiä tuomioistuimia, eräitä ministeriöitä, Maanmittauslaitosta, puolustusvoimien esikuntaa, Valtakunnanvoudinvirastoa, Konkurssi-asiamiestä, Kuluttaja-asiamiestä sekä eräitä henkilöstöjärjestöjä ja liittoja erityisasiaryhmien keskittämisestä laaditusta arviomuistiosta. Arviomuistiosta annettu lausuntopalautte oli varsin pitkälti samansuuntaista kuin virkamiestyöryhmän ehdotuksista saadut kannanotot. Lausunnonantajat pääosin kannattavat arviomuistiosta esitettyjä ehdotuksia eli erityisasiaryhmien keskittämistä nykyistä harvempiin käräjäoikeuksiin pidetään perusteltuna. Lausunnonantajat ovat kuitenkin erimielisiä siitä, mitä nämä käräjäoikeudet olisivat. Eniten kannatusta saivat merioikeus-, ryhmäkante-, ja sotilasoikeudenkäyntiasioiden keskittämistä koskevat ehdotukset. Valtaosa kannatti myös arviomuistiosta esitettyä kantaa siitä, että maa-oikeusasioissa toimivaltaisiin käräjäoikeuksiin ei tässä yhteydessä puututtaisi, vaan niitä koskevat mahdolliset muutostarpeet tulisi arvioida erikseen. Eniten vastustusta saivat arviomuistion ehdotukset siitä, miten ulosotto- ja yrityssaneerausasioiden keskittäminen tulisi toteuttaa. Lausuntopalautteesta on laadittu tiivistelmä, jossa on tarkemmin selostettu saatua palautetta sekä esitetty ehdotukset sen perusteella tehtäviksi tarkistuksiksi.

Lausuntopalautteen perusteella esityksessä on arviomuistiossa ehdotetusta poiketen päädytty ehdottamaan, että ulosottovalitus- ja yrityssaneerausasioita käsiteltäisiin jatkossakin Pohjois-Savon ja Päijät-Hämeen kärjäoikeuksissa, kun arviomuistiossa Itä-Suomen hovioikeuspiirin ulosottovalitusasiat oli ehdotettu keskitettäväksi Pohjois-Savon kärjäoikeuteen ja yrityssaneerausasiat Etelä-Karjalan kärjäoikeuteen. Lisäksi Helsingin kärjäoikeuden toimivalta sotilas-oikeudenkäyntiasioissa säilytettäisiin. Sen sijaan Keski-Suomen kärjäoikeudessa näitä asioita ei enää käsiteltäisi, vaan sen alueelta tulevat asiat keskitettäisiin virkamiestyöryhmän ehdottamalla tavalla Kanta-Hämeen kärjäoikeuteen.

Lisäksi oikeusministeriö järjesti marras- ja joulukuussa 2016 neljä kuulemistilaisuutta, joissa esiteltiin puheena olevaa hallituksen esitysluonnosta ja kuultiin hovioikeuksia, kärjäoikeuksia, niiden tuomiopiirien kuntia, maakuntien liittoja sekä henkilöstöjärjestöjä. [Täydennetään: Tilaisuuksista saatu palaute oli...]

6 Riippuvuus muista esityksistä

Uudistus liittyy valtion vuoden 2019 talousarvioon. Uudistuksella saavutettavissa olevat säästöt on jo otettu huomioon valtion kehyksissä. Valtioneuvoston kehyspäätöksessä vuosille 2013–2016 on tuomioistuinten määrärahoja vähennetty 6 milj. euroa vuodesta 2015 lukien. Näiden vähennysten johdosta oikeusministeriö laati oikeudenhoidon uudistamisohjelman, jonka tavoitteena oli löytää toimenpiteitä, joilla toiminta voidaan sopeuttaa leikkausten mukaiseen tasoon. Kärjäoikeusverkoston kehittäminen on yksi osa oikeudenhoidon uudistamisohjelmaa, joten verkostouudistuksesta saatavat säästöt on jo otettu huomioon toimintamäärärahoissa. Kärjätuomarin viran perustaminen ei tuomioistuinlain säätämisen yhteydessä tehdyn valtion virkamieslain muutoksen (685/2016) jälkeen edellytä enää talousarviokäsittelyä. Lakia ei näin ollen ole tarpeen käsitellä vuoden 2018 talousarvion yhteydessä.

Uudistukseen liittyy edellä selostettu summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittäminen. Mahdollisuuksien mukaan uudistuksen on määrä tulla voimaan samanaikaisesti kärjäoikeus-uudistuksen kanssa. Uudistusten edellyttämät henkilöstön siirrot ja muut täytäntöönpanon edellyttämät toimet voidaan kuitenkin arvioida ja toteuttaa toisistaan erillään. Uudistuksilla ei myöskään ole sellaista lainsäädännöllistä yhteyttä, joka olisi tarpeen huomioida eduskuntakäsittelyssä.

Uudistus liittyy maakuntauudistukseen siten, että kärjäoikeuksien tuomiopiirit olisi tarkoitus muodostaa vastaaviksi kuin luonnoksessa hallituksen esitykseksi eduskunnalle maakuntauudistukseksi ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistukseksi sekä niihin liittyviksi laeiksi on ehdotettu. Edellä keskeisiä ehdotuksia koskevassa kohdassa todetulla tavalla maakuntajakoa on ehdotettu tarkistettavaksi koskien neljää kuntaa. Lainsäädännön eduskuntakäsittelyssä on siten varmistuttava siitä, että kärjäoikeuksien tuomiopiirit ovat yhteensopivat maakuntalain ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain voimaansaattamisesta annetun lain 5 §:ssä säädetyn maakuntajaon kanssa. Ehdotusten mukaan kyseiseen maakuntajakoon perustuvat maakuntalain 2 §:ssä tarkoitetut maakunnat julkisoikeudellisina yhteisöinä perustettaisiin jo 1.7.2017 lukien.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Tuomioistuinlaki

2 luku Käräjäoikeudet

1 §. Käräjäoikeudet. Pykälässä luetellaan käräjäoikeudet. Edellä yleisperusteluissa todetuilla perusteilla käräjäoikeuksia yhdistettäisiin siten, että niitä olisi nykyisen 27 sijaan 20. Siten seitsemän käräjäoikeutta (Espoon, Hyvinkään, Kemi-Tornion, Keski-Pohjanmaan, Tuusulan, Vantaan ja Ylivieska-Raahan käräjäoikeus) yhdistettäisiin muihin käräjäoikeuksiin. Osalle yhdistyvien käräjäoikeuksien sijaintipaikkakunnista jäisi käräjäoikeuden hallinnollinen kanslia, kanslia tai istuntopaikka. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä säädettäisiin nykyiseen tapaan valtioneuvoston asetuksella ja kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainnista oikeusministeriön asetuksella.

Pykälän *1 momentissa* lueteltaisiin käräjäoikeudet, jotka olisivat Ahvenanmaan, Etelä-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan, Etelä-Savon, Helsingin, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Keski-Suomen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet. Lain siirtymäsäännösten mukaan vireillä olevat asiat siirtyisivät käräjäoikeuksien yhdistymisten mukaisesti uuden tuomiopiiri- jaotuksen mukaisiin käräjäoikeuksiin.

Pykälän *2 momentin* mukaan käräjäoikeuksista maa- ja merioikeuksina ja sota- ja sotaoikeuksina säädetään erikseen. Säännös vastaisi voimassa olevaa. Maa- ja merioikeuksista säädettäisiin jatkossakin kiinteistönmuodostamislaissa (lakiehdotus 2) ja merioikeuksista merilaisissa (lakiehdotus 3). Sotaoikeuksiin ei puututtaisi.

5 §. Käräjäoikeuksien tuomiopiirit. Pykälässä säädetään käräjäoikeuksien tuomiopiirien määritysmuutoksista. Nykyisin tuomiopiirit määritellään kunnittain. Yleisperusteluissa todetulla tavalla käräjäoikeuksien tuomiopiirit määriteltäisiin jatkossa maakuntajakoon perustuen. Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin, että käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu yksi tai useampi maakunta taikka osa maakunnasta. Käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittäisi vain osan maakunnasta vain silloin, kun maakunnassa on useampi käräjäoikeus. Tällainen tilanne olisi Uudenmaan maakunnassa, jossa toimisi kolme käräjäoikeutta (Helsingin, Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudet). Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin, mitkä maakunnan kunnista kuuluvat kunkin käräjäoikeuden tuomiopiiriin (ks. asetusluonnos 1).

Pykälän *2 momentin* mukaan voimassa olevaa vastaavasti käräjäoikeuksien tuomiopiireistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

17 luku Asiantuntijajäsenet

7 §. Esitys tehtävään määräämisestä. Pykälässä säädetään menettelystä, jolla tuomioistuinten asiantuntijajäsenet määrätään tehtäviinsä. Pykälän *2 momentin* viimeisessä virkkeessä säädetään sosiaali- ja terveysministeriön kuulemisesta vakuutus- ja lääkäri- ja terveysministeriön kuulemisesta vakuutus- ja lääkäri- ja terveysministeriötä ennen lääkäri- ja terveysministeriön määräämistä koskevan esityksen tekemistä oikeusministeriölle. Säännös perustuu vakuutuslain (132/2003) 4 §:n 3 momenttiin. Sanottua säännöstä on vakuutuslain uudistamisen yhteydessä muutettu lailla (762/2015) niin, että sosiaali- ja terveysministeriövetoisen ehdotusmenettelyn sijaan vakuutus- ja lääkäri- ja terveysministeriön määrääminen huolehtii lääkäri- ja terveysministeriön määräämisestä.

räämiseen liittyvästä hakumenettelystä ja tekee ehdotuksen tehtävään määrättävistä henkilöistä oikeusministeriölle. Säännöksen mukaan vakuutusosoikeus voi tarvittaessa kuulla sosiaali- ja terveysministeriötä ennen esityksensä tekemistä oikeusministeriölle. Muutoksen tarkoituksena on ollut selkeyttää nimitysmenettelyä ja saattaa se yhteensopivaksi tuomarien nimityksissä noudatettavien periaatteiden ja käytäntöjen kanssa. Tuomioistuinlakiin on epähuomiossa tullut kirjatuksi ehdoton velvollisuus kuulla sosiaali- ja terveysministeriötä. Tämä virhe tulisi korjata. Tuomioistuinlailla ei ole ollut tarkoitus muuttaa vuoden 2016 alusta voimaan tullutta vakuutusosoikeuslain uudistusta. Näin ollen säännöksen sanamuoto muutettaisiin vastaamaan ennen tuomioistuinlakia voimassa ollutta vakuutusosoikeuslakia.

19 luku **Muu henkilöstö**

6 §. *Kansliahenkilöstön toimivalta.* Pykälässä säädetään käräjäoikeuden kansliahenkilöstön toimivallasta ratkaista lainkäyttöasioita laamannin määräyksellä. Tällaiseen tehtävään voidaan määrätä vain henkilö, joka on antanut tuomarin vakuutusta vastaavan vakuutuksen. Tuomarinvalaa vastaavaa valaa ei tuomioistuinlain voimaantulon jälkeen ole voinut enää antaa.

Velvollisuudesta antaa vakuutus säädetään nykyisin virkavalasta ja virkavakuutuksesta sekä tuomarinvalasta ja tuomarinvakuutuksesta annetussa asetuksessa (1183/1987, jäljempänä vala-asetus), joka on ennen perustuslakia annettu niin sanottu omaperäinen asetus. Perustuslain 80 §:n mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Kun kyse on yksilön velvollisuudesta antaa vakuutus, perusteltua olisi, että sääntely nostettaisiin lain tasolle ja asetuksen vastaavat pykälät kumottaisiin. Myös tuomarin ja tuomioistuimen muun jäsenen velvollisuudesta antaa tuomarinvakuutus säädetään lailla (tuomioistuinlaki 1 luku 7 §). Lisäksi erilaisten muutoksenhakulautakuntien kohdalla on siirrytty perustuslain mukaisiin säädösvalan delegointijärjestelyihin ja niiden jäsenten velvollisuudesta antaa tuomarinvakuutus säädetään nykyisin pääsääntöisesti asianomaista lautakuntaa koskevassa lainsäädännössä. Tätä lainsäädäntöä on tuomarin valasta luopumisesta johtuen tarkistettu tuomioistuinlain säätämisen yhteydessä (ks. HE 7/2016 vp lakiehdotukset 37–42 ja 53, EV 99/2016 vp sekä lait 709–714/2016 ja 725/2016). Samassa yhteydessä myös puheena olevaa vakuutusta koskeva sääntely olisi tullut ottaa tuomioistuinlakiin, mutta se on jäänyt epähuomiossa tekemättä.

Edellä todetun perusteella pykälään otettaisiin uusi *4 momentti*, jossa säädettäisiin lainkäyttöasioita ratkaisevan käräjäoikeuden kansliahenkilöstöön kuuluvan velvollisuudesta antaa tuomarinvakuutusta vastaava vakuutus. Lisäksi momentissa säädettäisiin vakuutuksen kaavasta. Se vastaisi voimassa olevan vala-asetuksen 6 a §:n 2 momenttia. Vakuutus annettaisiin siinä käräjäoikeudessa, jossa lainkäyttötehtäviä ryhdytään hoitamaan.

1.2 **Kiinteistönmuodostamislaki**

241 a §. Pykälässä luetellaan ne käräjäoikeudet, jotka toimivat maa-osoikeuksina. Ehdotuksen mukaan maa-osoikeusasioita käsitteleviin käräjäoikeuksiin ei ehdotuksella puututtaisi. Nykyisin maa-osoikeutena toimivaltainen Vantaan käräjäoikeus olisi yhdistymisen jälkeen Itä-Uudenmaan käräjäoikeus. Pykälään tehtäisiin nimenmuutoksen edellyttämä tarkistus. Lain siirtymäsäännöksen mukaan lain voimaantullessa vireillä oleva asia siirtyisi Vantaan käräjäoikeudesta Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen.

Maa-osoikeuksien tuomiopiireistä säädettäisiin nykyistä vastaavasti valtioneuvoston asetuksella. Siihen tehtäisiin edellä todettua vastaava tekninen tarkistus (ks. asetusluonnos 2).

259 §. Pykälässä säädetään asian käsittelystä maa-osoikeudessa. Pääsäännön mukaan asia on käsiteltävä pääkäsittelyssä. Pykälän *3 momentin* mukaan pääkäsittelyä ei kuitenkaan tarvitse

toimittaa, jos asia on laadultaan sellainen, ettei se edellytä pääkäsittelyn toimittamista ja asianosaiset suostuvat kirjalliseen käsittelyyn. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan asia voitaisiin ratkaista kirjallisessa menettelyssä silloin, kun käsiteltävänä on maakaaren (540/1995) 9 luvussa tarkoitettu kirjaamisasian ratkaisua koskeva valitus. Nämä asiat ovat pääsääntöisesti hyvin yksinkertaisia ja näyttökysymykseltään selviä, eikä niissä esitetä suullista todistelua. Näin ollen pääkäsittelyn toimittaminen ei yleensä ole tarpeen. Pääkäsittely olisi näissäkin asioissa toimitettava, jos asianosainen sitä vaatii tai asian ratkaiseminen muutoin edellyttää suullista käsittelyä. Asian ratkaiseminen edellyttäisi suullista käsittelyä ainakin silloin, kun olisi tarpeen kuulla asianosaisia tai esittää henkilötodistelua. Myös silloin, kun asia on epäselvä ja asian selvittäminen edellyttää suullista käsittelyä, olisi pääkäsittely järjestettävä.

1.3 Merilaki

21 luku Toimivaltainen tuomioistuin ja oikeudenkäynti merioikeusasioissa

Luvussa säädetään merioikeuksina toimivista käräjäoikeuksista, niiden alueellisesta toimivallasta erilaisissa merioikeusasioissa sekä merioikeuden asiantuntijoista. Ehdotuksen mukaan merioikeusasiat keskitettäisiin Manner-Suomen alueelta Helsingin käräjäoikeuteen. Toimivaltainen olisi jatkossakin Ahvenanmaan käräjäoikeus. Lukuun tehtäisiin keskittämisen edellyttämät tarkistukset. Samalla sääntelyä tarkistettaisiin teknisesti ja kielellisesti.

1 §. Merioikeudet. Pykälässä luetellaan merioikeusasioissa toimivaltaiset käräjäoikeudet (merioikeudet). Pykälän 1 momentin mukaan merioikeuksia olisivat Ahvenanmaan ja Helsingin käräjäoikeudet, kun niitä nykyisin on kuusi (yksi jokaisessa hovioikeuspiirissä ja Ahvenanmaan käräjäoikeus). Lain siirtymäsäännöksen mukaan ne käräjäoikeudet, joiden toimivalta lakkaa, olisivat toimivaltaisia käsittelemään ennen lain voimaantuloa vireille tulleet asiat.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin käräjäoikeuksien tuomiopiireistä merioikeusasioissa. Sen mukaan Ahvenanmaan käräjäoikeuden tuomiopiirinä olisi Ahvenanmaan maakunta ja Helsingin käräjäoikeuden koko muu Suomi. Nykyisin momentissa säädetään merioikeuden päätösvaltaisesta kokoonpanosta meriselitystä, aluksen takavarikkoa, aluksen kuntoonpanokelvottomaksi julistamista ja siihen liittyvää katsastusta tai arviota koskevien asioiden käsittelyssä. Merioikeuden päätösvaltaisuutta koskeva sääntely ehdotetaan siirrettäväksi uuteen 1 a §:ään.

Pykälän 3 ja 4 momenteissa säädetään merioikeuden asiantuntijoista. Heitä koskeva sääntely sijoitettaisiin 2 §:ään.

1 a §. Merioikeuden päätösvaltaisuus. Pykälässä säädettäisiin merioikeuden päätösvaltaisuudesta voimassa olevaa vastaavasti. Pykälä olisi uusi. Merioikeuden päätösvaltaisuutta koskeva merilain sääntely on nykyisellään hieman epäselvä, koska merilaissa ei ole nimenomaista säännöstä merioikeuden peruskokoonpanosta. Lähtökohtaisesti merioikeus on päätösvaltainen vastaavasti kuin käräjäoikeus. Käräjäoikeuden päätösvaltaisuudesta säädetään oikeudenkäymiskaaren 2 luvussa. Käräjäoikeuden niin sanotuista peruskokoonpanoista säädetään luvun 1 §:n 1 momentissa ja 3 §:ssä. Niiden mukaan käräjäoikeus on rikosasiassa päätösvaltainen yhden tuomarin ja kahden lautamiehen kokoonpanossa ja riita-asiassa kolmen tuomarin kokoonpanossa. Tietyin edellytyksin asia voidaan käsitellä myös muussa kokoonpanossa. Sääntelyn selkiyttämiseksi pykälän 1 momentissa säädettäisiin nimenomaisesti, että merioikeuden päätösvaltaisuudesta olisi voimassa, mistä oikeudenkäymiskaaren 2 luvussa säädetään käräjäoikeuden päätösvaltaisuudesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin merioikeuden päätösvaltaisuudesta yksijäsenisenä. Sen mukaan merioikeus olisi päätösvaltainen esimerkiksi aluksen takavarikkoa ja meriselitystä koskevissa asioissa, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Tämä vastaisi voimassa olevan lain 21 luvun 1 §:n 2 momenttia.

Lain 21 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan merioikeuden puheenjohtajaa avustaa kaksi meriasi-oita tuntevaa ja niihin perehtynyttä esteetöntä henkilöä, jotka ovat läsnä asian käsittelyssä. Asiantuntijoiden läsnäolo ei kuitenkaan ole tarpeellista, jos merioikeuden puheenjohtaja asian vähäisen merkityksen tai sen laadun vuoksi näin päättää. Asiantuntijoiden tehtävä on avustava. He eivät osallistu asian ratkaisemiseen eivätkä siten kuulu tuomioistuimen päätösvaltaiseen kokoonpanoon. Tämäkin huomioon ottaen voimassa olevaa sääntelyä olisi perusteltua täsmentää niin, että asiantuntijoiden osallistumisesta asian käsittelyyn säädettäisiin omassa pykälässään eli 2 §:ssä.

2 §. Merioikeuden asiantuntijat. Pykälässä säädettäisiin merioikeuden asiantuntijoista. Sääntely vastaisi voimassa olevaa 21 luvun 1 §:n 3 ja 4 momenttia sekä 2 §:ää. Sääntelyä tarkistettaisiin kielellisesti ja teknisesti.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin 21 luvun 1 §:n 3 momenttia vastaavasti asiantuntijoiden osallistumisesta merioikeusasioiden käsittelyyn. Nykyinen 1 momenttia virkavalasta tarkistettaisiin ja siirrettäisiin 3 momentin toiseksi virkkeeksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa vastaavasti asiantuntijoiden tehtävistä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin asiantuntijoiden määräämisestä. Voimassa olevaa 21 luvun 1 §:n 4 momenttia vastaavasti merioikeus määräisi asiantuntijat kahdeksi vuodeksi kerrallaan ja heille neljä varajäsentä. Nykyisin asiantuntijat antavat virkavalan ennen tehtävään ryhtymistä. Koska meriasiantuntijat toimivat tuomioistuimessa, mutta eivät ole tuomareita, olisi perusteltua, että he antaisivat tuomarinvakuutusta vastaavan vakuutuksen. Tämän vakuutuksen antavat myös ne käräjäoikeuden kansliahenkilöstöön kuuluvat, jotka ratkaisevat lainkäyttöasioita. Vakuutuksesta säädettäisiin tuomioistuinlain 19 luvun 6 §:n 4 momentissa (ks. lakiehdotus 1).

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin asiantuntijan palkkiosta. Se olisi sisällöllisesti voimassa olevaa 3 momenttia vastaava. Pykälässä viitattaisiin kuitenkin suoraan tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ään, jossa säädetään tuomioistuinten asiantuntijajäsenille maksettavasta palkkiosta.

3 §. Toimivaltainen merioikeus riita-asiassa. Pykälässä säädetään merioikeuden alueellisesta toimivallasta merioikeuslaissa tarkoitetuissa riita-asioissa. Säännöstä tarkistettaisiin merioikeuksina toimivien käräjäoikeuksien vähenemisen edellyttämällä tavalla.

3 b §. Toimivaltainen merioikeus pelastustoimissa. Pykälässä säädetään merioikeuden alueellisesta toimivallasta merioikeuslain 16 luvun pelastuspalkkiota tai erityiskorvausta koskevissa asioissa. Säännöstä tarkistettaisiin merioikeuksina toimivien käräjäoikeuksien vähentämisen edellyttämällä tavalla.

5 §. Toimivaltainen merioikeus matkustajien kuljetuksessa. Pykälässä säädetään merioikeuden alueellisesta toimivallasta matkustajan tai matkatavaran kuljetusta koskevissa asioissa. Säännöstä tarkistettaisiin merioikeuksina toimivien käräjäoikeuksien vähentämisen edellyttämällä tavalla.

9 §. Toimivaltainen merioikeus rikosasiassa. Pykälässä säädetään merioikeuden alueellisesta toimivallasta merioikeuslaissa tarkoitetuissa rikosasioissa. Säännöstä tarkistettaisiin merioikeuksina toimivien käräjäoikeuksien vähenemisen edellyttämällä tavalla.

13 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädetään muutoksenhausta merioikeuden päätökseen. Ahvenanmaan käräjäoikeus kuuluu Turun hovioikeuspiiriin ja Helsingin käräjäoikeus Helsingin hovioikeuspiiriin. Merioikeusasioiden vähäinen määrä ja niissä tarvittava asiantuntemus huomioon ottaen perusteltua olisi, että molempien merioikeuksien päätöksistä haettaisiin muutosta samalta hovioikeudelta. Pykälän mukaan muutosta haettaisiin Helsingin hovioikeudelta siten kuin oikeudenkäymiskaassa säädetään. Voimassa olevaa vastaavasti 21 luvun 8 §:ssä tarkoitettua merivahingonselvityksen johdosta nostetusta moitekanteesta annetusta ratkaisusta ei saisi hakea muutosta.

23 Luku **Erinäiset säännökset**

1 §. Merioikeudelle kuuluvien tehtävien hoitaminen Ahvenanmaan maakunnassa. Pykälässä oleva vanhentunut viittaus merioikeudelle kuuluvien tehtävien hoitamisesta Ahvenanmaalla kumottaisiin. Edellä todetulla tavalla Ahvenanmaan käräjäoikeus olisi toimivaltainen merioikeus Ahvenanmaan maakunnan alueen asioissa.

1.4 Ryhmäkannelaki

3 §. Toimivaltainen tuomioistuin. Pykälässä säädetään ryhmäkanteasioissa toimivaltaisesta tuomioistuimesta. Ehdotuksen mukaan ryhmäkanteasioissa ainoa toimivaltainen käräjäoikeus olisi Helsingin käräjäoikeus. Sen tuomiopiirinä olisi siten koko maa. Ryhmäkanteasioissa toimivalta lakkaisi neljältä käräjäoikeudelta. Lakiin otettaisiin siirtymäsäännös, jonka nojalla käräjäoikeus olisi toimivaltainen käsittelemään lain voimaan tullessa siellä vireillä olleen asian. Yhtään ryhmäkannetta ei kuitenkaan toistaiseksi ole vielä nostettu.

1.5 Ulosottokaari

11 luku **Muutoksenhaku ulosottomiehen menettelyyn**

2 §. Toimivaltainen tuomioistuin. Pykälän 1 momentti olisi voimassa olevaa vastaava.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ulosottovalitusasioissa toimivaltaisista käräjäoikeuksista. Ehdotuksen mukaan näissä asioissa toimivaltaisten käräjäoikeuksien määrä vähenisi 14 yhdeksään. Ne olisivat Ahvenanmaan, Helsingin, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Savo, Päijät-Hämeen ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet. Tuomiopiireistä näissä asioissa säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 3 momentin mukaan muutosta haetaan siltä käräjäoikeudelta, jonka tuomiopiirissä täytäntöönpanotoimi on suoritettu. Tämä vastaisi voimassa olevaa.

Lain siirtymäsäännöksissä säädettäisiin lain voimaan tullessa vireillä olleiden asioiden siirtymisestä yhdistämisten mukaisesti uusiin käräjäoikeuksiin. Lisäksi siirtymäsäännöksen mukaan ne käräjäoikeudet, joiden toimivalta lakkaa, olisivat toimivaltaisia käsittelemään ennen lain voimaantuloa vireille tulleet asiat. Tämä tarkoittaisi, että uusi Itä-Uudenmaan käräjäoikeus olisi toimivaltainen käsittelemään sinne Vantaan käräjäoikeudesta siirtyneen asian, vaikka siellä ei ehdotusten mukaan enää jatkossa käsiteltäisi ulosottovalitusasioita.

1.6 Laki yrityksen saneerauksesta

67 §. *Toimivaltainen tuomioistuim saneerausmenettelyä koskevassa asiassa.* Pykälän 1 momentissa säädetään yrityssaneerausasioissa toimivaltaisista käräjäoikeuksista. Ehdotuksen mukaan yrityssaneerausasioita käsiteltäisiin yhdeksässä käräjäoikeudessa, jotka olisivat samoja kuin ulosottovalitusasioissa. Näin ollen näitä asioita käsittelevät jatkossa Ahvenanmaan, Helsingin, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet. Näiden tuomiopiireistä säädettäisiin jatkossakin valtioneuvoston asetuksella. Toimivalta lakkaisi siten kuudelta käräjäoikeudelta, jotka lain siirtymäsäännöksen mukaan olisivat kuitenkin toimivaltaisia käsittelemään ennen lain voimaantuloa vireille tulleen yrityssaneerausasian.

Pykälän 2 momentissa säädetään tuomioistuinten alueellisesta toimivallasta yrityssaneerausasioissa. Säännös olisi voimassa olevaa vastaava.

1.7 Sotilasoikeudenkäyntilaki

1 §. Pykälässä säädetään sotilasoikeudenkäyntiasioiden käsittelystä ja niissä toimivaltaisista käräjäoikeuksista. Pykälän 1 momentti vastaisi voimassa olevaa.

Ehdotuksen mukaan sotilasoikeudenkäyntiasioissa toimivaltaisia käräjäoikeuksia olisi nykyisten 15 sijaan kahdeksan. Pykälän 2 momentin mukaan näitä olisivat Helsingin, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Satakunnan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet. Muutoksenhakutuomioistuimena niiden päätöksistä olisi jatkossakin Helsingin hovioikeus. Lain siirtymäsäännöksen mukaan ne käräjäoikeudet, joiden toimivalta näissä asioissa lakkaa, olisivat kuitenkin toimivaltaisia käsittelemään loppuun ennen lain voimaan tuloa vireille tulleet asiat.

1.8 Laki tuomioistuinharjoittelusta

14 §. *Käräjänotaarin toimivalta käräjäoikeudessa.* Pykälässä säädetään käräjänotaarin toimivallasta, joka hänellä on koko harjoittelujakson ajan. Tuomioistuinharjoittelusta annettu laki (674/2016) on säädetty tuomioistuinlain yhteydessä. Se on tullut voimaan 1.1.2017. Lakiin on koottu käräjäoikeuslain (581/1993), hovioikeuslain (56/1994), hallinto-oikeuslain (430/1999) sekä tuomioistuinharjoittelusta annetun valtioneuvoston asetuksen (1043/2011) tuomioistuinharjoittelua koskevat säännökset. Aiemman lainsäädännön perusteella käräjänotaari saattoi ilman eri määräystä suorittaa vastaavia tehtäviä kuin käräjäoikeuden kansliahenkilöstöön kuuluva. Tällaisia ovat käräjäoikeusasetuksen (582/1993) 22 §:ssä tarkoitetut tehtävät eli haasteiden ja todistusten antaminen, tiedoksiantojen suorittaminen sekä muut lainkäyttöasioiden valmisteluun, käsittelyyn tai täytäntöönpanoon liittyvät tehtävät. Näistä tehtävistä säädetään nykyisin tuomioistuinlain 19 luvun 6 §:n 3 momentissa. Puheena olevan pykälän on ollut tarkoitus vastata aiempaa sääntelyä. Pykälässä viitataan kuitenkin virheellisesti tuomioistuinlain 19 luvun 6 §:n 1 momenttiin. Viittaussäännös tulisi korjata edellä todettua vastaavasti.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Uudistus edellyttäisi kuuden valtioneuvoston asetuksen ja kolmen oikeusministeriön asetuksen tarkistamista (ks. asetusluonnokset).

Tuomioistuinlain 2 luvun 4 §:n 3 momentin ja 5 §:n 2 momentin nojalla käräjäoikeuksien tuomiopiireistä säädettäisiin nykyistä vastaavasti valtioneuvoston asetuksella sekä kanslioiden

ja istuntopaikkojen sijainnista oikeusministeriön asetuksella. Niitä muutettaisiin vastaamaan edellä keskeisissä ehdotuksissa selostettua käräjäoikeuksien yhdistämisen perusteella muodostettavaa tuomiopiirijakoa ja toimipaikkaverkkoa.

Vastaavasti käräjäoikeuksien tuomiopiireistä maa-oikeuksien käsiteltäväksi säädetyissä asioissa, ulosottovalituksia ja yrityksen saneerausta koskevissa asioissa annettuja valtioneuvoston asetuksia tarkistettaisiin käräjäoikeuksien yhdistymisen ja erityisasiaryhmien keskittämisen edellyttämällä tavalla. Myös maa-oikeusinsinöörien yhteistoiminta-alueista annettua oikeusministeriön asetusta tarkistettaisiin käräjäoikeuksien yhdistymisen edellyttämällä tavalla.

Käräjäoikeuksien yhdistämisen seurauksena myös hovioikeuksien tuomiopiireistä annettua valtioneuvoston asetusta (337/2013) tulee tarkistaa.

Koska uudistuksella yhdistettäisiin myös kaksikielisiä käräjäoikeuksia, niihin sijoitettujen erityistä kielitaitoa edellyttävien tuomarin virkojen sijoittamisesta annettua valtioneuvoston asetusta olisi myös tarkistettava. Virkojen lukumäärä säilyisi nykyistä vastaavana, mutta Pohjanmaan käräjäoikeuden kielituomarin virkoihin edellytettäisiin jatkossa erinomaisten ruotsinkielentaidon sijaan erinomaista suomenkielentaitoa.

Lisäksi vangitsemisasioiden ja muiden kiireellisten asioiden käsittelystä käräjäoikeuksissa eräissä tapauksissa annettua oikeusministeriön asetusta (953/2013) olisi tarkistettava käräjäoikeuksien yhdistämisen mukaisesti.

3 Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan samanaikaisesti vuoden 2019 alusta lukien lukuun ottamatta tuomioistuinlain 17 luvun 7 §:n ja 19 luvun 6 §:n sekä tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 14 §:n muutoksia. Näillä ei ole yhteyttä käräjäoikeusverkoston uudistamiseen, mistä syystä ne ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

Ehdotetuilla laeilla muutetaan käräjäoikeuksien organisaatiota. Uudistus merkitsee sitä, että yhdistyvien käräjäoikeuksien henkilöstöä siirryy työskentelemään toiselle paikkakunnalle. Uudistuksen toimeenpano edellyttää myös toimitilajärjestelyjä. Käräjäoikeuksien tuomiopiiri- ja toimipaikkajoon muuttaminen edellyttää lisäksi useiden asetusten muuttamista. Näistä syistä lain täytäntöönpanoon ja sen valmisteluun on varattava riittävästi aikaa.

Koska ehdotusten toteuttaminen edellyttää, paitsi useita asetusmuutoksia, myös toimitila- ja virkajärjestelyjä, perusteltua olisi, että täytäntöönpanotoimiin voitaisiin ryhtyä mahdollisimman pian hyväksytyin lainsäädännön perusteella.

Tuomioistuinlain muuttamisesta annetun lain siirtymäsäännöksissä säädettäisiin vireillä olevien asioiden siirtymisestä yhdistyviin tuomioistuimiin. Siirrot tapahtuisivat yhdistymisten mukaisesti eli Espoon käräjäoikeudesta Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuteen, Kemi-Tornion käräjäoikeudesta Lapin käräjäoikeuteen, Keski-Pohjanmaan käräjäoikeudesta Pohjanmaan käräjäoikeuteen, Tuusulan käräjäoikeudesta Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen, Vantaan käräjäoikeudesta Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen ja Ylivieska-Raahen käräjäoikeudesta Oulun käräjäoikeuteen. Hyvinkään käräjäoikeuden osalta tämä tarkoittaisi sitä, että Kanta-Hämeen käräjäoikeuteen siirtyisi Riihimäeltä ja Hausjärveltä vireille tulleet asiat ja muiden tuomiopiirin kuntien asiat siirtyisivät Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen.

Vastaavasti kiinteistönmuodostamislain, merilain, ryhmäkannelain, ulosottokaaren, yrityksen saneerauksesta annetun lain ja sotilasoikeudenkäyntilain muuttamisesta annettaviin lakeihin

otettaisiin siirtymäsäännökset, jotka ovat tarpeen nähin erityisasiaryhmiin kuuluvien lain voimaan tullessa vireillä olevien asioiden siirtämiseksi uusiin käräjäoikeuksiin. Tämä koskisi Espoon käräjäoikeudesta uuteen Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuteen siirrettäviä ulosottovalitus- ja yrityssaneerausasioita sekä Vantaan käräjäoikeudesta uuteen Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen siirrettäviä maa- ja ulosottovalitusasioita.

Lisäksi lähtökohtana erityisasiaryhmien osalta olisi, että muutoslain voimaan tullessa toimivaltainen käräjäoikeus, joka säilyy uudistuksessa, olisi toimivaltainen käsittelemään loppuun siellä vireillä olevan asian. Näin ollen lainsäädännön voimaantullessa merioikeusasioissa toimivaltaiset Etelä-Savon, Oulun, Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet käsittelevät loppuun niissä lain voimaan tullessa mahdollisesti vireillä olevat asiat. Sama koskisi ryhmäkanneasioissa toimivaltaisia Oulun, Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksia. Asiamäärien vähäisyys huomioon ottaen siirrettäviä asioita ei näissä asiaryhmissä tosin juurikaan ole. Niin ikään ulosottovalitusasioissa nykyisin toimivaltaiset Etelä-Karjalan, Keski-Suomen, Lapin ja Satakunnan käräjäoikeudet käsittelevät loppuun niissä lainsäädännön voimaan tullessa vireillä olevat asiat. Tämä koskisi lisäksi myös Vantaan käräjäoikeudesta Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen siirtyvää ulosottovalitusasiaa, vaikka uusi Itä-Uudenmaan käräjäoikeus ei jatkossa käsitteleäkään enää tätä asiaryhmää. Vastaavasti yrityssaneerausasioissa toimivaltaiset Etelä-Karjalan, Keski-Suomen, Lapin, Pohjois-Karjalan ja Satakunnan käräjäoikeudet voisivat käsitellä loppuun niissä lainsäädännön voimaantullessa vireillä olevat asiat. Samoin Etelä-Karjalan, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon ja Päijät-Hämeen käräjäoikeudet käsittelevät loppuun niissä vireillä olevat sotilasoi-keudenkäyntiasiat.

Koska Espoon, Hyvinkään, Kemi-Tornion, Keski-Pohjanmaan, Tuusulan, Vantaan ja Ylivieska-Raahen käräjäoikeudet yhdistyvät muihin käräjäoikeuksiin, tuomioistuinin siirtymäsäännöksen mukaan niistä olisi lain voimaantulon jälkeen voimassa, mitä Länsi-Uudenmaan, Kanta-Hämeen, Lapin, Pohjanmaan, Itä-Uudenmaan ja Oulun käräjäoikeudesta muualla säädetään.

Edellä yleisperusteluissa todetulla tavalla uudelleenjärjestelyn kohteena olevien käräjäoikeuksien henkilöstö siirtyisi tehtäviensä mukaisesti uusiin käräjäoikeuksiin. Siirrot toteutettaisiin noudattaen, mitä 14 luvun 4 §:ssä säädetään tuomareiden siirtämisestä tuomioistuininlaitoksen uudelleenjärjestelystä ja mitä virkamieslain 5 a §:ssä säädetään muun henkilöstön asemasta. Henkilöstön siirtymistä koskeville siirtymäsäännöksille ei siten ole tarvetta. Tuomiopiirejä yhdistämällä perustetussa käräjäoikeudessa voisi tarvittaessa olla yhtä useampi laamannin virka (2 luku 6 § 3 momentti). Näistä vain yhteen kuuluisi johtavana laamannina toimiminen. Tällaiseen virkaan nimitettäisiin seitsemän vuoden määräajaksi.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Suomen perustuslain 103 §:ssä säädetään tuomarin virassapysymisoikeudesta, joka on vahvempi kuin muilla virkamiehillä. Sen mukaan tuomaria ei voida julistaa virkansa menettäneeksi muutoin kuin tuomioistuimen tuomiolla. Häntä ei myöskään ilman suostumustaan voi siirtää toiseen virkaan, ellei siirto johdu tuomioistuininlaitoksen uudelleen järjestämisestä. Tuomarin asemaa ja virassapysymisoikeutta turvaavat lisäksi tuomioistuininlain 14 luvun 4 §:n säännökset tuomioistuininlaitoksen uudelleenjärjestelyssä noudatettavasta menettelystä. Koska esityksessä on kysymys tuomioistuininlaitoksen uudelleen järjestämisestä, jossa tuomarin asema on turvattu, esitys ei ole perustuslain kannalta ongelmallinen.

Perustuslain 17 §:ssä säädetään kielellisistä oikeuksista. Säännös edellyttää paitsi kielten muodollisesti yhdenvertaista kohtelua myös suomen- ja ruotsinkielisen väestön tosiasiallisen tasa-arvon turvaamista muun muassa yhteiskunnallisten palvelujen järjestämisessä. Säännöstä

on tulkittu yhdessä perustuslain 122 §:n kanssa, jonka mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan. Perustuslakiesityksessä (HE 1/1998 vp) pidettiin tärkeänä, että hallintoa järjestettäessä otetaan huomioon perustuslain 17 §:ssä säädetyt kielelliset perusoikeudet sekä turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön yhdenvertaiset mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään. Säännöksessä korostetaan kielellisen yhdenvertaisuuden vaatimusta edellyttämällä näiden mahdollisuuksien turvaamista samanlaisten perusteiden mukaan (HE 1/1998 vp, s. 177/I ja PeVL 37/2006 vp, s. 7/II).

Perustuslakivaliokunta on korostanut perustuslain 17 §:ssä turvattujen kielellisten oikeuksien toteutumisesta huolehtimista silloin, kun valtion alue- ja paikallishallintoviranomaisten toimialueita järjestetään lakia alemmanasteisin säännöksin ja päätöksin (PeVL 29/2006 vp, s. 2/II, PeVL 42/2006 vp, s. 3). Perustuslakiesityksestä antamassaan mietinnössä valiokunta totesi perustuslain 122 §:ää arvioidessaan, että kielelliset olosuhteet voivat merkitä myös sellaisia erityisiä syitä, joiden vuoksi sinänsä yhteensopivista aluejaotuksista voidaan poiketa (PeVM 10/1998 vp, s. 35). Valiokunnan mielestä tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että jos hallinnollisesti toimiva aluejako on mahdollista määritellä useilla vaihtoehtoisilla tavoilla, perusoikeuksien turvaamisvelvollisuus edellyttää, että niistä valitaan vaihtoehto, joka parhaiten toteuttaa kielelliset perusoikeudet.

Perustuslakivaliokunta on aluehallinnon uudistamista koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä ottanut kantaa aluejakoon ja sen vaikutuksiin kielellisten oikeuksien toteuttamiseen (ks. HE 153/2009vp, PeVL 21/2009 vp, s. 2/II). Valiokunta on todennut, että kielivähemmistöön kuuluvien henkilöiden mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samoin kuin yleisemminkin vaikutusmahdollisuudet aluehallinnossa saattavat valiokunnan mielestä vaarantua erityisesti silloin, jos kielivähemmistö jää hyvin pieneksi reuna-alueen ryhmäksi. Lähtökohtaisesti perustuslain kannalta ongelmallista olisi ainakin se, jos viraston tai keskuksen toimialueella on vain yksi kaksikielinen kunta.

Riippumaton tuomioistuinlaitos ei ole hallintoviranomainen, eikä sanottu perustuslain 122 § siten suoraan koske sen aluejaotuksen järjestämistä. Tämä ei kuitenkaan poista perustuslain 17 §:ssä säädettyä julkisen vallan velvollisuutta huolehtia kielellisten oikeuksien toteutumisesta käräjäoikeuksien rakennetta uudistettaessa. Edellä jo todetulla tavalla käräjäoikeusuudistuksessa yhdistetään kaksikielisiä käräjäoikeuksia keskenään. Niiden tuomiopiireihin kuuluisi jatkossakin sekä yksi- että kaksikielisiä kuntia. Käräjäoikeuksien tuomiopiirit määriteltäisiin maakuntajakoon perustuen. Poikkeuksena olisi muutoin yksikieliseen Kymenlaakson maakuntaan kuuluva kaksikielinen Pyhtään kunta, joka kuuluisi kaksikieliseen Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen. Tämä ei ole ongelmallista perustuslakivaliokunnan edellä mainitun kannanoton valossa, koska ehdotuksella pyritään varmistamaan kielellisten oikeuksien toteutuminen.

Esityksen myötä käräjäoikeuksien kielellinen jaotus ei muutu lukuun ottamatta Pohjanmaan käräjäoikeutta, jonka työkieli vaihtuu ruotsista suomeksi. Käräjäoikeuden työkielellä ei ole merkitystä kielellisten perusoikeuksien toteuttamisen kannalta, koska asian käsittelykieli määräytyy asiakkaan kielen perusteella. Tuomiopiirien laajentuessa ruotsinkielisten osuus yhdistetyissä Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuksissa laskee jonkin verran nykyisestä. Tälläkään ei ole yksinään merkitystä kielellisten oikeuksien toteuttamisen kannalta, mikäli käräjäoikeudet kykenevät jatkossakin palvelemaan myös vähemmistökielellä.

Toteuttamisvaihtoehtoja koskevassa kohdassa selostetulla tavalla esityksen valmistelussa on tuotu esiin näkemys, jonka mukaan kielellisten perusoikeuksien toteuttaminen edellyttää, että vahvasti ruotsinkielisillä alueilla eli tässä tapauksessa Porvoossa ja Raaseporissa säilytetään

erilliset kansliat. Tämä näkemys perustuu siihen, että nykyisten käräjäoikeuksien ruotsinkielinen henkilöstö ei ole halukas siirtymään uusille paikkakunnille, joilta ei myöskään kyetä rekrytoimaan uutta vastaavaa henkilöstöä. Toiseksi on arvioitu, että ruotsinkielisen väestön halukkuus käyttää omaa kieltään vähenee, kun toimintoja keskitetään vahvasti ruotsinkielisiltä paikkakunnilta (Porvoo ja Raasepori) enemmän suomenkielisille alueille (Vantaa ja Espoo).

Kuten edellä on jo todettu, kanslioiden säilyttäminen ei ole uudistuksen tavoitteet huomioon ottaen perusteltua. Tästä seuraa, että kielellisten oikeuksien toteuttamisesta on huolehdittava muilla keinoin. Kuten edellä on jo selostettu, suurempien yksiköiden muodostamisella voidaan myös edesauttaa kielellisten oikeuksien toteuttamista jopa niin, että ne kyetään tulevaisuudessa turvaamaan nykyistä paremmin. Tämä kuitenkin edellyttää, että uudistuksessa kiinnitetään erityistä huomiota kielellisiin oikeuksiin ja yhdistyvissä käräjäoikeuksissa panostetaan niiden toteuttamiseen. Kielellisten perusoikeuksien tosiasiallinen ja tasapuolinen toteuttaminen edellyttää, että kaksikielisissä tuomioistuimissa on riittävä määrä sekä suomen että ruotsin kielen taitoista henkilöstöä. Tätä turvataan ensinnäkin kaksikielisiin käräjäoikeuksiin sijoitetuilla kielituomarinviroilla. Näiden lukumäärää ei uudistuksessa vähennettäisi. Toiseksi olisi huolehdittava siitä, että kaksikielisissä käräjäoikeuksissa työskentelee riittävä määrä ruotsinkielentaitoista kansliahenkilökuntaa. Tällöin ruotsinkielinen asiakaspalvelu kyetään turvaamaan kaksikielisten käräjäoikeuksien yhdistyessä. Näin on siitakin huolimatta, vaikka nykyisten kaksikielisten käräjäoikeuksien kielitaitoinen henkilöstö ei siirtyisi tehtäviensä mukana uusiin käräjäoikeuksiin. Edellä keskeisiä ehdotuksia koskevassa kohdassa esitetyillä perusteilla ei ole syytä olettaa, etteikö uusiin kaksikielisiin käräjäoikeuksiin saataisi rekrytoitua riittävästi kielitaitoista henkilökuntaa.

Uudistuksella ei heikennetä myöskään saamenkielisen väestön perustuslain 17 §:n 2 momentissa turvattua oikeutta käyttää omaa kieltään käräjäoikeudessa asioidessaan.

Hallituksen käsityksen mukaan esitys voidaan edellä todetun perusteella käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lait:

1.

Laki

tuomioistuinlain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinlain (673/2016) 2 luvun 3 ja 5 §, 17 luvun 7 § sekä 19 luvun 6 § seuraavasti:

2 luku

Käräjäoikeudet

3 §

Käräjäoikeudet

Käräjäoikeuksia ovat Ahvenanmaan, Etelä-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan, Etelä-Savon, Helsingin, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Keski-Suomen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet.

Käräjäoikeuksista maa- ja merioikeuksina, sotaoikeuksina säädetään erikseen.

5 §

Käräjäoikeuksien tuomiopiirit

Käräjäoikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi maakunta taikka osa maakunnasta, jollei käräjäoikeuksien toimivallasta lailla erikseen toisin säädetä.

Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

17 luku

Asiantuntijajäsenet

7 §

Esitys tehtävään määräämisestä

Tuomioistuimet toimittavat oikeusministeriölle valtioneuvostolle tai tasavallan presidentille esittelemistä varten perustellun esityksen siitä, ketkä hakijoista olisi määrättävä tehtäviin.

Esitys työtuomioistuimen työsuhteisiin ja virkasuhteisiin perehtyneiden jäsenten määräämiseksi tehdään 13 §:ssä tarkoitettujen ehdotusten perusteella. Esitys vakuutus- ja työolojen tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevien sekä sotilasvamma-asioita tuntevien jäsenten määräämiseksi tehdään 15 §:ssä tarkoitettujen ehdotusten perusteella. Vakuutus- ja työolojen kuulla tarvittaessa sosiaali- ja terveysministeriötä ennen vakuutus- ja työolojen lääkärijäsenten määräämistä koskevan esityksen toimittamista oikeusministeriölle.

19 luku

Muu henkilöstö

6 §

Kansliahenkilöstön toimivalta

Käräjäoikeuden laamanni voi kirjallisesti määrätä käräjäoikeuden kansliahenkilökuntaan kuuluvan, joka on antanut 4 momentissa tarkoitetun vakuutuksen, saanut tehtävään tarvittavan koulutuksen ja jolla on tehtävän hoitamiseen riittävä taito:

- 1) oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetuissa asioissa:
 - a) antamaan yksipuolisia tuomioita;
 - b) antamaan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:n nojalla ratkaisuja oikeudenkäyntikultujen osalta sekä tuomioita, jos vastaaja on myöntänyt kanteen;
 - c) tekemään päätöksiä asian jättämisestä sillensä, jos kantaja on peruuttanut kanteensa eikä vastaaja vaadi asian ratkaisemista;
- 2) ratkaisemaan avioliittolain (234/1929) 25 §:n 1 momentin nojalla avioerohakemuksen, jos kummallakin puolisoilla on kotipaikka Suomessa.

Jos 1 momentissa tarkoitettu kansliahenkilökunnan ratkaistavana oleva asia osoittautuu laajaksi, tulkinnanvaraiseksi tai muutoin vaikeaksi ratkaista, asia on siirrettävä käräjänotaarin tai käräjäoikeuden lainoppineen jäsenen ratkaistavaksi.

Päällikkötuomari voi kirjallisesti määrätä kansliahenkilökuntaan kuuluvan, jolla on riittävä taito, antamaan haasteita ja todistuksia, suorittamaan tiedoksiantoja sekä muita lainkäyttöasioiden valmisteluun, käsittelyyn tai täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä.

Edellä 1 momentin nojalla lainkäyttötehtäviä suorittavan henkilön on ennen tehtävään ryhtymistä annettava seuraava tuomarin vakuutusta vastaava vakuutus: ”Minä N.N. lupaan ja vakuutan kunniani ja omantuntoni kautta, että minä parhaan ymmärrykseni ja omantuntoni mukaan kaikissa lainkäyttötehtävissä toimin oikeudenmukaisesti lakia noudattaen.” Vakuutus annetaan siinä käräjäoikeudessa, jossa lainkäyttötehtäviä ryhdytään hoitamaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa vireillä oleva asia siirtyy käsiteltäväksi:

- 1) Espoon käräjäoikeudesta Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuteen;
- 2) Hyvinkään käräjäoikeudesta Itä-Uudenmaan tai Kanta-Hämeen käräjäoikeuteen;
- 3) Kemi-Tornion käräjäoikeudesta Lapin käräjäoikeuteen;
- 4) Keski-Pohjanmaan käräjäoikeudesta Pohjanmaan käräjäoikeuteen;
- 5) Tuusulan käräjäoikeudesta Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen;
- 6) Vantaan käräjäoikeudesta Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen;
- 7) Ylivieska-Raahen käräjäoikeudesta Oulun käräjäoikeuteen.

Mitä muualla säädetään Espoon, Hyvinkään, Kemi-Tornion, Keski-Pohjanmaan, Tuusulan, Vantaan tai Ylivieska-Raahen käräjäoikeudesta koskee tämän lain tultua voimaan Länsi-Uudenmaan, Kanta-Hämeen, Lapin, Pohjanmaan, Itä-Uudenmaan ja Oulun käräjäoikeutta.

2.

Laki

kiinteistönmuodostamislain 241 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 241 a ja 259 §, sellaisena kuin niistä on 241 a § laissa 1757/2009 ja 259 § osaksi laissa 1180/2000, seuraavasti:

241 a §

Maa- ja metsätalouden tuotantokäyttöön kuuluvat Etelä-Savon, Itä-Uudenmaan, Kanta-Hämeen, Lapin, Oulun, Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet tässä laissa säädettyssä kokoonpanossa. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

259 §

Kun valmistelu on päättynyt, asia siirretään pääkäsittelyyn.

Pääkäsittely pidetään siinä kunnassa, jossa olevaa aluetta muutoksenhaun alainen toimitus koskee. Maa- ja metsätalouden tuotantokäyttöön kuuluva maaoikeus voi kuitenkin kokoontua myös lähikunnassa tai maaoikeuden kanslian sijaintipaikkakunnalla, jos siitä ei aiheudu asianosaisille kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa.

Pääkäsittelyä ei tarvitse toimittaa ja asia voidaan ratkaista kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella, jos asia on laadultaan sellainen, että sen ratkaiseminen ei edellytä suullista käsittelyä, ja asianosaiset, joiden oikeutta muutoshakemus koskee, suostuvat siihen, että asia ratkaistaan pääkäsittelyä toimittamatta. Asia voidaan ratkaista pääkäsittelyä toimittamatta yksinomaan kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella, kun käsiteltävänä on maakaaren (540/1995) 9 luvussa tarkoitettu kirjaamisasian ratkaisua koskeva valitus. Pääkäsittely on kuitenkin toimitettava, jos asianosainen sitä vaatii tai asian ratkaiseminen muutoin edellyttää suullista käsittelyä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa Vantaan käräjäoikeudessa vireillä oleva tässä laissa tarkoitettu asia siirtyy käsiteltäväksi Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen.

3.

Laki

merilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merilain (674/1994) 21 luvun 1, 2, 3, 3 b, 5, 9 ja 13 §, sellaisena kuin niistä on 1 § laissa 283/2013, 3 b § laissa 1363/2006, 5 § osaksi laissa 396/1998,
lisätään lain 21 lukuun uusi 1 a § ja
kumotaan lain 23 luvun 1 §, seuraavasti:

21 luku

Toimivaltainen tuomioistuin ja oikeudenkäynti merioikeusasioissa

1 §

Merioikeudet

Tässä laissa tarkoitettuja asioita käsitteleviä alioikeuksia (*merioikeudet*) ovat Ahvenanmaan ja Helsingin käräjäoikeudet.

Ahvenanmaan merioikeuden tuomiopiirinä on Ahvenanmaan maakunta ja Helsingin merioikeuden tuomiopiirinä muu Suomi.

1 a §

Merioikeuden päätösvaltaisuus

Merioikeuden päätösvaltaisuudesta on voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 2 luvussa säädetään käräjäoikeuden päätösvaltaisuudesta.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään meriselitystä, 4 luvun mukaista aluksen takavarikkoa sekä 18 luvun 21 ja 22 §:ssä tarkoitettuja asioita käsiteltäessä merioikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin merioikeuden puheenjohtaja.

2 §

Merioikeuden asiantuntijat

Merioikeudessa tuomioistuinta avustaa kaksi meriasioita tuntevaa ja niihin perehtynyttä asiantuntijaa, jotka ovat läsnä asian käsittelyssä. Asiantuntijoiden läsnäolo ei kuitenkaan ole tarpeellista, jos merioikeuden puheenjohtaja asian vähäisen merkityksen tai sen laadun vuoksi näin päättää.

Asiantuntijan tulee, milloin oikeus vaatii tai hän itse pitää asian selvittämistä varten tarpeellisenä, avustaa oikeutta tarvittavilla selvityksillä merenkulullisissa ja meriteknisissä kysymyksissä. Asiantuntijalla on siinä tarkoituksessa valta oikeuden puheenjohtajan välityksellä tai hänen suostumuksellaan itse tehdä asianosaiselle, todistajalle tai selvityksen antamista varten oikeuteen kutsutulle henkilölle kysymyksiä. Jos oikeus vaatii asiantuntijan lausuntoa tietyistä kysymyksistä, hänen on annettava se pöytäkirjaan otettavaksi.

Merioikeus määrää meriasiantuntijat ja heille neljä varajäsentä kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Asiantuntijan on ennen tehtävään määräämistä annettava tuomioistuinlain 19 luvun 4 momentissa tarkoitettu tuomarinvakuutusta vastaava vakuutus merioikeudessa.

Asiantuntijalla on oikeus saada kohtuullinen palkkio, jonka oikeus kustakin istunnosta erikseen määrää. Riita-asiassa kantaja suorittaa palkkion etukäteen, mutta se jää häviävän puolen maksettavaksi. Muissa asioissa ja meriselityksen käsittelyssä avustamisesta suoritetaan palkkio valtion varoista noudattaen, mitä tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä säädetään.

3 §

Toimivaltainen merioikeus riita-asiassa

Tässä laissa tarkoitettut riita-asiat käsitellään siinä merioikeudessa, jonka tuomiopiirissä vastaajalla on kotipaikka tai jossa hän harjoittaa pysyvästi liikettään taikka jossa alus on. Isännistöyhtiön kotipaikkana pidetään aluksen kotipaikkaa.

Jos saamisesta on asetettu vakuus viranomaiselle aluksen vapauttamiseksi takavarikosta tai muusta turvaamistoimenpiteestä, voidaan asia käsitellä myös siinä merioikeudessa, jonka tuomiopiirissä vakuus on asetettu. Kanne saamisesta, josta vakuus on asetettu, voidaan käsitellä tässä merioikeudessa, vaikka vakuus olisi vapautettu.

3 b §

Toimivaltainen merioikeus pelastustoimissa

Sen lisäksi, mitä 3 §:ssä säädetään, 16 luvussa tarkoitettua pelastuspalkkiota tai erityiskorvauksen määräämistä tai jakamista koskeva asia voidaan käsitellä merioikeudessa, jonka tuomiopiirissä meripelastus suoritettiin tai jossa pelastettu omaisuus tuotiin maihin.

Jos 1 momentissa tarkoitettu asia koskee meripelastustyötä, joka on suoritettu muualla kuin Suomessa, voidaan kanne 3 §:ssä säädetyn lisäksi nostaa Helsingin käräjäoikeudessa.

5 §

Toimivaltainen merioikeus matkustajien kuljetuksessa

Sopimukseen matkustajan tai matkatavaran kuljetuksesta voidaan ottaa määräys, että tällaiseen kuljetukseen perustuvaa vastuuta koskeva kanne voidaan kantajan valinnan mukaan käsitellä vain merioikeudessa, jonka tuomiopiirissä vastaajalla on kotipaikka tai jossa hän pääasiallisesti harjoittaa liikettään, taikka siinä tuomiopiirissä, jossa sopimuksen mukainen lähtö- tai määräpaikka sijaitsee. Sopimus, jolla kantajan oikeutta valita, missä hän nostaa kanteen, rajoitetaan tätä enemmän, on tehoton.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, kanne voidaan käsitellä myös siinä merioikeudessa, jonka tuomiopiirissä kuljetuksen suorittanut alus on takavarikoitu tai joutunut muun turvaamistoimen kohteeksi. Kanteen nostamiseen silloin, kun vakuus on asetettu aluksen vapauttamiseksi takavarikosta, sovelletaan, mitä tämän luvun 3 §:n 2 momentissa säädetään.

9 §

Toimivaltainen merioikeus rikosasiassa

Tämän lain nojalla käsiteltävät rikosasiat sekä alusten yhteentörmäyksen estämiseksi annettujen säännösten rikkomista koskevat asiat käsitellään merioikeudessa, jonka tuomiopiirissä

rikos on tehty. Jos rikos on tehty matkalla, asia käsitellään merioikeudessa, jonka tuomiopiirin alueelle vastaaja aluksella ensin saapuu tai jossa hänet muuten tavataan taikka jossa aluksen kotipaikka on.

Vähäiset rikosasiat voidaan käsitellä ja ratkaista merioikeusriidan yhteydessä, jollei niitä voida toisistaan erottaa tai jos ne kuuluvat läheisesti yhteen.

13 §

Muutoksenhaku

Merioikeuden muuhun kuin 8 §:ssä tarkoitettuun ratkaisuun haetaan muutosta valittamalla Helsingin hovioikeuteen siten kuin oikeudenkäymiskaassa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Sen estämättä, mitä 21 luvun 1 §:ssä säädetään, Etelä-Savon, Oulun, Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen kärjäoikeudet käsittelevät niissä tämän lain voimaan tullessa vireillä olevan tässä laissa tarkoitetun asian. Sen käsittelyyn voi osallistua merioikeuteen ennen lain voimaantuloa määrätty asiantuntija.

4.

Laki

ryhmäkannelain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ryhmäkannelain (444/2007) 3§, sellaisena kuin se on laissa 284/2013, seuraavasti:

3 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Ryhmäkanneasioissa toimivaltainen kärjäoikeus on Helsingin kärjäoikeus, jonka tuomio-
piirinä on koko maa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Sen estämättä, mitä 3 §:ssä säädetään, Oulun, Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen kärjäoikeudet käsittelevät niissä tämän lain voimaan tullessa vireillä olevan tässä laissa tarkoitetun asian.

5.

Laki

ulosottokaaren 11 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulosottokaaren (705/2007) 11 luvun 2 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1756/2009, seuraavasti:

11 luku

Muutoksenhaku ulosottomiehen menettelyyn

2 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Täytäntöönpanotoimeen tai ulosottomiehen päätökseen haetaan muutosta käräjäoikeudelta valittamalla.

Ulosottovalituksia käsitellään Ahvenanmaan, Helsingin, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksissa. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Muutosta haetaan siltä käräjäoikeudelta, jonka tuomiopiirissä täytäntöönpanotoimi on suoritettu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa Espoon käräjäoikeudessa vireillä oleva asia siirtyy käsiteltäväksi Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuteen ja Vantaan käräjäoikeudessa vireillä oleva asia Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen.

Sen estämättä, mitä 11 luvun 2 §:ssä säädetään, Etelä-Karjalan, Keski-Suomen, Lapin ja Satakunnan käräjäoikeudet käsittelevät niissä tämän lain voimaan tullessa vireillä olevan tässä laissa tarkoitetun asian. Sama koskee 2 momentin perusteella Vantaan käräjäoikeudesta Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen siirtyvää asiaa.

6.

Laki

yrityksen saneerauksesta annetun lain 67 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yrityksen saneerauksesta annetun lain (47/1993) 67 §, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 609/1993, 1029/1993, 247/2013 ja 1755/2009 seuraavasti:

67 §

Toimivaltainen tuomioistuin saneerausmenettelyä koskevassa asiassa

Tässä laissa tarkoitettua saneerausmenettelyä koskevia asioita käsitellään Ahvenanmaan, Helsingin, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksissa. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Saneerausmenettelyä koskevan asian käsittelee se 1 momentissa tarkoitettu tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä velallisen hallintoa pääasiallisesti hoidetaan. Konserniin kuuluvan tytäryhtiön saneerausmenettelyä koskeva asia käsitellään kuitenkin siinä tuomioistuimessa, jossa emoyhtiön saneerausmenettelyä koskeva asia on vireillä. Jos emoyhtiön saneerausmenettelyä koskeva asia tulee vireille myöhemmin, voi tytäryhtiön saneerausmenettelyä koskevaa asiaa käsittelevä tuomioistuin siirtää asian siihen tuomioistuimeen, jossa emoyhtiötä koskeva asia on vireillä. Jos siirtävän tuomioistuimen käsiteltävänä on velallista koskeva, saneerausmenettelyn alettua tehty konkurssihakemus, siirretään myös se sanotun tuomioistuimen ratkaistavaksi. Vahvistetun saneerausohjelman oikaisemista, muuttamista tai raukeamista koskevan asian käsittelee se tuomioistuin, jossa saneerausmenettely oli vireillä. Jos konkurssihakemusta käsittelevälle tuomioistuimelle tehdään saneeraushakemus, tuomioistuimen on, jos se ei ole asiassa toimivaltainen, siirrettävä saneeraushakemus hakijan pyynnöstä toimivaltaiseen tuomioistuimeen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa Espoon käräjäoikeudessa vireillä oleva asia siirtyy käsiteltäväksi Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuteen.

Sen estämättä, mitä 67 §:ssä säädetään, Etelä-Karjalan, Keski-Suomen, Lapin, Pohjois-Karjalan ja Satakunnan käräjäoikeudet käsittelevät niissä tämän lain voimaan tullessa vireillä olevan tässä laissa tarkoitetun asian.

7.

Laki

sotilasoikeudenkäyntilain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 1 §, sellaisena kuin se on laissa / , seuraavasti:

1 §

Sotilasoikeudenkäyntiasiat käsitellään yleisissä tuomioistuimissa rikosasioista säädettyssä järjestyksessä noudattaen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään. Sotaoikeuksista säädetään 6 luvussa.

Sotilasoikeudenkäyntiasioita käsitteleviä alioikeuksia ovat Helsingin, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Satakunnan ja Varsinais-Suomen kärjäoikeudet. Muutoksenhakutuomioistuimena niiden päätöksistä on Helsingin hovioikeus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Sen estämättä, mitä 1 §:ssä säädetään, Etelä-Karjalan, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon ja Päijät-Hämeen kärjäoikeudet käsittelevät niissä tämän lain voimaan tullessa vireillä olevan tässä laissa tarkoitetun asian.

8.

Laki

tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinharjoittelusta annetun lain (674/2016) 14 § seuraavasti:

14 §

Käräjänotaarin toimivalta kärjäoikeudessa

Käräjänotaari saa ilman eri määräystä toimittaa avioliittoon vihkimisiä sekä käsitellä ja ratkaista kärjäoikeuden kansliassa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 ja 14 §:ssä tarkoitettuja asioita ja hakemusasioita. Käräjänotaari voi lisäksi pitää pöytäkirjaa kärjäoikeuden istunnossa ja suorittaa tuomioistuinlain 19 luvun 6 §:n 3 momentissa tarkoitettuja tehtäviä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 .

1.

Laki

tuomioistuinlain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinlain (673/2016) 2 luvun 3 ja 5 §, 17 luvun 7 § sekä 19 luvun 6 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

3 §

Käräjäoikeudet

Käräjäoikeuksia ovat Ahvenanmaan, Espoon, Etelä-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan, Etelä-Savon, Helsingin, Hyvinkään, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kemi-Tornion, Keski-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan, Tuusulan, Vantaan, Varsinais-Suomen ja Ylivieska-Raahen käräjäoikeudet.

Käräjäoikeuksista maa- ja merioikeuksina ja sotaoikeuksina säädetään erikseen.

5 §

Käräjäoikeuksien tuomiopiirit

Käräjäoikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi kunta, jollei käräjäoikeuksien toimivallasta lailla erikseen toisin säädetä.

Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

17 luku

Asiantuntijajäsenet

7 §

Ehdotus

3 §

Käräjäoikeudet

Käräjäoikeuksia ovat Ahvenanmaan, Etelä-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan, Etelä-Savon, Helsingin, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Keski-Suomen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet.

Käräjäoikeuksista maa- ja merioikeuksina ja sotaoikeuksina säädetään erikseen.

5 §

Käräjäoikeuksien tuomiopiirit

Käräjäoikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi maakunta taikka osa maakunnasta, jollei käräjäoikeuksien toimivallasta lailla erikseen toisin säädetä.

Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

17 luku

Asiantuntijajäsenet

7 §

Esitys tehtävään määräämisestä

Tuomioistuimet toimittavat oikeusministeriölle valtioneuvostolle tai tasavallan presidentille esittelemistä varten perustellun esityksen siitä, ketkä hakijoista olisi määrättävä tehtäviin.

Esitys työtuomioistuimen työsuhteisiin ja virkasuhteisiin perehtyneiden jäsenten määräämiseksi tehdään 13 §:ssä tarkoitettujen ehdotusten perusteella. Esitys vakuutusoikeuden työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevien sekä sotilasvamma-asioita tuntevien jäsenten määräämiseksi tehdään 15 §:ssä tarkoitettujen ehdotusten perusteella. Vakuutusoikeuden on lisäksi kuultava sosiaali- ja terveysministeriötä ennen vakuutusoikeuden lääkärijäsenten määräämistä koskevan esityksen toimittamista oikeusministeriölle.

19 luku

Muu henkilöstö

6 §

Kansliahenkilöstön toimivalta

Käräjäoikeuden laamanni voi kirjallisesti määrätä käräjäoikeuden kansliahenkilökuntaan kuuluvan, joka on antanut tuomarinvakuutusta vastaavan vakuutuksen sekä saanut tehtävään tarvittavan koulutuksen ja jolla on tehtävän hoitamiseen riittävä taito:

1) oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetuissa asioissa:

a) antamaan yksipuolisia tuomioita;

b) antamaan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:n nojalla ratkaisuja oikeudenkäyntikulujen osalta sekä tuomioita, jos vastaaja on myöntänyt kanteen;

c) tekemään päätöksiä asian jättämisestä sillensä, jos kantaja on peruuttanut kanteensa eikä vastaaja vaadi asian ratkaisemista;

2) ratkaisemaan avioliittolain (234/1929) 25 §:n 1 momentin nojalla avioerohakemuksen, jos kummallakin puolisoilla on kotipaikka Suomessa.

Jos 1 momentissa tarkoitettu kansliahenkilökunnan ratkaistavana oleva asia osoittautuu

Esitys tehtävään määräämisestä

Tuomioistuimet toimittavat oikeusministeriölle valtioneuvostolle tai tasavallan presidentille esittelemistä varten perustellun esityksen siitä, ketkä hakijoista olisi määrättävä tehtäviin.

Esitys työtuomioistuimen työsuhteisiin ja virkasuhteisiin perehtyneiden jäsenten määräämiseksi tehdään 13 §:ssä tarkoitettujen ehdotusten perusteella. Esitys vakuutusoikeuden työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevien sekä sotilasvamma-asioita tuntevien jäsenten määräämiseksi tehdään 15 §:ssä tarkoitettujen ehdotusten perusteella. Vakuutusoikeus voi lisäksi tarvittaessa kuulla sosiaali- ja terveysministeriötä ennen vakuutusoikeuden lääkärijäsenten määräämistä koskevan esityksen toimittamista oikeusministeriölle.

19 luku

Muu henkilöstö

6 §

Kansliahenkilöstön toimivalta

Käräjäoikeuden laamanni voi kirjallisesti määrätä käräjäoikeuden kansliahenkilökuntaan kuuluvan, joka on antanut 4 momentissa tarkoitettun vakuutuksen, saanut tehtävään tarvittavan koulutuksen ja jolla on tehtävän hoitamiseen riittävä taito:

1) oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetuissa asioissa:

a) antamaan yksipuolisia tuomioita;

b) antamaan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:n nojalla ratkaisuja oikeudenkäyntikulujen osalta sekä tuomioita, jos vastaaja on myöntänyt kanteen;

c) tekemään päätöksiä asian jättämisestä sillensä, jos kantaja on peruuttanut kanteensa eikä vastaaja vaadi asian ratkaisemista;

2) ratkaisemaan avioliittolain (234/1929) 25 §:n 1 momentin nojalla avioerohakemuksen, jos kummallakin puolisoilla on kotipaikka Suomessa.

Jos 1 momentissa tarkoitettu kansliahenkilökunnan ratkaistavana oleva asia osoittautuu

laajaksi, tulkinnanvaraiseksi tai muutoin vaikeaksi ratkaista, asia on siirrettävä käräjänotaarin tai käräjäoikeuden lainoppineen jäsenen ratkaistavaksi.

Päällikkötuomari voi kirjallisesti määrätä kansliahenkilökuntaan kuuluvan, jolla on riittävä taito, antamaan haasteita ja todistuksia, suorittamaan tiedoksiantoja sekä muita lainkäyttöasioiden valmisteluun, käsittelyyn tai täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä.

laajaksi, tulkinnanvaraiseksi tai muutoin vaikeaksi ratkaista, asia on siirrettävä käräjänotaarin tai käräjäoikeuden lainoppineen jäsenen ratkaistavaksi.

Päällikkötuomari voi kirjallisesti määrätä kansliahenkilökuntaan kuuluvan, jolla on riittävä taito, antamaan haasteita ja todistuksia, suorittamaan tiedoksiantoja sekä muita lainkäyttöasioiden valmisteluun, käsittelyyn tai täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä.

Edellä 1 momentin nojalla lainkäyttötehtäviä suorittavan henkilön on ennen tehtävään ryhtymistä annettava seuraava tuomarin vakuutusta vastaava vakuutus: ”Minä N.N. lupaan ja vakuutan kunniani ja omantuntoni kautta, että minä parhaan ymmärryksen ja omantuntoni mukaan kaikissa lainkäyttötehtävissä toimin oikeudenmukaisesti lakia noudattaen.” Vakuutus annetaan siinä käräjäoikeudessa, jossa lainkäyttötehtäviä ryhdytään hoitamaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa vireillä oleva asia siirtyy käsiteltäväksi:

1) Espoon käräjäoikeudesta Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuteen;

2) Hyvinkään käräjäoikeudesta Itä-Uudenmaan tai Kanta-Hämeen käräjäoikeuteen;

3) Kemi-Tornion käräjäoikeudesta Lapin käräjäoikeuteen;

4) Keski-Pohjanmaan käräjäoikeudesta Pohjanmaan käräjäoikeuteen;

5) Tuusulan käräjäoikeudesta Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen;

6) Vantaan käräjäoikeudesta Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen;

7) Ylivieska-Raahen käräjäoikeudesta Oulun käräjäoikeuteen.

Mitä muualla säädetään Espoon, Hyvinkään, Kemi-Tornion, Keski-Pohjanmaan, Tuusulan, Vantaan tai Ylivieska-Raahen käräjäoikeudesta koskee tämän lain tultua voimaan Länsi-Uudenmaan, Kanta-Hämeen, Lapin, Pohjanmaan, Itä-Uudenmaan ja Oulun käräjäoikeutta.

2.

Laki

kiinteistönmuodostamislain 241 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 241 a ja 259 §, sellaisena kuin niistä on 241 a § laissa 1757/2009 ja 259 § osaksi laissa 1180/2000, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

241 a §

Maa-*oikeuksina* toimivat Etelä-Savon, Kanta-Hämeen, Lapin, Oulun, Pohjanmaan, Pohjois-Savon, *Vantaan* ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet tässä laissa säädettyssä kokoonpanossa. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Ehdotus

241 a §

Maa-*oikeuksina* toimivat Etelä-Savon, *Itä-Uudenmaan*, Kanta-Hämeen, Lapin, Oulun, Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet tässä laissa säädettyssä kokoonpanossa. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

259 §

Kun valmistelu on päättynyt, asia siirretään pääkäsittelyyn.

Pääkäsittely pidetään siinä kunnassa, jossa olevaa aluetta muutoksenhaun alainen toimitus koskee. Maa-*oikeus* voi kuitenkin kokoon-tua myös lähikunnassa tai maa-*oikeuden* kanslian sijaintipaikkakunnalla, jos siitä ei aiheudu asianosaisille kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa.

Pääkäsittelyä ei tarvitse toimittaa ja asia voidaan ratkaista kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella, jos asia on laadultaan sellainen, että sen ratkaiseminen ei edellytä suullista käsittelyä, ja asianosaiset, joiden oikeutta muutoksenhakemus koskee, suostuvat siihen, että asia ratkaistaan pääkäsittelyä toimittamatta. *Asia voidaan ratkaista pääkäsittelyä toimittamatta yksinomaan kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella, kun käsiteltävänä on maakaaren (540/1995) 9 luvussa tarkoitettu kirjaamisasian ratkaisua koskeva valitus. Pääkäsittely on kuitenkin toimitettava, jos asianosainen sitä vaatii tai asian ratkaiseminen muutoin edellyttää suullista käsittelyä.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa Vantaan käräjäoikeudessa vireillä oleva tässä laissa

tarkoitettu asia siirtyy käsiteltäväksi Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen.

3.

Laki

merilain 21 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merilain (674/1994) 21 luvun 1, 2, 3, 3 b, 5, 9 ja 13 §, sellaisena kuin niistä on 1 § laissa 283/2013, 3 b § laissa 1363/2006, 5 § osaksi laissa 396/1998,
lisätään uusi 1 a § ja
kumotaan lain 23 luvun 1 §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

21 luku

Toimivaltainen tuomioistuin ja oikeudenkäynti merioikeusjutuissa

1 §

Merioikeudet

Toimivaltaiset alioikeudet (merioikeudet) jutuissa ja asioissa, jotka on ratkaistava tämän lain mukaan, ovat hovioikeuspiireittäin seuraavat:

Turun hovioikeuspiiri: Ahvenanmaan käräjäoikeus ja Varsinais-Suomen käräjäoikeus;

Vaasan hovioikeuspiiri: Pohjanmaan käräjäoikeus;

Itä-Suomen hovioikeuspiiri: Etelä-Savon käräjäoikeus;

Helsingin hovioikeuspiiri: Helsingin käräjäoikeus;

Rovaniemen hovioikeuspiiri: Oulun käräjäoikeus.

Meriselitystä, 4 luvun mukaista aluksen takavarikkoa sekä 18 luvun 21 ja 22 §:ssä tarkoitettuja asioita käsiteltäessä tuomioistuin on päätösvaltainen, kun siinä on merioikeuden puheenjohtaja yksin.

Käsiteltäessä 1 ja 2 momentissa mainittuja juttuja ja asioita tulee kahden meriasioita tuntevan ja niihin perehtyneen esteettömän henkilön olla tuomioistuinta avustavina asiantuntijoina läsnä tuomioistuimessa. Asiantuntijoiden läsnäolo ei kuitenkaan ole tarpeellista, jos merioikeuden puheenjohtaja asian vähäisen merkityksen tai sen laadun vuoksi näin

Ehdotus

21 luku

Toimivaltainen tuomioistuin ja oikeudenkäynti merioikeusasioissa

1 §

Merioikeudet

Tässä laissa tarkoitettuja asioita käsitteleviä alioikeuksia (merioikeudet) ovat Ahvenanmaan ja Helsingin käräjäoikeudet.

Ahvenanmaan merioikeuden tuomiopiirinä on Ahvenanmaan maakunta ja Helsingin merioikeuden tuomiopiirinä muu Suomi.

päättää.

Merioikeus määrää kaksivuotiskaudeksi meriasiantuntijat ja heille neljä varajäsentä. Kukaan ei ilman laillista estettä voi kieltäytyä tehtävästä.

(uusi)

1 a §

Merioikeuden päätösvaltaisuus

Merioikeuden päätösvaltaisuudesta on voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 2 luvussa säädetään käräjäoikeuden päätösvaltaisuudesta.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään meriselitystä, 4 luvun mukaista aluksen takavarikkoa sekä 18 luvun 21 ja 22 §:ssä tarkoitettuja asioita käsiteltäessä merioikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin merioikeuden puheenjohtaja.

2 §

Merioikeudessa käytettävät asiantuntijat

Ennen kuin asiantuntija ryhtyy toimeensa, on hänen tehtävä virkavala.

Asiantuntijan tulee, milloin oikeus vaatii tai hän itse pitää asian selvittämistä varten tarpeellisena, avustaa oikeutta tarvittavilla selvityksillä merenkulullisissa ja meritekni-
sissä kysymyksissä. Asiantuntijalla on siinä tarkoituksessa valta oikeuden puheenjohtajan välityksellä tai hänen suostumuksellaan itse tehdä asianosaiselle, todistajalle tai selvityksen antamista varten oikeuteen kutsutulle henkilölle kysymyksiä. Jos oikeus vaatii asiantuntijan lausuntoa tietystä kysymyksestä, hänen on annettava se pöytäkirjaan otettavaksi.

Asiantuntija saa jokaisesta jutusta kohtuullisen palkkion, jonka oikeus kustakin istunnosta erikseen määrää. Riitajutussa suorittaa kantaja palkkion etukäteen, mutta se jää häviävän puolen rasitukseksi. Muista jutuista ja meriselityksen käsittelyn avustamisesta suo-

2 §

Merioikeuden asiantuntijat

Merioikeudessa tuomioistuinta avustaa kaksi meriasioita tuntevaa ja niihin perehtynyttä asiantuntijaa, jotka ovat läsnä asian käsittelyssä. Asiantuntijoiden läsnäolo ei kuitenkaan ole tarpeellista, jos merioikeuden puheenjohtaja asian vähäisen merkityksen tai sen laadun vuoksi näin päättää.

Asiantuntijan tulee, milloin oikeus vaatii tai hän itse pitää asian selvittämistä varten tarpeellisena, avustaa oikeutta tarvittavilla selvityksillä merenkulullisissa ja meritekni-
sissä kysymyksissä. Asiantuntijalla on siinä tarkoituksessa valta oikeuden puheenjohtajan välityksellä tai hänen suostumuksellaan itse tehdä asianosaiselle, todistajalle tai selvityksen antamista varten oikeuteen kutsutulle henkilölle kysymyksiä. Jos oikeus vaatii asiantuntijan lausuntoa tietystä kysymyksestä, hänen on annettava se pöytäkirjaan otettavaksi.

Merioikeus määrää meriasiantuntijat ja heille neljä varajäsentä kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Asiantuntijan on ennen tehtävään määräämistä annettava tuomioistuinlain 19 luvun 4 momentissa tarkoitettu tuomarinvakuutusta vastaava vakuutus merioikeudessa.

ritetaan palkkio valtion varoista niin kuin asetuksella säädetään.

Asiantuntijalla on oikeus saada kohtuullinen palkkio, jonka oikeus kustakin istunnosta erikseen määrää. Riita-asiassa kantaja suorittaa palkkion etukäteen, mutta se jää häviävän puolen maksettavaksi. Muissa asioissa ja meriselityksen käsittelyssä avustamisesta suoritetaan palkkio valtion varoista noudattaen, mitä tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä säädetään.

3 §

Toimivaltainen merioikeus riitajutussa

Riitajutut, jotka käsitellään tämän lain mukaan, on, jollei jäljempänä toisin säädetä, haastettava merioikeuteen siinä hovioikeuspiirissä, jossa vastaajalla on kotipaikkansa tai jossa hän harjoittaa pysyvästi liikettään taikka jossa alus on. Isännistöyhtiön kotipaikkana pidetään aluksen kotipaikkaa.

Jos saamisesta on asetettu vakuus viranomaiselle aluksen vapauttamiseksi takavarikosta tai muusta turvaamistoimenpiteestä, saadaan kanne nostaa myös merioikeudessa siinä hovioikeuspiirissä, jossa vakuus on asetettu. Kanne saamisesta, josta vakuus on asetettu, saadaan nostaa tässä merioikeudessa, vaikka vakuus olisi vapautettu.

3 b §

Toimivaltainen merioikeus pelastustoimissa

Sen lisäksi, mitä 3 §:ssä säädetään, kanne 16 luvun mukaisen pelastuspalkkion tai erityiskorvauksen määräämisestä tai jakamisesta voidaan nostaa merioikeudessa siinä hovioikeuspiirissä, jossa meripelastus suoritettiin tai jossa pelastettu omaisuus tuotiin maihin.

Jos 1 momentissa tarkoitettu kanne koskee meripelastustyötä, joka on suoritettu muualla kuin Suomessa, voidaan kanne 3 §:ssä säädetyn lisäksi nostaa Helsingin käräjäoikeudessa.

5 §

3 §

Toimivaltainen merioikeus riita-asiassa

Tässä laissa tarkoitetut riita-asiat käsitellään siinä merioikeudessa, jonka tuomiopiirissä vastaajalla on kotipaikka tai jossa hän harjoittaa pysyvästi liikettään taikka jossa alus on. Isännistöyhtiön kotipaikkana pidetään aluksen kotipaikkaa.

Jos saamisesta on asetettu vakuus viranomaiselle aluksen vapauttamiseksi takavarikosta tai muusta turvaamistoimenpiteestä, voidaan asia käsitellä myös siinä merioikeudessa, jonka tuomiopiirissä vakuus on asetettu. Kanne saamisesta, josta vakuus on asetettu, voidaan käsitellä tässä merioikeudessa, vaikka vakuus olisi vapautettu.

3 b §

Toimivaltainen merioikeus pelastustoimissa

Sen lisäksi, mitä 3 §:ssä säädetään, 16 luvussa tarkoitettua pelastuspalkkiota tai erityiskorvauksen määräämistä tai jakamista koskeva asia voidaan käsitellä merioikeudessa, jonka tuomiopiirissä meripelastus suoritettiin tai jossa pelastettu omaisuus tuotiin maihin.

Jos 1 momentissa tarkoitettu asia koskee meripelastustyötä, joka on suoritettu muualla kuin Suomessa, voidaan asia 3 §:ssä säädetyn lisäksi käsitellä Helsingin käräjäoikeudessa.

5 §

Toimivaltainen merioikeus matkustajien kuljetuksessa

Sopimukseen matkustajan tai matkatavaran kuljetuksesta voidaan ottaa määräys, että tällaiseen kuljetukseen perustuvaa vastuuta koskeva kanne saadaan kantajan valinnan mukaan nostaa vain merioikeudessa siinä hovioikeuspiirissä, jossa vastaajalla on kotipaikkansa tai jossa hän pääasiallisesti harjoittaa liikettään, taikka siinä hovioikeuspiirissä, jossa sopimuksen mukainen lähtö- tai määräpaikka sijaitsee. Sopimus, jolla kantajan oikeutta valita, missä hän nostaa kanteen, rajoitetaan tätä enemmän, on tehoton.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, kanne voidaan nostaa myös sen paikkakunnan merioikeudessa, missä kuljetuksen suorittanut alus on takavarikoitu tai joutunut muun turvaamistoimen kohteeksi. Kanteen nostamiseen silloin, kun vakuus on asetettu aluksen vapauttamiseksi takavarikosta, sovelletaan, mitä tämän luvun 3 §:n 2 momentissa säädetään.

9 §

Toimivaltainen merioikeus rikosjutussa

Rikosjutut, jotka on tuomittava tämän lain mukaan, sekä jutut alusten yhteentörmäyksen estämiseksi annettujen säännösten rikkomisesta käsitellään merioikeudessa siinä hovioikeuspiirissä, jossa rikos on tehty. Jos rikos on tehty matkalla, asia käsitellään merioikeudessa siinä hovioikeuspiirissä, jonne vastaaja aluksella ensin saapuu tai jossa hänet muuten tavataan taikka jossa aluksen kotipaikka on.

Vähäiset rikosasiat voidaan käsitellä ja ratkaista merioikeusriidan yhteydessä, jollei niitä voida toisistaan erottaa tai jos ne kuuluvat läheisesti yhteen.

13 §

Muutoksenhaku

Muutosta merioikeuden muuhun kuin 8 §:ssä tarkoitettuun ratkaisuun haetaan hovioikeudelta valittamalla siten kuin oikeuden-

Toimivaltainen merioikeus matkustajien kuljetuksessa

Sopimukseen matkustajan tai matkatavaran kuljetuksesta voidaan ottaa määräys, että tällaiseen kuljetukseen perustuvaa vastuuta koskeva kanne voidaan kantajan valinnan mukaan käsitellä vain merioikeudessa, jonka tuomiopiirissä vastaajalla on kotipaikka tai jossa hän pääasiallisesti harjoittaa liikettään, taikka siinä tuomiopiirissä, jossa sopimuksen mukainen lähtö- tai määräpaikka sijaitsee. Sopimus, jolla kantajan oikeutta valita, missä hän nostaa kanteen, rajoitetaan tätä enemmän, on tehoton.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, kanne voidaan käsitellä myös siinä merioikeudessa, jonka tuomiopiirissä kuljetuksen suorittanut alus on takavarikoitu tai joutunut muun turvaamistoimen kohteeksi. Kanteen nostamiseen silloin, kun vakuus on asetettu aluksen vapauttamiseksi takavarikosta, sovelletaan, mitä tämän luvun 3 §:n 2 momentissa säädetään.

9 §

Toimivaltainen merioikeus rikosasiassa

Tämän lain nojalla käsiteltävät rikosasiat sekä alusten yhteentörmäyksen estämiseksi annettujen säännösten rikkomista koskevat asiat käsitellään merioikeudessa, jonka tuomiopiirissä rikos on tehty. Jos rikos on tehty matkalla, asia käsitellään merioikeudessa, jonka tuomiopiirin alueelle vastaaja aluksella ensin saapuu tai jossa hänet muuten tavataan taikka jossa aluksen kotipaikka on.

Vähäiset rikosasiat voidaan käsitellä ja ratkaista merioikeusriidan yhteydessä, jollei niitä voida toisistaan erottaa tai jos ne kuuluvat läheisesti yhteen.

13 §

Muutoksenhaku

Merioikeuden muuhun kuin 8 §:ssä tarkoitettuun ratkaisuun haetaan muutosta valittamalla Helsingin hovioikeuteen siten kuin oi-

käymiskaassa säädetään.

23 luku

Erinäiset säännökset

1 §

Merioikeudelle kuuluvien tehtävien hoitaminen Ahvenanmaan maakunnassa

Merioikeudelle tämän lain mukaan kuuluvia tehtäviä hoitavasta viranomaisesta Ahvenanmaan maakunnassa säädetään merioikeusjuttujen, meriselitysten ja eräiden muiden merilain mukaisten asioiden sekä alusrekisteriasioiden hoitamisesta Ahvenanmaan maakunnassa annetussa laissa (894/80).

keudenkäymiskaassa säädetään.

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Sen estämättä, mitä 21 luvun 1 §:ssä säädetään, Etelä-Savon, Oulun, Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet käsittelevät niissä tämän lain voimaan tullessa vireillä olevan tässä laissa tarkoitetun asian. Sen käsittelyyn voi osallistua merioikeuteen ennen lain voimaantuloa määrätty asiantuntija.

4.

Laki

ryhmäkannelain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ryhmäkannelain (444/2007) 3§, sellaisena kuin se on laissa 284/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

3 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Ryhmäkanteita käsitteleviä käräjäoikeuksia ovat Helsingin, Oulun, Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet. Näistä toimivaltainen on sen hovioikeuspiirin käräjäoikeus, jossa vastaaja olisi velvollinen vastaamaan johonkin ryhmäkanteen vaatimukseen.

Ehdotus

3 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Ryhmäkanteasioissa toimivaltainen käräjäoikeus on Helsingin käräjäoikeus, jonka tuomiopiirinä on koko maa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Sen estämättä, mitä 3 §:ssä säädetään, Oulun, Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet käsittelevät niissä tämän lain voimaan tullessa vireillä olevan tässä laissa tarkoitetun asian.

5.

Laki

ulosottokaaren 11 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulosottokaaren (705/2007) 11 luvun 2 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa
1756/2009, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 luku

11 luku

**Muutoksenhaku ulosottomiehen menette-
lyyn**

**Muutoksenhaku ulosottomiehen menette-
lyyn**

2 §

2 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Toimivaltainen tuomioistuin

Täytäntöönpanotoimeen tai ulosottomiehen päätökseen haetaan muutosta käräjäoikeudelta valittamalla.

Ulosottovalituksia käsitellään Ahvenanmaan, Espoon, Etelä-Karjalan, Helsingin, Keski-Suomen, Lapin, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan, Vantaan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksissa. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Muutosta haetaan siltä käräjäoikeudelta, jonka tuomiopiirissä täytäntöönpanotoimi on suoritettu.

Täytäntöönpanotoimeen tai ulosottomiehen päätökseen haetaan muutosta käräjäoikeudelta valittamalla.

Ulosottovalituksia käsitellään Ahvenanmaan, Helsingin, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksissa. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Muutosta haetaan siltä käräjäoikeudelta, jonka tuomiopiirissä täytäntöönpanotoimi on suoritettu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa Espoon käräjäoikeudessa vireillä oleva asia siirtyy käsiteltäväksi Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuteen ja Vantaan käräjäoikeudessa vireillä oleva asia Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen.

Sen estämättä, mitä 11 luvun 2 §:ssä säädetään, Etelä-Karjalan, Keski-Suomen, Lapin ja Satakunnan käräjäoikeudet käsittelevät niissä tämän lain voimaan tullessa vireillä olevan tässä laissa tarkoitetun asian. Sama koskee 2 momentin perusteella Vantaan

*käräjäoikeudesta Itä-Uudenmaan käräjäoi-
keuteen siirtyvää asiaa.*

6.

Laki

yrityksen saneerauksesta annetun lain 67 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yrityksen saneerauksesta annetun lain (47/1993) 67 §, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 609/1993, 1029/1993, 247/2013 ja 1755/2009 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

67 §

Toimivaltainen tuomioistuin saneerausmenettelyä koskevassa asiassa

Tässä laissa tarkoitettua saneerausmenettelyä koskevia asioita käsitellään Ahvenanmaan, Espoon, Etelä-Karjalan, Helsingin, Keski-Suomen, Lapin, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksissa. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Saneerausmenettelyä koskevan asian käsittelee se 1 momentissa tarkoitettu tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä velallisen hallintoa pääasiallisesti hoidetaan. Konserniin kuuluvan tytäryhtiön saneerausmenettelyä koskeva asia käsitellään kuitenkin siinä tuomioistuimessa, jossa emoyhtiön saneerausmenettelyä koskeva asia on vireillä. Jos emoyhtiön saneerausmenettelyä koskeva asia tulee vireille myöhemmin, voi tytäryhtiön saneerausmenettelyä koskevaa asiaa käsittelevä tuomioistuin siirtää asian siihen tuomioistuimeen, jossa emoyhtiötä koskeva asia on vireillä. Jos siirtävän tuomioistuimen käsiteltävänä on velallista koskeva, saneerausmenettelyn alettua tehty konkurssihakemus, siirretään myös se sanotun tuomioistuimen ratkaistavaksi. Vahvistetun saneerausohjelman oikaisemista, muuttamista tai raukeamista koskevan asian käsittelee se tuomioistuin, jossa saneerausmenettely oli vireillä. Jos konkurssihakemusta käsittelevälle tuomioistuimelle tehdään saneeraushakemus, tuomio-

Ehdotus

67 §

Toimivaltainen tuomioistuin saneerausmenettelyä koskevassa asiassa

Tässä laissa tarkoitettua saneerausmenettelyä koskevia asioita käsitellään Ahvenanmaan, Helsingin, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksissa. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Saneerausmenettelyä koskevan asian käsittelee se 1 momentissa tarkoitettu tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä velallisen hallintoa pääasiallisesti hoidetaan. Konserniin kuuluvan tytäryhtiön saneerausmenettelyä koskeva asia käsitellään kuitenkin siinä tuomioistuimessa, jossa emoyhtiön saneerausmenettelyä koskeva asia on vireillä. Jos emoyhtiön saneerausmenettelyä koskeva asia tulee vireille myöhemmin, voi tytäryhtiön saneerausmenettelyä koskevaa asiaa käsittelevä tuomioistuin siirtää asian siihen tuomioistuimeen, jossa emoyhtiötä koskeva asia on vireillä. Jos siirtävän tuomioistuimen käsiteltävänä on velallista koskeva, saneerausmenettelyn alettua tehty konkurssihakemus, siirretään myös se sanotun tuomioistuimen ratkaistavaksi. Vahvistetun saneerausohjelman oikaisemista, muuttamista tai raukeamista koskevan asian käsittelee se tuomioistuin, jossa saneerausmenettely oli vireillä. Jos konkurssihakemusta käsittelevälle tuomioistuimelle tehdään saneeraushakemus, tuomio-

istuimen on, jos se ei ole asiassa toimivaltainen, siirrettävä saneeraushakemus hakijan pyynnöstä toimivaltaiseen tuomioistuimeen.

istuimen on, jos se ei ole asiassa toimivaltainen, siirrettävä saneeraushakemus hakijan pyynnöstä toimivaltaiseen tuomioistuimeen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa Espoon kärjäoikeudessa vireillä oleva asia siirtyy käsiteltäväksi Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuteen.

Sen estämättä, mitä 67 §:ssä säädetään, Etelä-Karjalan, Keski-Suomen, Lapin, Pohjois-Karjalan ja Satakunnan kärjäoikeudet käsittelevät niissä tämän lain voimaan tullessa vireillä olevan tässä laissa tarkoitetun asian.

7.

Laki

sotilasoikeudenkäyntilain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 1 §, sellaisina kuin se on laissa (/), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 §

Sotilasoikeudenkäyntiasiat käsitellään yleisissä tuomioistuimissa rikosasioista säädetysissä järjestyksessä noudattaen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään. Sotaoikeuksista säädetään 6 luvussa.

Sotilasoikeudenkäyntiasioita käsitteleviä alioikeuksia ovat *Etelä-Karjalan, Helsingin, Kainuun, Kanta-Hämeen, Keski-Suomen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan ja Varsinais-Suomen* käräjäoikeudet. Muutoksenhakutuomioistuimena niiden päätöksistä on Helsingin hovioikeus.

Ehdotus

1 §

Sotilasoikeudenkäyntiasiat käsitellään yleisissä tuomioistuimissa rikosasioista säädetysissä järjestyksessä noudattaen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään. Sotaoikeuksista säädetään 6 luvussa.

Sotilasoikeudenkäyntiasioita käsitteleviä alioikeuksia ovat *Helsingin, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Satakunnan ja Varsinais-Suomen* käräjäoikeudet. Muutoksenhakutuomioistuimena niiden päätöksistä on Helsingin hovioikeus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Sen estämättä, mitä 1 §:ssä säädetään, Etelä-Karjalan, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon ja Päijät-Hämeen käräjäoikeudet käsittelevät niissä tämän lain voimaan tullessa vireillä olevan tässä laissa tarkoitetun asian.

8.

Laki

tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinharjoittelusta annetun lain (674/2016) 14 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

14 §

Käräjänotaarin toimivalta käräjäoikeudessa

Käräjänotaari saa ilman eri määräystä toimittaa avioliittoon vihkimisiä sekä käsitellä ja ratkaista käräjäoikeuden kansliassa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 ja 14 §:ssä tarkoitettuja asioita ja hakemusasioita. Käräjänotaari voi lisäksi pitää pöytäkirjaa käräjäoikeuden istunnossa ja suorittaa tuomioistuinlain 19 luvun 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä.

Ehdotus

14 §

Käräjänotaarin toimivalta käräjäoikeudessa

Käräjänotaari saa ilman eri määräystä toimittaa avioliittoon vihkimisiä sekä käsitellä ja ratkaista käräjäoikeuden kansliassa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 ja 14 §:ssä tarkoitettuja asioita ja hakemusasioita. Käräjänotaari voi lisäksi pitää pöytäkirjaa käräjäoikeuden istunnossa ja suorittaa tuomioistuinlain 19 luvun 6 §:n 3 momentissa tarkoitettuja tehtäviä.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

1.

Valtioneuvoston asetus

käräjäoikeuksien tuomiopiireistä

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään tuomioistuinlain (673/2016) 2 luvun 5 §:n 2 momentin nojalla:

1 §

Käräjäoikeuksien tuomiopiireihin kuuluu yksi tai useampi maakunta taikka osa maakunnasta seuraavasti:

- 1) Ahvenanmaan käräjäoikeus: Ahvenanmaan maakunta;
- 2) Etelä-Karjalan käräjäoikeus: Etelä-Karjalan maakunta;
- 3) Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus: Etelä-Pohjanmaan maakunta;
- 4) Etelä-Savon käräjäoikeus: Etelä-Savon maakunta;
- 5) Helsingin käräjäoikeus: Uudenmaan maakunnan kunnista Helsinki;
- 6) Itä-Uudenmaan käräjäoikeus: Uudenmaan maakunnan kunnista Askola, Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Lapinjärvi, Loviisa, Myrskylä, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Porvoo, Pukkila, Sipoo, Tuusula ja Vantaa sekä Kymenlaakson maakunnasta Pyhtään kunta;
- 7) Kainuun käräjäoikeus: Kainuun maakunta;
- 8) Kanta-Hämeen käräjäoikeus: Kanta-Hämeen maakunta;
- 9) Keski-Suomen käräjäoikeus: Keski-Suomen maakunta;
- 10) Kymenlaakson käräjäoikeus: Kymenlaakson maakunta lukuun ottamatta Pyhtään kuntaa;
- 11) Lapin käräjäoikeus: Lapin maakunta;
- 12) Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus: Uudenmaan maakunnan kunnista Espoo, Hanko, Inko, Karkkila, Kauniainen, Kirkkonummi, Lohja, Raasepori, Siuntio ja Vihti;
- 13) Oulun käräjäoikeus: Pohjois-Pohjanmaan maakunta;
- 14) Pirkanmaan käräjäoikeus: Pirkanmaan maakunta;
- 15) Pohjanmaan käräjäoikeus: Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakunnat;
- 16) Pohjois-Karjalan käräjäoikeus: Pohjois-Karjalan maakunta;
- 17) Pohjois-Savon käräjäoikeus: Pohjois-Savon maakunta;
- 18) Päijät-Hämeen käräjäoikeus: Päijät-Hämeen maakunta;
- 19) Satakunnan käräjäoikeus: Satakunnan maakunta ja
- 20) Varsinais-Suomen käräjäoikeus: Varsinais-Suomen maakunta.

2 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä asetuksella kumotaan käräjäoikeuksien tuomiopiireistä annettu valtioneuvoston asetus (1053/2014).

2.

Valtioneuvoston asetus

käräjäoikeuksien tuomiopiireistä maa- ja metsätalouden käsittelyasioissa

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään kiinteistömuodostamislain (554/1995) 241 a §:n nojalla, sellaisena kuin se on laissa / :

1 §

Kiinteistömuodostamislain (554/1995) 241 a §:ssä tarkoitettujen käräjäoikeuksien tuomiopiirit maa- ja metsätalouden käsittelyasioissa ovat seuraavat:

- 1) Etelä-Savon käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Etelä-Karjalan ja Etelä-Savon maakunnat sekä Kymenlaakson maakunta lukuun ottamatta Pyhtään kuntaa;
- 2) Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Uudenmaan maakunta sekä Pyhtään, Salon ja Someron kunnat;
- 3) Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Päijät-Hämeen maakunnat;
- 4) Lapin käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Kainuun ja Lapin maakunnat sekä Kuusamon, Taivalkosken ja Pudasjärven kunnat;
- 5) Oulun käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu Pohjois-Pohjanmaan maakunta lukuun ottamatta Kuusamon, Taivalkosken ja Pudasjärven kuntia;
- 6) Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakunnat;
- 7) Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Keski-Suomen, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon maakunnat;
- 8) Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Ahvenanmaan ja Satakunnan maakunnat sekä Varsinais-Suomen maakunta lukuun ottamatta Salon ja Someron kuntia.

2 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä asetuksella kumotaan käräjäoikeuksien tuomiopiireistä maa- ja metsätalouden käsittelyasioissa annettu valtioneuvoston asetus (1075/2013).

3.

Valtioneuvoston asetus

käräjäoikeuksien tuomiopiireistä ulosottovalituksia koskevissa asioissa

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään ulosottokaaren (705/2007) 11 luvun 2 §:n 2 momentin nojalla, sellaisena kuin sen on laissa / :

1 §

Ulosottokaaren 11 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettujen käräjäoikeuksien tuomiopiirit ulosottovalituksia koskevissa asioissa ovat seuraavat:

- 1) Ahvenanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Ahvenanmaan käräjäoikeuden tuomiopiirin;
- 2) Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirin;
- 3) Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuksien tuomiopiirit;
- 4) Oulun käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Kainuun, Lapin ja Oulun käräjäoikeuksien tuomiopiirit;
- 5) Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Kanta-Hämeen ja Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiopiirin;
- 6) Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Etelä-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Pohjanmaan ja Satakunnan käräjäoikeuksien tuomiopiirit;
- 7) Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon käräjäoikeuksien tuomiopiirit;
- 8) Päijät-Hämeen käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Etelä-Karjalan, Kymenlaakson ja Päijät-Hämeen käräjäoikeuksien tuomiopiirit;
- 9) Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomiopiirin.

2 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä asetuksella kumotaan käräjäoikeuksien tuomiopiireistä ulosottovalituksia koskevissa asioissa annettu valtioneuvoston asetus (340/2013).

4.

Valtioneuvoston asetus

käräjäoikeuksien tuomiopiireistä yrityksen saneerausta koskevissa asioissa

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään yrityksen saneerauksesta annetun lain (47/1993) 67 §:n 1 momentin nojalla, sellaisena kuin se on laissa / :

1 §

Yrityksen saneerauksesta annetun lain (47/1993) 67 §:n 1 momentissa tarkoitettujen käräjäoikeuksien tuomiopiirit yrityksen saneerausta koskevissa asioissa ovat seuraavat:

- 1) Ahvenanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Ahvenanmaan käräjäoikeuden tuomiopiirin;
- 2) Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirin;
- 3) Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuksien tuomiopiirit;
- 4) Oulun käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Kainuun, Lapin ja Oulun käräjäoikeuksien tuomiopiirit;
- 5) Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Kanta-Hämeen ja Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiopiirin;
- 6) Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Etelä-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Pohjanmaan ja Satakunnan käräjäoikeuksien tuomiopiirit;
- 7) Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon käräjäoikeuksien tuomiopiirit;
- 8) Päijät-Hämeen käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Etelä-Karjalan, Kymenlaakson, ja Päijät-Hämeen käräjäoikeuksien tuomiopiirit;
- 9) Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomiopiirin.

2 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä asetuksella kumotaan käräjäoikeuksien tuomiopiireistä yrityksen saneerausta koskevissa asioissa annettu valtioneuvoston asetus (339/2013).

5.

Valtioneuvoston asetus

hovioikeuksien sijaintipaikoista ja tuomiopiireistä annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti *muutetaan* hovioikeuksien sijaintipaikoista ja tuomiopiireistä annetun valtioneuvoston asetuksen (864/2016) 2 § seuraavasti:

2 §

Hovioikeuksien tuomiopiirit muodostuvat seuraavasti:

- 1) Helsingin hovioikeuspiiriin kuuluvat Helsingin, Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan kärjäoikeudet;
- 2) Itä-Suomen hovioikeuspiiriin kuuluvat Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Kymenlaakson, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon ja Päijät-Hämeen kärjäoikeudet;
- 3) Rovaniemen hovioikeuspiiriin kuuluvat Kainuun, Lapin ja Oulun kärjäoikeudet;
- 4) Turun hovioikeuspiiriin kuuluvat Ahvenanmaan, Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen kärjäoikeudet;
- 5) Vaasan hovioikeuspiiriin kuuluvat Etelä-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Pohjanmaan ja Satakunnan kärjäoikeudet;

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän asetuksen voimaantuloa annettuun Hyvinkään tai Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden tuomioon, päätökseen taikka osa- tai välituomioon haetaan valittamalla muutosta siltä hovioikeudelta, jonka tuomiopiiriin kärjäoikeus kuului tämän asetuksen voimaan tullessa. Samoin menetellään haettaessa valittamalla muutosta asetuksen voimaantulon jälkeen annettuun kärjäoikeuden ratkaisuun asiassa, jossa ennen asetuksen voimaantuloa annetusta osa- tai välituomiosta on joko valitettu tai säädetyssä määräajassa mahdollista valittaa hovioikeuteen.

6.

Valtioneuvoston asetus

erityistä kielitaitoa edellyttävien tuomarin virkojen sijoittamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
muutetaan erityistä kielitaitoa edellyttävien tuomarin virkojen sijoittamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (866/2016) 1 § seuraavasti:

1 §

Erityistä kielitaitoa edellyttävien käräjätuomarinvirkojen sijoittaminen

Ne tuomioistuinlain (673/2016) 10 luvun 10 §:ssä tarkoitetut käräjätuomarin virat, joihin kielitaitoa koskevana kelpoisuusvaatimuksena on tuomioistuimen tuomiopiirin väestön vähemmistön kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito sekä enemmistön kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito, sijoitetaan seuraavasti:

- 1) Helsingin käräjäoikeuteen kolme;
- 2) Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen kolme;
- 3) Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuteen viisi;
- 4) Pohjanmaan käräjäoikeuteen kahdeksan ja
- 5) Varsinais-Suomen käräjäoikeuteen neljä.

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20__ .

1.

Oikeusministeriön asetus

käräjäoikeuksien kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainnista

Oikeusministeriön päätöksen mukaisesti säädetään tuomioistuinlain (673/2016) 2 luvun 4 §:n 3 momentin nojalla:

1 §

Käräjäoikeuksien kansliat ja istuntopaikat sijaitsevat seuraavasti:

Käräjäoikeus	Kanslia	Istuntopaikka
Ahvenanmaan käräjäoikeus	Maarianhamina	Maarianhamina
Etelä-Karjalan käräjäoikeus	Lappeenranta	Lappeenranta
Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus	Seinäjoki	Kauhava Seinäjoki
Etelä-Savon käräjäoikeus	Mikkeli a	Mikkeli Savonlinna
Helsingin käräjäoikeus	Helsinki	Helsinki
Itä-Uudenmaan käräjäoikeus	Vantaa Hyvinkää	Hyvinkää Porvoo Vantaa
Kainuun käräjäoikeus	Kajaani	Kajaani
Kanta-Hämeen käräjäoikeus	Hämeenlinna	Hämeenlinna
Keski-Suomen käräjäoikeus	Jyväskylä	Jyväskylä
Kymenlaakson käräjäoikeus	Kouvola	Kouvola
Lapin käräjäoikeus	Kemi Rovaniemi	Inari (Ivalo) Kemi Kittilä Rovaniemi Sodankylä Utsjoki

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus	Espoo	Espoo Raasepori
Oulun kärjäoikeus	Oulu Ylivieska	Kuusamo Oulu Ylivieska
Pirkanmaan kärjäoikeus	Tampere	Tampere
Pohjanmaan kärjäoikeus	Vaasa Kokkola	Kokkola Vaasa
Pohjois-Karjalan kärjäoikeus	Joensuu	Joensuu Nurmes
Pohjois-Savon kärjäoikeus	Kuopio	Kuopio
Päijät-Hämeen kärjäoikeus	Lahti	Lahti
Satakunnan kärjäoikeus	Pori	Pori Rauma
Varsinais-Suomen kärjäoikeus	Turku	Salo Turku

2 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä asetuksella kumotaan kärjäoikeuksien kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainnista annettu oikeusministeriön asetus (454/2009).

2.

Oikeusministeriön asetus

maaoikeusinsinöörien yhteistoiminta-alueista

Oikeusministeriön päätöksen mukaisesti
muutetaan maaoikeusinsinöörien yhteistoiminta-alueista annetun oikeusministeriön asetuksen (/) 1 § seuraavasti:

1 §

Maaoykeusinsinöörien yhteistoiminta-alueet

Tuomioistuinlain (673/2016) 14 luvun 3 §:ssä tarkoitettut maaoikeusinsinöörien yhteistoiminta-alueet muodostuvat kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 241 a §:ssä säädettyjen maaoikeuksina toimivien käräjäoikeuksien tuomiopiireistä maaoikeusasioissa seuraavasti:

- 1) Itä-Uudenmaan, Kanta-Hämeen ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksien maaoikeusinsinöörien yhteistoiminta-alue;
- 2) Lapin, Oulun ja Pohjanmaan käräjäoikeuksien maaoikeusinsinöörien yhteistoiminta-alue ja
- 3) Etelä-Savon ja Pohjois-Savon käräjäoikeuksien maaoikeusinsinöörien yhteistoiminta-alue.

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Oikeusministeriön asetus

vangitsemisasioiden ja muiden kiireellisten asioiden käsittelystä käräjäoikeuksissa eräissä tapauksissa annetun oikeusministeriön asetuksen 4 §:n muuttamisesta

Oikeusministeriön päätöksen mukaisesti
muutetaan vangitsemisasioiden ja muiden kiireellisten asioiden käsittelystä käräjäoikeuksissa eräissä tapauksissa annetun oikeusministeriön asetuksen (953/2013) 4 § seuraavasti:

4 §

Päivystävät käräjäoikeudet

Hovioikeuspiirien päivystysalueilla päivystävät 2 §:n 1 momentissa mainittuna aikana seuraavat käräjäoikeudet:

- 1) Turun hovioikeuspiirin päivystysalueella Ahvenanmaan, Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet;
- 2) Vaasan hovioikeuspiirin päivystysalueella Etelä-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Pohjanmaan ja Satakunnan käräjäoikeudet;
- 3) Itä-Suomen hovioikeuspiirin päivystysalueella Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Kymenlaakson, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon ja Päijät-Hämeen käräjäoikeudet;
- 4) Helsingin hovioikeuspiirin päivystysalueella Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudet;
- 5) Rovaniemen hovioikeuspiirin päivystysalueella Kainuun, Lapin ja Oulun käräjäoikeudet.

Kuhunkin päivystysalueeseen kuuluvat käräjäoikeudet päivystävät vuorotellen. Helsingin käräjäoikeus päivystää jatkuvasti.

Jokainen käräjäoikeus voi käsitellä omaan tuomiopiiriinsä kuuluvan asian, vaikkei olisi päivystysvuorossa.

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20__ .